القرآن الكريم

ޤާރިޢީ ޤުރްއާނުގެ

ތަފްސީރު

ޢަޒުވަރު ވާއިޢް

އަދި އެ ދެ އާޔަތުގެ ފަޟީލަތާގުޅޭ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيّ رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘުން ޙަދީޘެއް الْإمام أَحْمَد رحمه الله ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ. قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنِّي أُوتِيتُهُمَا مِنْ كَنْزٍ مِنْ بَيْتٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَلَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلِي» (يَعْنِي: الْآيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ) މާނައީ: "ޢަރުޝުގެ ދަށުގައިވާ ގަނޑުވަރުގެ ޚަޒާނާތަކުގެ ތެރެއިން އަޅި ދެ އާޔަތެއް، މިމަން ރަސޫލާއަށް ދެއްވުނެވެ. އަދި މިމަން ރަސޫލާގެ ކުރިން ފޮނުއްވުނު އެއްވެސް ރަސޫލަކަށް، އެ ދެ އާޔަތާ އެއްފަދަ ދެ އާޔަތެއް ނުދެއްވެއެވެ." އެއީ، سُورَةُ الْبَقَرَةُ ގެ އެންމެ ފަހު ދެ އާޔަތެވެ.[56]

އަދި، سُورَةُ الْبَقَرَةِ ގެ ފަޟީލަތާގުޅޭ ރިވާވެގެން ވެއެވެ. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ، إِنَّ الشَّيْطَانَ يَفِرُّ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي يُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ»[57] މާނައީ: أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ. الله سبحانه وتعالى ގެ ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެތަށް ގަބުރުސްތާނުތަކަކަށް ނުހަދާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އެ ގެއެއްގައި سُورَةُ الْبَقَرَةِ ކިޔާ ގެއަކުން ޝައިޠާނާ ދުވެފިލާނެ ކަން ކަށަވަރެވެ."

سُورَةُ آل عِمْرَان

سُورَةُ آل عِمْرَانއަކީ މަދަނީ ސޫރަތެކެވެ. މިއީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ދިގު ސޫރަތެކެވެ. މި ސޫރަތުގައި ވަނީ ދުއިސައްތަ އާޔަތެވެ. އެ އާޔަތްތައް ބަހާލެވިފައިވަނީ ވިހި ރުކޫޢަށެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ތިންވަނަ ސޫރަތެވެ. މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުނީ سُورَةُ الأَنْفَالއަށް ފަހުގައެވެ. ސޫރަތްތަކުގެ ތަރުތީބުން ބަލާއިރު، މި ސޫރަތް ފެށިގެންވަނީ އަލިފު ބާގެ ވަކިވަކި އަކުރުތަކަކުންނެވެ. އެއީ، "ا ل م" މި ތިން އަކުރެވެ.

56- مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَل
57- صَحِيحُ الْإمَامِ مُسْلِم

لَن تَنَالُواْ ٱلۡبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَۚ وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَيۡءٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٞ ﴿٩٢﴾

﴿92﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔާމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ބަލައި ތިޔަބައިމީހުން
ލޯބިކުރާ މުދަލުން، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ތިޔަބައިމީހުން ޚަރަދުނުކުރާހައި ހިނދަކު،
ހެޔޮކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ލިބޭ ޘަވާބާއި، ދަރަޖައާއި، މަތިވެރި ދަރަޖަ ހަމަހިމެނި
ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ސަދަގާތުގެގޮތުން ތަކެތި
ކޮންމެ މިންވަރަކުން، އެ ވިޔަކަ އެ ކުޑަ ބޮޑުތަކުގެ ތެރެއިން ޚަރަދު، އެ ވިޔަކަސް،
އެ އިލާހު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެހެނީ ހަމަހަމަކޮށް ޘަވާބު ދެއްވާ ބަދަލު ލިބިދޭ ގޮތަށް
އެއްޗެކެއް، ތިޔަބައިމީހުން ޚަރަދުކުރާ ކަމެއް، الله ﷻ އެ ކަމެއް
މާލަން ދަންނަވާ ލެއްވިގެން ވެވޭ. އަދި، الله ﷻ، ތިޔަބައިމީހުންނާ ހެޔޮގޮތުގައި ކަމަކާއި
ތިޔަބައިމީހުންގެ ހެޔޮގޮތުގައި ނިޔަތްވެސް، މާލަން ދަންނަވާ ލެއްވިގެންވާ އިލާހެވެ.[1]

كُلُّ ٱلطَّعَامِ كَانَ حِلّٗا لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسۡرَٰٓءِيلُ عَلَىٰ نَفۡسِهِۦ مِن قَبۡلِ
أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوۡرَىٰةُۚ قُلۡ فَأۡتُواْ بِٱلتَّوۡرَىٰةِ فَٱتۡلُوهَآ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٩٣﴾

﴿93﴾ يَعْقُوبُ عليه السلام އަށް ޖެހިވަޑައިގެންނެވި ޖެހިލުންތަކުގެ ސަބަބުން،
އެ ތަކެތީގެ އަމިއްލަ ނަފްސުމަތީގައި، އެ ތަކެތި ހަރާމްކުރެއްވީ ކާބޯތަކެތި ވާނީ ޙަލާލު
ގޮތުގައި، އިސްރާއީލަށް ތަކެއްޗަކު ކާބޯތަކެތި ތައުރާތު ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން،
ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް ހަލާލު ތަކެތި ކަމުގައި ވީއެވެ. ނަމަވެސް، مُوسَى عليه السلام އަށް
ބާވައިލެއްވުނު ތައުރާތުގައިވާ ހުކުމުތަކާއި ޚިލާފަށް ކަމުގަވެސް، ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ
ކަބައިން، الله ﷻ ހިއްލެވި ހަރާމްކުރައްވައި ވާހަކަތައް، ހަރާމްކޮށް ނަބިއްޔާ ނަބިއްޔުން
ގޮތުގައި، ޔާ ރަސޫލާ، ތިބޭފަރާތުން ތައުރާތުގައި ގެނެސް އެބައިމީހުން ފާޅުކުރޭ.

1- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ކަމުގެ ސަބަބަކީ، އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި، އުފާވެރިކަމުގެ ގޮތުން، ޙަލާލު ކާނާއި، ޙަރާމު ކުރި
އެއްޗެއް، އެބައިމީހުން ބަޔާންކުރި ގޮތަށް ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް،
އެ إِلٰهُ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް، އިބަ ތައުރާތު ގެނެސްދީބަލާށެވެ!
ޙަލާލު ކާނާއި ޙަރާމު ކުރި، يَعْقُوبُ عَلَيْهِ السَّلَامُ އަށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ބަޔާންކުރައްވާފައި ކަމުގައި ބުނެ،
ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަޢުވާ ކަމުގައި
ވާނީ ތެދަ، ތައުރާތު ގެނެސް އެ ފޮތް ކިޔައި ބަލައިލާށެވެ!

އޭރުން، ޙަލާލު ކާނާއި، ޙަރާމު ކުރި، يَعْقُوبُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ބަޔާންކުރައްވައި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ބަސްފުޅުން
ބާވައިލެއްވުން އައުމުގެ ކުރިން، އެ ތައުރާތު ނޫޅެ ފޮތެއް ބާވައިލެއްވި ގޮތް ސާބިތުވެ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް
ނިސްބަތްކޮށް ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ހަދާ ގޮތަކީ ދޮގު ދޮގުކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ރަނގަޅަށް އެނގިދާނެއެވެ. އަދި އެ ކަމާ ގުޅޭގޮތުން، ޔަހޫދީ ފޮތްތަކުގައި އައިސްފައިވާ
ގޮތްތަކެއްގެ ތެދުކަން ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.[2]

ރަސޫލާއެވެ! مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އުއްމަތުގައި ތަބާވުން ދެންނެވިއެވެ. މިބާ މިތަ ވިދާޅުވެ
އުޅުއްވަނީ، މިބާ ހުންނެވި، إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ގެ ދީނުގައި ކަމުގައެވެ. ވީއިރު، އެ ގޮތަކަށް ތަބާ
ވުން ގޮތަކަށް ތަބާވާ ކަމުގައި ވާނީ ނަމަ، ޙަލާލު ކާނާއި، އޭގެ ޙަޤީ ބަޔާންކުރަމުގައި
ވިދާޅުވެ، އެ ތަކެތި މިތަ ހެދިކަމަށް ހީވާންފަދަ ކަމެއްތޯއެވެ؟ އެހެން ހަމަކަށަވަރުން،
އެ ތަކެތިކަމީ، إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ގެ ދީނުގައި ބަޔާންތަކެއްކަމެވެ. މި ހުރިހާ އެބައިމީހުން
ދެނެތުކުން ރަސޫލާ ބަޔާންކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ވެސް އެ ތަކެތިކަމީ،
إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ އާއި، إِسْمَاعِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ އާއި، إِسْحَاقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ އާއި، يَعْقُوبُ عَلَيْهِ السَّلَامُ އާ ދެމެދުގައި
ރަސޫލުންގެ ދީނުގައި ބަޔާންތަކެއްކަމެވެ.

2- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ނަމަވެސް، يَعْقُوبُ ﷵ އަށް ޖެހިވަޑައިގެންނެވި އާރާސްވަނުގެއްގެ ސަބަބުން އަމިއްލަ
ނަފްސުގެމަތިން، އެ ތަކެއްޗާ އެ ތަކެތި ހަރާމްކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެއަރުވަނީ، އެ ތަކެއްޗާގެ
ތަރިކަކޮށްދޭގެ މިހެން ކަމުގައިވާ، ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް އެ ތަކެތި ހަރާމްކުރެއްވުނީއެވެ.
މި ފަދައިން ވިދާޅުވުމުން، ޔަހޫދީ ބަސްތަކާ ބަސްކުރުމުގެ ޤުރްއާނުގައިވާ އިންކާރުކުރުމުން،
އެބައިމީހުންގެ ދޮގުވެރިކަން ބަޔާންކުރައްވައި، اللهُ ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.[3]

فَمَنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٩٤﴾

﴿94﴾ ދެން، يَعْقُوبُ ﷵ ގެ އަމިއްލަ ނަފްސުގެމަތިން، އެ ތަކެތި ހަރާމްކުރެއްވުމުގެ
ކުރިން ތައުރާތް ބާވައި، އެ ތަކެތި ހަރާމްކުރެއްވުމަށް، اللهُ ﷻ ގެ ބަސްތަކުމުން
ބާވައިލެއްވުން އަދުރުކުރާތީ ނުވައި، އެ ތަކެތި އަމިއްލައަށްގެން ކަމާ އަދި އެ ތަކެތި،
އެ ތަކެތި ހަރާމްކުރެއްވީ ތައުރާތު ބާވައިލެއްވުމުގެ މާ ކުރީގައި ކަން ދެނެގެން
އެނގިގެން ދޮގު ފެނޭ، އެ ތަކެތި ހަރާމްކުރެއްވީ، اللهُ ﷻ ކަމުގައި ބުނެ، އެ إِلٰه އަށް
ނިސްބަތްކޮށް ބުހުތާން ދޮގުހަދައިގެން، ބަނީއޫއްލ ނަމް ބޮޑުތަ ފަހަނައަޅާކުއްޔި މީހާ
ދަންނާނެވެ! ދެން، އެބައިމީހުންނީ، ހައްޤު ތެދުވެ އެނގުމުން އެ ކަން ޒުލުމްވެރިކަން
އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވި މީހުންނެވެ.[4]

قُلۡ صَدَقَ ٱللَّهُۗ فَٱتَّبِعُواْ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ﴿٩٥﴾

﴿95﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! يَعْقُوبُ ﷵ އާ
ބެހޭގޮތުން، ތިޔަބައި ރަސޫލާއަށް، اللهُ ﷻ ދެއްވި ޚަބަރަކީ ބަޔާން ތެދު ޚަބަރެވެ. އަދި،
ތިޔަބައި ރަސޫލާއަށް، އެ إِلٰهُ އިއްވެވި ވަޙީކުރައްވާފައި ބަޔާން ތެދު ބަސްކުރުމަކަށެވެ.

3– تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدُ جَمِيل دِيدِي
4– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ ޝަރީޢަތަކީ، ހައްޤު ތެދު ޝަރީޢަތެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން
إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ގެ ދީނާ ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާށި، އެ ރަސޫލާއަށް ނިސްބަތްވެގެންވާ ކަމުގައި ބުނެ،
ތިޔަ ދަޢުވާ ވާހަކައަކީ، ތެދު ވާހަކައެއް ކަމުގައި ވާނީ ނަމަ، إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ގެ ދީނަށް
ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާށެވެ! އެހެނީ، ހަމަކަށަވަރުން، إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ހުންނެވީ އެންމެހައި
ބާޠިލު ދީންތަކާއި ބާޠިލު ގޮތްތަކުން އެއްކިބާވެވަޑައިގެން އިސްލާމް ދީނުގައެވެ.

އަދި އެ ދީނަކީ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެންމެހައި އިންސީންނާއި ޖިންނީންނަށް ޓަކައި ޝަރުޢުކުރައްވައި،
مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ދޫރުގެމީން ފޮނުއްވި ހައްޤު ދީން ވެސް މެއެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލާ
ކުރެއްވި އަޅުކަމުގައި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުކުރާ
މީހުންގެ ތެރެއިން، އެ ރަސޫލާ ނުވެއެވެ. އަދި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޝަރީޢަތް ހިފަހައްޓަވައި އެހެން
އެއްވެސް ޝަރީޢަތެއް، އެ ރަސޫލާ ޤަބޫލުކުރުމެއް ނުކުރައްވައެވެ.[5]

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ﴿٩٦﴾

﴿96﴾ ހަމަކަށަވަރުން، އެންމެހައި މީސްތަކުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ޓަކައި
ބިންމަތީގައި ބިނާކުރެވުނު އެންމެފުރަތަމަ ގެއަކީ، مَكَّةُ الْمُكَرَّمَةُ ގައިވާ كَعْبَةُ الله ގެފުޅުކަން
ކަށަވަރެވެ. އަދި އެ ގެފުޅު ވާކަން ކަށަވަރީ، ބަރަކާތްތެރިކަމުގެ ގޮތުން މިނުން ކަމުގައެވެ.
އެހެންކަމުން، އެ ގެފުޅުގެ ކައިރީގައި ކުރާ އަޅުކަމުގެ ދަރުމަވެސް ޘަވާބު އެއް ފަހަރަކަ
ގުނައަށް، އިތުރު ކުރައްވައެވެ. އަދި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ބަރަކާތްތަކުން ދީނީގެން ހަރުދަނާކަމާއި
ބަރަކާތް، ކާނާޖެހޭ އެ ތަނަށް ފުއްދެވިއެވެ. އަދި ގެފުޅަން ކުރިމަތީގައިވެސް ފުރިހަމަ
ނަމާދުކުރުމާއި، އެ ގެފުޅުގެ އަރިހަށް ގޮސް ބައްޓަވާ ޙައްޖުވެރިޔަށް، ދުނިޔޭގެ
ބައްޓަވާރުކަމާއި އާޚިރަތުގެ ދިނުންތަކުގެ ހެޔޮ ތަފާތުވެދިނުމެވެ.

5– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ ގޭގައި އަޅުކަންކުރުމަކީ، އެ އަޅުކަންކުރާ މީހުންނަށް ބަރަކާތް ލިބިގެންވާ
ހިދާޔަތުގެ މަގަށް މަގުދައްކާ ބިނާކުރެވި ކަމުގެ ފޮނި ގޭގެ ގޮތުގައެވެ.[6]

فِيهِ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ
ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٧﴾

﴿97﴾ كَعْبَةُ اللهُ ގޭގެ ބިނާކުރެއްވީ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ކަމަށް ދަލީލުކުރަނިވި އާޔަތް
ހިމެނިގެންވޭ އެ ގޭގައި ވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި، الْحَجَرُ الأَسْوَد އާއި، ރުކުނު ޔަމާނީއާއި،
حِجْرُ إِسْمَاعِيل އާއި، مَقَامُ إِبْرَاهِيم ފަދަ ތަންތަން ހިމެނެއެވެ. مَقَامُ إِبْرَاهِيم އަކީ، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އާއި
إِسْمَاعِيلُ عليه السلام ބައްޕަފުޅުގެ ކަނޑުފުޅުން ގޭގެ ބިނާކުރައްވަމުން ގެންދެވިއިރު، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام
އެ ހިލައިގެ މަތީގައި ހުންނެވި ހިލައެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ ވަނީ، كَعْبَةُ اللهِ ގޭގެ މާތްކުރައްވައި،
ޝަރަފުވެރިކުރައްވައިފައި ކަން ކަށަވަރެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ގޭތެރެއަށްވަދެއްޖެ މީހާ
މިނިވަން، އަމާންކަން ލިބިގެންވާ މީހެކެވެ. ފުރާނައާއި، މުދަލާއި، އެ ބަލަދުގެ
ސަލާމަތްކަމުގައި އެކަކު އަނިޔާއެއް ދިނުމަށް ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ، އެހެންކަމުންނާއި
އެ ފަދަ ކަމެއް ކުރުމަކުން ވެސް، މާ ބޮޑު ބިރެއް ކަމެކެވެ.

އަދި އެ ގޭގެ ކައިރިއަށް ގޮސް ޙައްޖުގެ އަޅުކަން އަދާކުރުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާ
މީހާ، ޙައްޖުގެ އަޅުކަން އަދާކުރުމުގެ ނިޔަތުގައި މައްކާއަށް ގޮސް ޙައްޖުވުމަކީ،
މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް، اللهُ ﷻ ފަރުޟުކުރައްވައިފައިވާ އަޅުކަމެކެވެ. ކަން ދިނުން
ކުރުމާ އެކު، ޙައްޖުގެ އަޅުކަން އަދާކުރުމަކީ ފަރުޟުކުރައްވާފައިވާ އަޅުކަމެއްކަމަށް
އިންކާރުކުރާ މީހާ ކާފިރުވެއްޖެ ކަން ކަށަވަރެވެ.

6- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ އަޅުމަކުންކުރާ ބައްޔަކަށް އަދި އެ ނޫން އެހެން އަޅުކަމަކަށް ވިޔަސް ބޮޑުނުކުރެވޭ ގޮތުގެންނާ، އެންމެހައި ހުރިހާ ކަމެއްގައި ހިކުމަތްތެރިވަންތަ އަދިއެކަ ޙަޤީޤީ އަޅުކަމެއް ކުރެވޭނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ إِلٰهُއެވެ.[7]

<u>މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ކުރީގައި އޮތް އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ސަބަބު:</u>

بَيْتُ الْمَقْدِسާ ބެހޭ ގޮތުން ޔަހޫދީން ބުނިކަމުގައި ވެއެވެ. بَيْتُ الْمَقْدِسގެ މާތްކަމާއި ޢިއްޒަތްކަން، كَعْبَةُ اللهِއަށްވުރެން ބޮޑެވެ. އެހެނީ، بَيْتُ الْمَقْدِسވަނީ ހިޖުރަކުރެއްވުން ބަރަކާތްތެރި ބިމުގައެވެ. އަދި ނަބިއްޔުން ހިޖުރަކުރެއްވި ތަނަކީ ވެސް އެއީއެވެ. މި ވާހަކައިން ޔަހޫދީން ބުނުމުން، މުސްލިމުން ބުނިކަމުގައި ވެއެވެ. ތިޔަ ކަންނުޖެހި ތިޔަބުނާ ނޫނެވެ. އަދިއެއްއެއްނޫނެވެ! بَيْتُ الْمَقْدِسއަށްވުރެން، كَعْبَةُ الله ގެ މާތްކަމާއި ޢިއްޒަތްކަން ވާ ބޮޑެވެ. ދެން، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[8]

އަދި ހަމަ އެހެންމެ، މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ކުރީގައި އޮތް އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ސަބަބަކީ، ކަޢުބާއަށް ޙަސަދުވެރިވާ ބަޔަކު ބުނެލާނޭ ކުރީގެ ގޮތުން، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ކިބައިގައި ޚާއްޞަކަމެއް ކަމަކަށް ސުވާލުކުރެއްވުމުން، އިބްރާހީމްގެ ދީން ވަކިކަމުގައި ބޮޑުކަމަކަށް ގޮތުން ކަމުގައި ވެއެވެ. އެހެނީ، އިބްރާހީމްގެ ދީން އަޅުގަނޑު، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ގެ، އެ ބަޔަކާގެ ގޮތުން ވަކިވެގެންނެވި، އެންމެހައި ބަޔަކުންނާއި ނަބިއްޔުން މާތްކަން ޢިއްޒަތްތެރިވަނި، ނަމާދުކުރެއްވުމުގައި ކިބުލަކުރެއްވި އެއްވެސް ތަނަކީ، بَيْتُ الْمَقْدِسއެވެ. كَعْبَةُ اللهِ އެއް ނޫނެވެ.

7– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
8– الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

ނަމަވެސް، مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ ގެ، އެ ރަސޫލާގެ ރިސާލަތަށް އީމާންވާ މީހުން އެ ތަނަކަށް ވާތްކޮށް ހިއްޖަވައި، ނަމާދުކުރުއްވުމުގައި ކިބުލައަށްވަނީ كَعْبَةُ اللهِ އަށެވެ. ވީއިރު، އެބައިމީހުންނަކީ، އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި، إِبْرَاهِيمُ ﷺ ގެ ދީނަށް އުޅޭ ބައެއް ނޫނެވެ. ދެން، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކަތަކަކީ ދޮގުން ތޯރާގެ ވާހަކަތަކުން ކަން އަންގަވައި، اللهُ ﷻ މި ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.[9] އަދި ވެސް ޔަހޫދީން ބުނިކަމުގައި ވެއެވެ. މިވަނީ ވެސް، اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި ފަރުޟުކަން އީމާންވާ، އެ ޙައްޖުގައިވާ ގޮތަށް އުޅޭ މުސްލިމުން ބަލައިގަތުމެވެ. އަދި ގުދުރަތް ގޮސް ޙައްޖުވުން ކަންކަން ބަޔާންކުރެއްވި ވަރަކާއި އެ ފަރުޟަކީ ނަމަވެ. ވީމާ، މިވަނީ ޙައްޖަކަށް ނުދާނަމަވެ. ދެން، އެ ކަމާ ދުރުވެގެން، ﴿وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ މި ބަސްފުޅުތައް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[10]

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾

﴿98﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިޔަބޭފުޅާ އިންޖީލުގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައިވާ ތައުރާތާއި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! اللهُ ﷻ ގެ ދީނަށް އިސްލާމް ދީނުކަމާއި، ޔަޤީނީ ދުނިއާސަނި، اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި ފޮތް ކަމާއި، މިކަން ރަސޫލާއި ބައްޔާ ރަސޫލުކަކަން ތިޔަބައިމީހުންގެ ފޮތްތަކުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސާފުކޮށް އެނގިފައިވާއިރު ވެސް، އެ ކަންތައްތަކަށް އިންކާރުކޮށް، اللهُ ﷻ ގެ އާޔަތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވަނީ ފަހެ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

ހަމަނާނެވެ! اللهُ ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުންކުރާ ހުރިހައި ކަމަކަށް ހެކިވެވޮޑިގެންވާ إِلٰهُ އެވެ. ވީމާ، އެ ކަންކަމާ އެކަށޭނަ ސަވާބު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.[11]

9- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي
10- أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْإِمَامِ جَلَالِ الدِّينِ السُّيُوطِي
11- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނަވާށެވެ! މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، ﷲ ﷻ ގެ އަހުލުކިތާބުން ކާފިރުވާ މީހުންނަށް
ގަދަފަދަ ވަޢީދުގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ.[12]

قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنۡ ءَامَنَ تَبۡغُونَهَا عِوَجٗا وَأَنتُمۡ شُهَدَآءُۗ
وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٩٩﴾

﴿99﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތައުރާތާއި އިންޖީލުގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައިވާ ޔަހޫދީންނާއި
ނަޞާރާއިންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ!
ﷲ ﷻ އަށާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވެ، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ދީން ޤަބޫލުކުރަން،
އެ ދީނަށް ވަނުމަށް އެދޭ މީހުންނަށް އެ ދީން ޤަބޫލުކުރުމުން ބަކައި، ސުވާބުމަގާއި
ސަލާމަތުގެ އެ ދީނުގެ ފުރިހަމަކަން ވަދިލައި، އެ ދީނަށް ވަދުވާގޮތް މީސްތަކުންނަށް
ހުރަސްއަޅައި ދަނީކީން، އެ ދީނަށް ވަދުވާ ގޮތް މިހެއިމުހުން މީސްތަކުންނަށް،
މިއަދު ބަލާދެކަރީ ކިއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

އަދި، މިގޮތުން ރަސޫލާ އެ ދީނަކީ ޙައްޤު ދީން ކަމަށް ދީނަކީ، ﷲ ﷻ ގެ ދީން ކަމާއި،
އެ ދީނުގެ ތެދުކަމާއި، ހައްޤުކަމާއި، މިއަހަރެމުންގެ ފޮތްތަކުން މިއަހަރެމުންނަށް
ރަނގަޅަށް އެނގި އެ ކަމަށް ހެކިވާ ބާރުގަދައިން، އިސްލާމު ދީނުގެ މަގަކީ، ސީދާ
ތެދު މަގެއް ކަމުގައި މީސްތަކުންނަށް ދައްކައި، އެ ދީނުގެ މަގުން މީސްތަކުން
އެއްކިބާކޮށް، އެ ދީން މީސްތަކުންނަށް އުޅުވައިލުމަށް މިއަހަރެމުން އެދުމެވެ.
ދަންނަވާށެވެ! މިއަހަރެމުން މިއަދު ކަންތައް ނުބައި ޢަމަލުތަކާދެކު، ﷲ ﷻ
އާގާހުވެވޮޑިގެންނެވި ނުވެއެވެ.

ވުމާއެކު، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެ ނުބައި ޢަމަލުތަކާ އެކަށޭނަ ސަޒާ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.[13]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ فَرِيقًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ كَٰفِرِينَ ﴿١٠٠﴾
﴿100﴾ އޭ اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! އެ ބަޔަކަށް ޙަކައި ފޮތް ބާވައިލެއްވުނު ޔަހޫދީންނާއި
ނަޞާރާއިން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނާމެދު ޝުބުހާ އޮޅުވާލުންތަކުގެ ވާހަކަ އަހައި،
އެ ވާހަކަތައް ތެދުކުރާނަމަ، އެ ގޮތަށް މީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުންކަމަށް ނަގާ،
އިސްލާމް ދީނާމެދު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ޝައްކުތަކާއި ވަހުމުތައް ވެއްދައި،
އެ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އޮޅުވައިލައިފާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން، اللهُ ﷻ އަށް އީމާންވެ އިސްލާމް ދީން
ގަބޫލުކުރުމަށް ފަހު، އެ ދީނަށް އިންކާރުކޮށް، އެ ދީނުން ބޭރުވެ، ކާފިރުވެފައިވާ
ބަޔަކު ކަމުގައި ވެސް، އެ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން، ތިޔަ މުއުމިނުން ހަދައިލާނެއެވެ.

އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންނާމެދު އެބައިމީހުންގެ ހިތުގައި އުފެދިފައިވާ ޙަސަދުވެރިކަމާއި
އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައިވާ ދުޝްމަނުވެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ވީއިރު، ޔަހޫދީންނާއި
ނަޞާރާއިންނަކީ ދުޝްމަނުންކަމުގައި ބަލައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނީ ކަންކަމުގައި
އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ތިޔަ މުއުމިނުން މަޝްވަރާ ނުހޯދާށެވެ! އަދި ދީނީ ކަމެއްގައި،
އެބައިމީހުން މަޝްވަރާއެއް ދިންކަމުގައި ވިޔަސް އެ މަޝްވަރާއެއް ތިޔަބައިމީހުން
އެއްގޮތަކަށް ވެސް ގަބޫލުނުކުރާށެވެ![14]

13- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
14- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ފަހުގައި އޮތް ތިން އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! އިސްލާމް ދީން އައުމުގެ ކުރީގައި މަދީނާގެ ޚަޒްރަޖު ވަންހައާއި، އައުސް ވަންހައިގެ މީހުންގެ ދެމެދުގައި ނުހަނު ބޮޑު ޢަދާވާތްތެރިކަން އޮތެވެ. އެ ކަން އެހެން އޮތީ، މަދީނާގައި އިސްލާމް ދީން ފެތުރި، އެ ދެ ޤަބީލާގެ މީހުން އިސްލާމްވުމުން، އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި އޮތް ޢަދާވާތްތެރިކަން ފިލައި، ނުހަނު އެކުވެރި އެއްބައިވަންތަ އަދި އެއް ބައަކު އަނެއް ބައަކު ދެކެ ލޯބިވާ ބައަކު ކަމުގައި އެބައިމީހުން ވިއެވެ.

ދެން އެ ކަން އެ ގޮތަށް ހިނގަމުން ދަނިކޮށް، އެއް ދުވަހަކު އެ ދެ ޤަބީލާގެ އަންސާރުންގެ މީހުންނާއި، ބައެއް އަންސާރުން ވާހަކަދައްކަވަން ތިއްބެވި މަޖިލީހެއްގެ ކައިރިން ދުއިދުއި، މަދީނާގައި އުޅުނު ޔަހޫދީންގެ މީހަކު ކަމުގައިވި شَاسُ بْنُ قَيْسُ ދިޔައެވެ. އަދި އެ ދެ ޤަބީލާގެ މުސްލިމުންގެ ދެމެދުގައިހުރި އެކުވެރިކަމާއި ގާތްކަން ފެނުމުން، އެ ކަމާމެދު ރުޅިއައިސް، އެ ދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ރުޅިވެރިކަމާއި ޢަދާވާތްތެރިކަން އަލުން އުފައްދާލަން ގޮތެއް ރާވައިފިއެވެ. އެ ގޮތުން، ބުޢާޘުގެ ދުވަހު، އެ ދެ ޤަބީލާގެ މީހުންގެ ދެމެދުގައި ހިނގި ހަނގުރާމައިގެ ވާހަކަ އެބައިމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދީ، އެ ދެ ޤަބީލާގެ މީހުން އެ ދުވަހު ކިޔައި އުޅުނު ބައެއް ޝިޢުރު އެބައިމީހުންނަށް ކިޔައިދިނުމަކަށް، ހަރުދީންގެ މީހުން ޖުވާނަކަށް އާދާ އަމުރުކުރިއެވެ.

ދެން، އެ ގޮތަށް އެ ޖާހިލީ ކަންތައްތަކުރުމުން، އެ ޤަބީލާގައި ތިބި އައުސް ވަންހައާއި ޚަޒްރަޖު ވަންހައިގެ މުސްލިމުންގެ ދެމެދުގައި ފިތުނައިގެ އަލިފާން ރޯވި، އަޑުގަދަވެ، އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާދެކޮޅަށް ފަހުރުވެރިވެ، ބާރާ ބަސްތަކުން ދޭތި، ރުޅިވެރިކަން ގަދަވެ، ހަތިޔާރުގައި ހިފައި، ދެ ފަރާތުން ސަފު ހެދުން އެއްކޮށް، ހަނގުރާމައަށް ތައްޔާރުވިއެވެ.

ދެން، އެ ޚަބަރު، ކީރިތި ރަސޫލާއަށް ލިބިވަޑައިގަތުމުން، އެ ވަގުތު، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ތިއްބެވި މުހާޖިރުންނާއި އަންޞާރުންގެ އަރިހުގައި އެ ތަނަށް ވަޑައިގެންނެވި، ދެ ސަފު ދެމެދުގައި ހުންނަވައި، ހަރު އަޑުފުޅުން، މި އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވުމުން، އެ ފިތުނައިގެ ތެރެއަށް ވެއްޓުނު މަދީނާގެ ދެ ޤަބީލާގެ މުސްލިމުންނަށް ވެސް ނަސޭހަތްދެއްވުމުން ވިދާޅުވިއެވެ.

“ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި، ތިމަން ރަސޫލާ ހުންނަވަނިކޮށް އަދި، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން އިސްލާމް ދީން ފޮނުއްވައި، އެ ދީނުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން ގާތްކުރައްވައިދީ ވަނިކޮށް، އަދި އެ ދީން ފޮނުއްވައި ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގެ ކުފުރާއި ނުބައި ކަންތައް ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ފިލުއްވައިދީ ވަނިކޮށް، އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކުދެކެ ލޯބިވާ އެއްބައިވަންތަ އެކުވެރި ބައެއްގެ ގޮތުގައި ދައްކަވައިދީ ވަނިކޮށް، ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގެ ގޮތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ގެންދަނީހެއްޔެވެ؟”

ދެން، އެ ނަސޭހަތްފުޅުގެ އަޑުއިވުމުން، އެ ހިނދު ކަމަކީ ބަޣާވާތްތެރިއެއްގެ ނުބައި ޔަހޫދުގެ ސަބަބުންނާއި، ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާހަކަ ހެއްދުމުގެ ސަބަބުން ދިމާވި ކަމެއް ކަން އެނގި، ހަތިޔާރުތައް އުކާލައި، ރޮއި، ހިތާމަކޮށް، އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި، ކީރިތި ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި [illegible] ތިއްބެވެ. ދެންފަހެ އެ ހާދިސާއާ ގުޅިގެން، މި އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[15]

15- أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلإِمَامِ الْوَاحِدِي

ދަންނާށެވެ! ވަކި ހާދިސާއަކާ ގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި ވިއަސް
މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، އިސްލާމް ދީނުގެ ކަންކަމުގައި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ
ބަސްތަކާ ބަދަލު ކަމުގައި މުސްލިމުން ނުވުމަށެވެ. އެ ގޮތަށް ކަންތައްކުރަނީ ނަމަ، ޔަހޫދީންނާއި
ނަޞާރާއިން، މުސްލިމުންގެ ދީން މުސްލިމުންނަށް އޮޅުވައިލައިދޭނެ ކަމަކަށެވެ.

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ ۗ وَمَن يَعْتَصِم بِٱللَّهِ فَقَدْ
هُدِىَ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾

﴿101﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ﷲ ﷻ ގެ ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި
ހުންނަވައިގެން، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވައި، އެ އާޔަތްތައް
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިއްވަވައިދެއްވަނިކޮށް، ﷲ ﷻ ގެ ދީނުން ބޭރުވެ، ތިޔަބައިމީހުން
ތިޔަ ކާފިރުވެވެންނަނީ ކިހިނަކުން ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟ އަދި، ﷲ ﷻ ގެ ފޮތާއި،
އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައި ގަދައަށް ހިފަހައްޓައި، އެ إِلٰهއަށް ވަކިކުރެއްވި މީހާ
ދަންނާށެވެ! ހަމަ ހަމަހަމަކަމުން، އެ މީހަކަށް އޮންނާނީ، އެއްވެސް ދުރާލާ ނެތް
ސީދާ ތެދު މަގުގައި ހިމެނައްޖެއެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނަށް އުފުލުމުގެ ކޮޅަށް ތަފުސީލު،
ﷲ ﷻ އެ މީހަކަށް ދެއްވައިފި ވެއެވެ.[16]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ ވެސް، މިގެ ކުރީގެ އާޔަތުގެ ބަޔުސީރުގައި ބަޔާންކުރެވުނު
ފަދައިން، މަދީނާގައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ހުންނަވަނިކޮށް، ޤަބީލާ ވަންނަވައި، އަވުސް ވަންނާއިގެ
އަންސާރުންގެ ދެމެދުގައި އެ ދެކުރުން ފުރުނަގާ ޚޯލެއް ކަމުގައި ދިމާވެގެން ވެއެވެ.[17]

16- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
17- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢

﴿102﴾ އޭ اللهُ ﷾ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! اللهُ ﷾ އަށް ބިރުވެތިވާންޖެހޭ އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތަށް،
ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰهއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އެއީ، އެ إِلٰهގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ފުރިހަމައަށް
ކިޔަމަންތެރިވެ، އެ إِلٰهއަށް އުރެދެވޭ އަންމަހި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ބައްލަވައިތެރިވެ،
ތަޤްވާވެރިވުމުންނެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ދެއްވި ނިޢުމަތްތަކަށް އިންކާރުނުކޮށް، އެ إِلٰهއަށް
ޝުކުރުވެރިވެ، އެ إِلٰهُ ހަނދުމަކުރުން، ޛިކުރުކުރުން، އުޅުމުންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ
ޙަޔާތުގެ އެންމެފަހު ވަގުތާ ހަމައަށް އިސްލާމް ދީނުގައި ގަދައަށް ހިފަހައްޓައި،
މުސްލިމުން ކަމުގައިވާ ޙާލުގައި މަރުވެ ތިޔަބައިމީހުން މަރުނުވާނޭކަމެވެ! އެއީ،
އެ ދީން މަތީ ތިބެގެން، اللهُ ﷾ ގެ ޙަޟްރަތަށް ދިއުމަށެވެ.[18]

وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْۚ وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ كُنتُمۡ أَعۡدَآءٗ فَأَلَّفَ
بَيۡنَ قُلُوبِكُمۡ فَأَصۡبَحۡتُم بِنِعۡمَتِهِۦٓ إِخۡوَٰنٗا وَكُنتُمۡ عَلَىٰ شَفَا حُفۡرَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنۡهَاۗ
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ ١٠٣

﴿103﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! އަދި، اللهُ ﷾ ގެ ފޮތް ކީރިތި ޤުރުއާނާއި، އެ إِلٰهُގެ
ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައި ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން ވަރުގަދައަށް ހިފަހައްޓައި، ޤުރުއާނާއި
ސުންނަތުގައިވާ ގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ބަހަމުލުކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖާހިލިއްޔާ
ބައިބައިވެ ވަކިވަކިވެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި ހުންނަންޖެހޭ އެއްބައިވަންތަކަން
ގެއްލިދާ ޙާލަތު އެއްވެސް ކަމެއް ތިޔަބައިމީހުން ނުކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
اللهُ ﷾ ދެއްވި އެންމެ ބޮޑު ނިޢުމަތް ކަމުގައިވާ އިސްލާމް ދީނުގެ ނިޢުމަތް އަބަދު
ހަނދުމަކޮށް، ތިޔަބައިމީހުން އެ ދީނުގައި ސާބިތުވެ ތިބޭށެވެ!

18- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދެކުނި، އިސްލާމް ދީން އައުމުގެ ކުރީގައި ތިޔަބައިމީހުންނޫ، އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކުގެ ބަޣާވާތްތެރި ހަސަދުން ކަމުގައެވެ. އެ ބާވަތްގައި ތިޔަބައިމީހުން ވަނިކޮށް، اللهُ ﷻ އާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާގެ ބޭފުޅުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްހަމަ އެއްގޮތްކުރައްވައި، ދެކޮޅުހަދައި ހިތްހަމަ އެކުވެރިކުރައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްހަމަކުރައި އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކުދެކެ ޙަސަދުން، اللهُ ﷻ ދެއްވިއެވެ. މިއާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، اللهُ ﷻ ބޭނުންވި އާޔަތްތަކާއި ޙުއްޖަތްތަކުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން ފެނުނުއިރު، އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ދެކޮޅަށް ޙަސަދަ އަޅުއްވާކަށް ކަމުގައެވެ.

އަދި އިސްލާމް ދީން އައުމުގެ ކުރީގައި ތިޔަބައިމީހުންނޫ ނަޞާރާއިގެ ވެރިކަން ޖެހިގެން ކިޔަވައިދިނީއެވެ. އެ ފަދަ ބާރާތްތެރިކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވަނިކޮށް، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރެއްވި ދެއްކެވުމާއި، އިސްލާމް ދީނަށް ވަނުމުގެ އެކު ކަމުގެ ދަޢުވަތު ދެއްވުމަށް، ބޮޑުވެރިކަމުން ފުރިގެންވާ ނަޞާރާއިގެ ގަދަފަދަ ބަޔާބާން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީއެވެ. އަދި اللهُ ﷻ ގެ އާޔަތްތަކާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔާނި، އެ إِلٰهُ މި ފަދައިން ބަޔާންކުރައްވަނީ، ދީނުގެ އާޔަތްތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަސްއޫލިއްޔަތު ފަރާތުން ކޮށް ބައިގަނޑުން، ސިފަވާގޮތަށް ތަކުރާރު ކިޔަވައިދިނުމަށް ތަފްސީރު ކަނޑައަޅައި، އެ މަސްއަލަ ސާބިތުވާގޮތުން ބަޔާންވެ.[19]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މީގެ ކުރީގެ ދެ އާޔަތްގެ ތަފްސީރުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން، މަދީނާގައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ހުންނަވަނިކޮށް، ނަޖްރާނު ވަފުދަކާއި އަހުލުސް ވަފުދުގެ އަށްބާވެރިންގެ ދުރުގައި ކިޔަވައިދެއްވާކަމަށް އުޅުނެވެ.

19- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ޖިންސުވެރިކަން އުފެދުމުން، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ކަމުގައި ވެސް
ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[20]

وَلۡتَكُن مِّنكُمۡ أُمَّةٞ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلۡخَيۡرِ وَيَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

﴿104﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! الله ﷻ ރުހިވޮޑިގަންނަވާ އެންމެހައި ކަންތައްތަކަށް،
ގޮވާ ބައެއް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި އަބަދުވެސް ތިބޭންވާނެއެވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ
އެ ދަޢުވަތުގައި، އިސްލާމް ދީނުގައި، الله ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައި ޝަރުޢުކުރައްވައިދެއްވާ
އެންމެހައި ކަންތައްތައް ބުނެދީ، އެ ކަންތައްތައް ކުރުމަށް އަމުރުކޮށް، އެ إِلٰهُ
ނަހީކުރައްވައިފައިވާ ކަންތައްތަކާއި، ޝިރުކާއި ބިދުޢަތާ ސުންނަތާ ހިލާފު ކަންތައްތަކުން
ދުރުވުމަށް ބުނެދީ، މިސްކީނުންނަށް ނަސޭހަތްތެރިވުން ޤަބޫލުކުރެވެއެވެ. އަދި ނުބައިކަމާއި
ގޯސްކަމުން ދީނުގައި އެތެރެވެ ގޯސްކަމާ ދުރީ، ދީނުހަމައި އަބަދުވެސް ކަމުގައި
ޚާއްސަވެގެންވާ ބަޔަކީ ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ. ނިޢުމަތްތަކުން ފުރިގެންވާ ސުވަރުގެތަކަށް
ވަދެވޭނީ ނަސީބުވެރިންނަކީ ވެސް ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ.[21]

وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَٱخۡتَلَفُواْ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿١٠٥﴾

﴿105﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަ ކަންކަމުގައި ތަފާތު އެކަވަ ޢަދާވާތްތެރިކަން
ހުށަހެޅިފައި ނަސާރާއިން ބައިބައިވެގެންދިޔަ ފަދައިން، އިސްލާމް ދީނުގެ ކަންކަމުގައި
ތިޔަބައިމީހުން ބައިބައިވެގެން ނުވާށެވެ! އަދި އިސްލާމް ދީނުގެ އަސްލުތަކާ
ތިޔަބައިމީހުން ޚިލާފުނުވާށެވެ!

20– تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلإمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِير الدِّمِشْقِي
21– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! ބަޔާންވާ ސާބިތު ވަކިވަކިވި އާޔަތްތަކާއި ދަލީލުތައް، ތައުރާތާއި އިންޖީލުގައި،
ﷲ ﷻ ބާވައިލައްވައި، އެ އާޔަތްތަކާއި ދަލީލުތައް ސާފުކޮށް އެނގުމަށްފަހު ހަމަގައި ވެސް،
ތަފާތުތަކާއި ނަފްސާނީކަމުން، އެބައިމީހުންގެ ދީނުގެ އަސްލުތަކާ ޚިލާފުވިއެވެ. އަދި އެ ކަމުގެ
ސަބަބުން، އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި އިޚްތިލާފުތަކާއި ދުޝްމަނުކަމެއް އުފެދި، ތަފާތު އެތައް
ޖަމާޢަތްތަކަކަށް އެބައިމީހުން ބައިބައިވެގެންދިޔައެވެ. އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންނަށް
ނުހަނު ބޮޑު ވޭނާއި ކުރުން ޖެހިލުވި ގަދަފަދަ އަޒާބު ޔަޤީންވެގެންވާ ބައެކެވެ.[22]

ދަންނާށެވެ! ދީނުގެ އަސްލުތަކާ ޚިލާފުވާ ބައިބައިވި މުސްލިމުން ފާނީ ކަނޑުން
ޖެހިލުވި ގަދަފަދަ އަޒާބު ލިބޭނެއެވެ، ތިޔައީ ލިބޭނެ ކަންތަކެވެ. ރަސޫލު ﷲ
ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «وَإِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى
ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً»، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَا أَنَا
عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي»[23] މާނައީ: "ބަނީ އިސްރާއީލުން ހަތް ދިހަ ދެ ޖަމާޢަތަކަށް ބައިބައިވެގެން
ދިޔައެވެ. އަދި، މިއުއްމަތް ހަތްދިހަ ތިން ޖަމާޢަތަކަށް
ބައިބައިވެގެންދާނެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެއްވެ ޖަމާޢަތެއް ފިޔަވައި ދެން ހުރިހާ
ބަޔަކު ވެސް ނަރަކައިގައެވެ. ޞަޙާބީން ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. ސަލާމަތްވާނީ ކޮން ބަޔަކީ
ކޮން ބައެއްތޯއެވެ؟ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. އެ ބަޔަކީ، މިދަން އަހަރެމެންނާއި،
މިދަން އަހަރެމެންގެ ޞަޙާބީން ތިބި ގޮތުގެ މަގުގައި ތިބޭ މީހުންނެވެ."

يَوۡمَ تَبۡيَضُّ وُجُوهٞ وَتَسۡوَدُّ وُجُوهٞۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسۡوَدَّتۡ وُجُوهُهُمۡ أَكَفَرۡتُم بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡ فَذُوقُواْ
ٱلۡعَذَابَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡفُرُونَ ﴿١٠٦﴾

22- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وَزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
23- سُنَنُ الإِمَامِ أَبِي عِيسَى التِّرْمِذِي

﴿106﴾ ޤިޔާމަތް ދުވަހަކީ، ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު، اللهُ ﷻ އަށް އީމާންވެ، އެ إِلٰهُ
ގެނެއްވި ރަސޫލުންނާ ތަބާވި މީހުންނަށް ލިބޭ ބާއްޖަވެރިކަމާއި، އުފާވެރިކަމުގެ
ސަބަބުން، އެބައިމީހުންގެ މޫނުތައް އަލިވެ އުޖާލާވާނެ ދުވަހެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލުންގެ
ރިސާލަތު ދޮގުކޮށް ކާފިރުވި މީހުންނަށް ލިބޭ އަބާއްޖަވެރިކަމާއި ހިތާމައިގެ ސަބަބުން،
އެބައިމީހުންގެ މޫނުތައް ކަޅުވެ އަނދިރިވާނެ ދުވަހެވެ. ފަހެ، އެ ބައެއްގެ މޫނުތައް
ކަޅުވެ އަނދިރިވެގެންދިޔަ މީހުންނާމެދު ދަންނަވާނެއެވެ! ފަހެ، ގަދަފަދަ ކާފަރުގެ ބަސްދުވުމަށް
އެބައިމީހުންނާ ކުރިމަތިލާނެ، އެބައިމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.

ތިޔަބައިމީހުންނީ، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهَ އެކަނިހެން
ޔަޤީންކަން ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުނުކުރުމަށް، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުންގައި އިޤްރާރުވެ
ބަސްދުވުމަށް ފަހު، ކާފިރުކަން އިޚްތިޔާރުކޮށް މުރުތައްދުވީ މިހެން ނުރުހުނީތޯ؟
ފަހެ، އީމާންވުމަށް ފަހު ކާފިރުވި ބަޔަކު ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވުމުގެ ސަބަބުން،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި، اللهُ ﷻ ތައްޔާރުކުރައްވައިފައިވާ ގަދަފަދަ އަޛާބުގެ ރަހަ
މިއަދު ތިޔަބައިމީހުން ބަލައިގަންނާށެވެ![24]

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱبۡيَضَّتۡ وُجُوهُهُمۡ فَفِي رَحۡمَةِ ٱللَّهِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٠٧﴾

﴿107﴾ އަދި އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭ އުފާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންގެ
މޫނުތައް އަލިވެ އުޖާލާވި މީހުންނާމެދު ދަންނަވާނެއެވެ! ފަހެ، އެ ދުވަހުން އެބައިމީހުން ވަނީ،
އެބައިމީހުންނަށް ބަލައި، اللهُ ﷻ ތައްޔާރުކުރައްވައިފައިވާ ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި
ނިޢުމަތްތަކާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙުމަތުގެ ތެރޭގައެވެ.

24- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެބައިމީހުންނަކީ، ދުވަހަކު ވެސް ނިމުމެއް އަދި މެދުކެނޑުމެއް ނެތި އަބަދުގެއަބަދަށް،
އެ ނިޢުމަތުގައި ޚުލޫދުވެރިކަމުގައި ދެމިތިބޭނޭ މީހުންނެވެ.[25]

تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۗ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٨﴾

﴿108﴾ اللهُ ﷻ އަން އިލާންވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުންނާ ތަބާވާ ހުރި ކަންތައްތަކުގައި އަތް
މީހުންނަށް، ޒާތުގައި ދުވަހުން ނުހަނު މަތިވެރި ދަރަޖައާއި، ބާވަތާއި، ވިސްނުން
ނިޢުމަތްތައް ދެއްވާނީ ކަމަށް ވަޢުދުކުރެއްވައިފައިވާ ބަސްފުޅުތައް އެކުލެވިގެންވާ
އާޔަތްތަކާއި، އެ إِلٰهُ އެއްކަލާނގެ ތަޢާލާގެ އިންސާފުވެރިކަން، ރަސޫލުން ގެންނެވި
ޝަރީޢަތް ދަލީލުތަކާއި ބާވަތްތަކާ މީހުންނާ، ގަދަފަދަ ޙައްޤުދީލާވާނޭ ކަމުގެ ވާޖިބުގެ
ބަސްފުޅުތައް އެކުލެވިގެންވާ އާޔަތްތަކާ ވެސް، ހައްޤާއި ޙައްޤު އިންސާފުގެ މައްސަލަ
އެކުލެވިގެންވާ ވަކި ބަސްފުޅުތަކެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލައްވާފައި
އާޔަތްތަކެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެ އާޔަތްތަކާ، މިމަން اللهُ ބާވައިލައްވައި، ހައްޤުގެމަތީގައި،
މިބަ ރަސޫލާއަށް، މިމަން إِلٰهُ ކިޔަވައިދެއްވާ އާޔަތްތަކެވެ. އަދި، މިމަން إِلٰهُ
އެ އާޔަތްތައް މި ބާރަނާކުރެއްވި ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތާ ހައްޤު ތެދެވެ. ވީމާއެކު،
اللهُ ﷻ ބާވައިލައްވައިފައިވާ، ވަޢުދުތަކާއި ބަސްފުޅުތަކާއި ވަޢީދުތަކާއި ބަސްފުޅުތަކުގައި ވެސް،
އެ إِلٰهُ ހިލާމަތްތަކާއި، ރަޙްމަތްތަކާއި، އިންޞާފުވެރިކަން ދައްކަވައިދެއެވެ. އަދި އެއިން
އެއްވެސް ކަމެއްގައި، އެ إِلٰهُ ޒާލިމުކަމެއްގެ ތަޢުރިން އެއްވެސް ޖާހާތަކަށް،
ހަމަނުގެ ކުޅޭ ބާރަނާއުޅުއްވި ކަމެއް އަދި އަނިޔާވި ކަމެއް ފިޔަވައި ކުރައްވާކަށް،
އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވާ ނުކުރައްވާހެވެ.

25- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދިޔާއްޔާ! އެ މީހަކު ކުރި ނުބައި ޢަމަލުތަކާ އެކަށޭނަ ބަދަލެއް ދިނުމަށް އެހެން
އެއްވެސް ބަދަލެއް، އެއްވެސް މީހަކަށް، އެ إِلٰهُ ނުދެއްވާނެއެވެ.[26]

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾

﴿109﴾ އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހައި ކަމަކާއި ތަކެއްޗެއް ވެސް އަދި ކައުންގައިވާ
އެންމެހައި ކަމަކާއި ތަކެއްޗެއް ވެސް މިލްކުވެގެންވަނީ އެއްކަލައުވަންތަ الله سبحانه وتعالى އަށެވެ.
އަދި އެ ހުރިހައި ތަކެތި ހައްދަވައި އެ ތަކެތީގެ އެންމެހައި ކަންތައް ތަދްބީރުކުރެއްވުން
މިލްކުވެގެންވަނީ، އެ إِلٰهއަށެވެ. އަދި އެ ހުރިހައި ކަމަކާއި ތަކެއްޗެއް ފަނާވެ ނިމިދިޔުމަށް ފަހު،
ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެ ހުރިހައި ކަމަކާއި ތަކެއްޗެއް ރުޖޫޢުކުރެއްވޭނީ، الله سبحانه وتعالى ގެ
ޙަޟްރަތަށެވެ. ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ކޮންމެ މީހަކަށް ދުނިޔޭގައި އެ މީހަކު ކުރި
ޢަމަލުތަކާ އެކަށޭނަ ދަރުމައާއި ޘަވާބު ނުވަތަ ޢަޒާބު، އެ މީހަކަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެކަމީ
ކަށަވަރު ކަމެކެވެ. ވުމާއެކު، ހުރިހައި ކަމެއްގެ އެންމެފަހުގެ ނިޔާ ދޭނީ، الله سبحانه وتعالى ގެ
ޙަޟްރަތުގައެވެ.[27]

كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ
بِٱللَّهِۗ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمۚ مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١١٠﴾

﴿110﴾ އޭ مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އުންމަތުގެ މީހުންނޭވެ! މީސްތަކުންނަށް ޓަކައި ނެރުއްވުނު
އެންމެ ހެޔޮކަން ބޮޑު އުންމަތުގެ މީހުން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވީމެވެ. އަދި
މީސްތަކުންނަށް އެންމެ ހެޔޮކަން އަދި އެބައިމީހުންނަށް އެންމެ ބޮޑު ފައިދާހުރި
ބަޔަކީ ވެސް ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ.

26– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَتَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخ مُحَمَّد جَمِيل دِيدِي

27– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އުޅުނީ، ހެޔޮ ކަންތައްތައްކުރުމަށް މިސްކީނުންނަށް އަދުރުކޮށް، ފުންކަރާތްތަކަން
އަޅައިގަތުން މިސްކީނުންނަށް ވަނާކޮށް، ތިޔަބައިމީހުން ހަދަމުކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން،
اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ގަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهަށް ފިޔަވައި އިލާހެއް،
ނުވާކަމަށް އެ ކަން ޝަހާދަތްދެއްވައެވެ. އަދި މަލާއިކަތުން ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިން
ކަލޭގެފާ ޚަބަރުދީފައިވާ ނަބިއްޔުންނާއި ވެސް، ތިޔަ މުސްލިމުން އިލްމުވީ ފަރާތުން،
مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރިސާލަތުގެ ތެދުކަން، اللهُ ﷻ ގެ ބަސްފުޅުން އެ ކަންކަމެއްގެ އެ ރިސާލާ
ވަޙީގެންނެވި އެންމެހައި ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެން، އެ ކަންކަމަށް އިލާނުވި ނަމަ، އެ ގޮތް
އެބައިމީހުންނަށް ދީނިރުމާއި އާޚިރަތްގައި ހެޔޮކަން ބޭނުންކަން ކަނަވަރުވެ.

ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މަދު ބަޔަކު، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރިސާލަތުކަން
ތެދުކޮށް، އެ ރިސާލާ ގެންނެވި ޝަރީޢަތަށް އިމާންވެ، އެ ޝަރީޢަތްގައިވާ ގޮތަށް
ޢަމަލުކުރާށެވެ. ނަމަވެސް، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުންނަކީ، اللهُ ﷻ އަށް އުޅެދި،
އެ إِلٰهަށް ޝަރީކުންވުގެ ފައިދާއިން ބާޠިލު މީހުންނެވެ. އަދި ޝަރީޢަތް! ޙައްޤުދީނާއި
ނަބިއްޔާއިންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންނަން، އެ إِلٰهُ ބާރުއިވެރިއެވެ،
އެ إِلٰهُ ގެ ދީނަށް ވެސް ބާޠިލު މީހުންނެވެ.

ދަންނާށެވެ! ހެޔޮ ކަމަކީ، اللهُ ﷻ އާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ، އެ ކަލާމް ކުރުވަން
އަމުރުކުރައްވާ ކޮންމެ ކަމެކެވެ. އަދި މުސްކުރާއާކަމީ، އެ ކަލާމް ކުރުން، اللهُ ﷻ އާއި،
އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ މަނާކުރައްވާ ކޮންމެ ކަމަކާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތާ ޚިލާފުވާ
ކޮންމެ ކަމެކެވެ.[28] އަދި މި އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި، عُمَرُ بْنُ الْخَطَّاب ﷺ ވިދާޅުވެފައިވާ
ކަމުގައި ވެއެވެ. "މި އުންމަތުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ފުރަތަން ގޮވާލެވުނު މީހާ ދަންނާށެވެ!

28- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ތަނާ، އެ ކަމަށް ޓަކައި ތެދުވެރިވަމުވާތީއެވެ، ﷲ ﷻ ގެ ޝަރީޢަތް އެ މީހާ ތެދުވެރިވަމަ
ކުރާނީކަމެވެ.“ އެ ޝަރީޢަތާ ހުރި ކަންތައްތައް އަމުރުކުރުން، މުންކަރާތްތަކުން
ނަހީކުރުމެވެ. ވުމާއެކު، އެ ގޮތަށް އެ ކަން ނުކުރާ ކޮންމެ މުސްލިމަކުގެ ވާނީ،
މުންކަރާތްތަކުން ނަހީނުކުރުމުގެ ސަބަބުން، دَاوُدُ ﷺ އާއި، عِيسَى ﷺ ގެ ދުލުގެމަތިން
ލަޢުނަތްލެއްވުން ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ތަކައިންނުވެ.[29]

لَن يَضُرُّوكُمْ إِلَّآ أَذًى ۖ وَإِن يُقَٰتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ ٱلْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾

﴿111﴾ އޭ مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އުންމަތުގެ މުއުމިނުންނޭވެ! ބާވައިލެއްވުން ތިޔަގެ އަހުލުވެރިން
ކުރުގައިވާ ދުޢާތަކުން ނަޞާރާއިންގެ ތެރެއިން، ﷲ ﷻ އަށް އުޅުނު، އެ إِلٰه އަށް
ޝަރީކުކުރާ ކާފިރުން ބުނެއެވެ، އިސްލާމް ދީން ޤަބޫލުނުކުރާ މީހުންގެ މަސައްކަތަކީ،
ޔަހޫދީންނަށް މަޖާލެއްކަން ކުރެވޭ ބަސްތަކެއް އެއްވައި، އިސްލާމް ދީނާ
ބަހާ ގޮތުން، ދީނަށްވެރި ވާހަކަތައް ކުރައްކައިއްޖެވެ.

ނަމަވެސް، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން ޔަހޫދީންނަށް އުނިކަމުވެސް ނުދެން އެހެން
އެއްވެސް ގެއްލުމެއް، ތަހައްމަލުކައި ވެސް ޔަހޫދީންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި
އެބައިމީހުން، ޔަހޫދީންނާ ކުރިމަތިލައި ހަނގުރާމަކުރަނީ ނަމަ، ހަނގުރާމައިގެ
މައިދާނުގައި ޔަހޫދީންގެ އަރިން ބަލާވެ، ޔަހޫދީންނަށް ފުރަގަސްދީ
ދުވެ ފިލާނެއެވެ. ދެން އެއްވެސް ތަރުތީބުން އެބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދެވިކަމެއް
ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ބާރެއްގައި، ޔަހޫދީންގެ މައްޗަށް ގަދަވެ
ތަރުޖަމާއް ނުލިބޭނެއެވެ.[30]

29- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِير الدِّمِشْقِي

30- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! ޔަހޫދީ ފުރުޤާނުގައި، ﷲ ﷻ ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވާ އަޚްލާޤުތަކުގެ ތެރެއިން
މި އަޚްލާޤީ، ފުރުޤާނުގައި ކަންކަމުގެ ހަބަރު، އެ إِلٰهُ ދެއްވައިދެއްވާ އަޚްލާޤުތަކެވެ. އެހެނީ،
އިސްލާމީ ތަރުބިއްޔަތުން ސާބިތުވާ ގޮތުގައި، މަދީނާގެ ޔަހޫދީންގައި އުފަން ނަބީއްގެ
ޒަމާނާއި ކުރިއަށް ބަލާ ހަމަ ވަރަކަށް ޤަބީލާ ހުރިކަމުން ވަރަށް ފުރިހަމަ ވަންހަނާއި،
ބަރުއްސަވާ ވަންހަނާއި، ހަރުބަކުގެ ނަސްލުން، ޔަހޫދީ ބަނީޤުރައިޒާ ދުށުކޮށްކަމަކީ
ހުރިކަމަކަށްދައި އެހެން އެއްވެސް ބަޔަކަށް ނުބެލުމާމެދު ހުރެއްޖެއެވެ. މިފަހަރު،
އެ ކަންކަމުގައި، ޔަހޫދީ ބަނީނަޟީރާ ދައްކަވާ މަޤާމުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިފާނީ
ކަންކަމެވެ.[31]

ضُرِبَتۡ عَلَيۡهِمُ ٱلذِّلَّةُ أَيۡنَ مَا ثُقِفُوٓاْ إِلَّا بِحَبۡلٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَحَبۡلٖ مِّنَ ٱلنَّاسِ وَبَآءُو بِغَضَبٖ
مِّنَ ٱللَّهِ وَضُرِبَتۡ عَلَيۡهِمُ ٱلۡمَسۡكَنَةُۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ كَانُواْ يَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقۡتُلُونَ
ٱلۡأَنۢبِيَآءَ بِغَيۡرِ حَقّٖۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَواْ وَّكَانُواْ يَعۡتَدُونَ ١١٢

﴿112﴾ ހުރިހާ ތަނެއްގައި، ﷲ ﷻ ގެ ޙަބުލާއި މީސްތަކުންގެ ޙަބުލު ފިޔަވައި، އެމީހުންގެ
މައްޗަށް، ނިކަމެތިކަން ޖަހައިލެވިގެންވެއެވެ. އަދި ﷲ ﷻ ގެ
ކޯފާގައި އެމީހުން ރުޖޫޢަވެގެންދިޔައެވެ. އަދި ނިކަމެތިކަމާއި މިސްކީންކަން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޖަހައިލެވުނެވެ.
އެއީ، އެމީހުން ﷲ ﷻ ގެ އާޔާތްތަކަށް ކާފިރުވެ، ޙައްޤެއް ނެތި ނަބިއްޔުންނަށް
ޤަތުލުކުރާތީއެވެ. އެއީ، އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވެ، ޙައްދުފަހަނައަޅައި ހަދާތީއެވެ.
ދަންނާށެވެ. އަދި، ﷲ ﷻ ގެ ހުކުމްތަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމުން އެމީހުން
އަދިވެސް، އެ إِلٰهُ ގެ ހުކުމްތަކަށް، ނުކިޔަމަންތެރިވެ، ދީނުގެ އަޅުކަމުން ބޭރުވި
ކަމުގައި ވެސް އެމީހުން ވިއެވެ.

އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، އެ ކަންކަން އެ ގޮތަށް ލެއްވީ، ﷲ ﷻ ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވެ، އެބައިމީހުންނަށް ބަލައި، އެ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި، ﷲ ﷻ ފޮނުއްވި ބައެއް ނަބިއްޔުންނާ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ، އެ ނަބިއްޔުންގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެ، ބައެއްގާ ނުލަބި، ބައެއް ނަބިއްޔުން ޤަތުލުކުރި އުޅުނުކަމަށް ބަލާއި ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެއްވެސް ބުރަކަތް އެ ކިތަ ބޭރު އުޅުނު ނަބިއްޔުން އެ އަޅައިގަތީ، އެބައިމީހުންނަށް ބަލައި، ﷲ ﷻ ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތުގެ އިންކާރަށް ފުރަސަތު، އެ إِلٰهَ އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުނީ ބަދަލު ކަމުގައި އެބައިމީހުން ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.[32]

ދަންނާށެވެ! ﷲ ﷻ ގެ ބަސްބުނުއްވުން ހަމަޔަގީނުން ޚިޔާރުކުރެއްވީ ބައްޕަގޭ، އިސްލާމް ދީނުގެ ބުނުމުގައި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތަންފީޛުކުރުވާ އެކު، އިސްލާމީ ދައުލަތަކަށް ޖަޒީރާގެން މުސްލިމުންގެ ހަނގުރާމަގައި ދެކޮޅުވެރިން އެބައިމީހުން ބޯނުން ނަމަ، މުސްލިމުންގެ ފުރަތަމުގެ ޖަހާލުމުން އެ ގޮތް ޤަބޫލުކުރުމާ އެކު، މުސްލިމުންގެ ހަނގުރާމަގައި އެބައިމީހުން ބޮޑުކުރެއްވިއެވެ.[33]

ފަހެ، އިސްލާމީ ޒަމާނުގެ ދުވަސްވަރު، މުސްލިމުންގެ ހަނގުރާމަގައި ދެކޮޅުވި ޢަދުއްވުން ދިރިއުޅެމުން، އިސްލާމް ދީނުގެ ބުނުމުގައި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތަންފީޛުކުރުމާ ބައްޕަގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި މިއަދު ވެސް، ދުނިޔޭގެ ޖަނަވަރުތަކާއި ދަރިވަރުންވެ، މިވާ އެއްކަމަށް، މުދަލުން އަތުވެސް ކަމަށް އުނގެ ބަޔަކު ކަމުގައި ޢަދުއްވުން ވާކަމެއް ބަލައި، ހިތުވަރުގައި ބިރުވެރިކަން ނުވާ އެކަމު ޢަދުއްވެރިން ވެސް ދުނިޔޭގައި އުޅޭކަމަށް ނުވެއްޖެ.[34]

32– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

33– تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِير الدِّمِشْقِي

34– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَتَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بن جَرِيرِ الطَّبَرِي

އެއީ، الله ﷻ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޖެއްސެވި ނިކަމެތިކަމުގެ ސިފައާއިގެ ސަބަބުންނެވެ.

لَيۡسُواْ سَوَآءٗۗ مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ أُمَّةٞ قَآئِمَةٞ يَتۡلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ءَانَآءَ ٱلَّيۡلِ وَهُمۡ يَسۡجُدُونَ ﴿١١٣﴾

﴿113﴾ ޖުމްލަ އަހުލުލްކިތާބީންގެ އެންމެންނަކީ، އިސްލާމްވިޔަ ނުބައި ސިފަތަކުން، ސިފަ ތިބިގެންވުމުގައި އެއްފަދަ ބައެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންނަކީ، ޙައްޤު ގަބޫލުކުރާ، الله ﷻ ގެ ދީނުގައި ސާބިތުވެ ތިބޭ ބައެކެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އަޅުކަން ކުރާ ކަންތައްތަކުން ތިބޭ، ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި ކުރުއާން ކިޔަވާ، އެބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު، الله ﷻ ގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާ، އެ إِلٰهُ އަށް ސަޖިދަ ކުރަމުން، ނަމާދު ކުރާ، ސަލާމަތުގެ މަގުގައި ތިބި މީހުންނެވެ.[35]

ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުންނަކީ، الله ﷻ އަށް އީމާންވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ދީނަށް ތަބާވެ، އޭގެ ކަންތައްތަކަށް އަމަލުކޮށް ސާބިތުވެ އީމާންވީ މީހުންނެވެ. އޭގެތެރޭގައި، عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلَام ؓ އާއި، أَسَدُ بْنُ عُبَيْدُ އާއި، ثَعْلَبَةُ بْنُ سَعْيَةُ އާއި، أُسَيْدُ بْنُ سَعْيَة ފަދަ މީހުންގެ ބައެއް އިސްލާމްވީ ފަހުން ނިކުތެވެ.[36] ޖުމްލަ އަހުލުލްކިތާބީންގެ ތެރެއިން އެ ފަދަ ސާބިތު އީމާންވާ، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، الله ﷻ އަށް ކިޔަމަންވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ދީނަށް ތަބާވެ ހުރެ، ނަމާދު ކުރަމުން އަޅުކަން ކުރާ މީހުންނާއި، މި އެބައިމީހުންނަކީ އެއްފަދަ ބާޠިލުގައި ހަމަހަމަވެ އެއްވަރުވާ ބައެއް ނޫނެވެ.[37]

35- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
36- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِيرِ الدِّمِشْقِي
37- تَفْسِيرُ جامعِ الْبَيَانِ لِلإِمَامِ مُحَمَّدِ بن جَرِيرِ الطَّبَرِي

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، ޔަހޫދީ ދަންނަބޭކަލުންގެ ތެރެއިން، عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلاَم رضي الله عنه އާއި އޭނާގެ އެކުވެރިންނާ ބެހޭގޮތުންނެވެ. އެހެނީ، عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلاَم رضي الله عنه އާއި އޭނާގެ އެކުވެރިން އިސްލާމް ދީން ޤަބޫލުކުރެއްވުމުން، ޔަހޫދީ ދަންނަބޭކަލުންގެ ތެރެއިން، އިސްލާމް ދީނާ ދެކޮޅުވެރިވި ބައެއް މީހުން ބުނި ކަމުގައި ވެއެވެ. مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ ގެންނެވި ދީން ޤަބޫލުކޮށް އީމާންވީ، ތިމަންނާމެންގެ ތެރޭގައި ތިބި އެންމެ ނުބައިކަން ބޮޑު މީހުންނެވެ.

އެބައިމީހުންނަކީ، ތިމަންނާމެންގެ ތެރޭގައި ތިބި ހެޔޮލަފާ ބަޔަކު ސާލިހު ބަޔަކު ކަމުގައިވީ ނަމަ، އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ދީން އެބައިމީހުން ދޫކޮށްލައެއް ނުލާނެވެ. ދެން، عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلاَم رضي الله عنه އާއި އޭނާގެ އެކުވެރިންނަކީ އެބައިމީހުން ބުނިކަހަލަ ބަޔަކު ކަމުގައި ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކާބަފައިންގެ ދީން ދޫކޮށް ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުން، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ވަނީ ގެއްލި ހަލާކުވެފައެވެ. ދެން އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކަތަކަށް، މި އާޔަތުގައި، الله ﷻ ރައްދުދެއްވައިފައި ވެއެވެ.[38]

يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَيَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَيُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٤﴾

﴾114﴿ އެބައިމީހުން، الله ﷻ އާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވެތެވެ. އަދި އެބައިމީހުން، الله ﷻ އާއި އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް، އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލާ، އެ ކަމެއް ކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާ ކަންތައް ކަމެއް ކުރުމަށް މީސްތަކުންނަށް އަމުރުކުރެތެވެ. އަދި الله ﷻ އާއި އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް، އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލާ، އެ ކަމެއްކުރުން މަނާކުރައްވާ ކަންތައް ކަމެއްކުރުން މީސްތަކުންނަށް މަނާކުރެތެވެ.

38– أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْإِمَامِ الْوَاحِدِي

އަދި އެބައިމީހުން، ހެޔޮ ދުވަސްތަކާއި އިތުރުކަން ބޮޑު މޫސުމްތަކުގެ ބޭނުން ނަގަނު ގޮތުގައި ހިފައި، ހެޔޮ ކަންތައްތައް ކުރުމުގައި އެކަކަށްވުރެން އަވަހަށް ކުރިއަރައި ދިޔުމަށް އަވަސްވެ ވާދަކުރެތެވެ. ބަޔާންވެދިޔަ ސިފަތަކާއި އެކުލެވިގެންވާ، އައްލާހު ﷻ ގެ އަޅުންގެ ތެރެއިން އެ ބަޔަކީ ނިޔަތާއި ޢަމަލު ރަނގަޅު، ހެޔޮލަފާ ޞާލިޙު މީހުންނެވެ.[39]

وَمَا يَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ فَلَن يُكۡفَرُوهُۗ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِٱلۡمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾

﴿115﴾ އަދި އެބައިމީހުން ކުޑަ އެއްވެސް ހެޔޮ ޢަމަލެއް، އެއީ ކިތަންމެ ގިނަ އަދި ކިތަންމެ މަދު ޢަމަލެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، އެއިން އެއްވެސް ޢަމަލެއްގެ ދަރުމައާއި ޘަވާބު، الله ﷻ ގެއްލުވައި ނުލައްވާނެއެވެ. އަދި އެ މީހުނަށް ޙިސާބުނުވާ ޘަވާބުން ޖަޒާދެއްވާނެ ކުޑަ މިންވަރަކުން ވިޔަސް އުނިނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ޔަޤީނަށް! އެއިން ކޮންމެ ޢަމަލެއްގެ ދަރުމައާއި ޘަވާބު އޭގެ ގޮތުގައި އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެ ބަދަލުތަކަން ބަހާއި އެބައިމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގައި ނިކުންނާނެއެވެ. އަދި، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ގެ ޙިކުމަތްތެރިކަމާއި، އެ إِلٰهُ ދެއްވާ ބޮޑާވިކަން އެދި، އެ إِلٰهُ ގެ އަޒުރުތަކަން ރަޙްމަތާއި ވިސްނުންތެރިކަމާއި ކަންތައްތަކުން ދުރުވާ، ތަޤްވާވެރިޔާ މިހުން، ގޮތަށް ދެނެވޭގޮތަށް إِلٰهެވެ.[40]

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَن تُغۡنِيَ عَنۡهُمۡ أَمۡوَٰلُهُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيۡـٔٗاۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١٦﴾

﴿116﴾ ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އަށް، އެ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވި، އެ إِلٰهُ ޖަހައްލުވި ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކުރި މީހުން ދަންނާށެވެ!

الله ﷻ އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި ދެއްވާ އުފާވެރިކަން ދިނުމަށް ސަލާމަތްވުމަށް ޓަކައި،
އެބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިންގެ ކިބައިން އެބައިމީހުންނަށް ދިފާޢު އެއްވެސް
އެހީތެރިކަމެއް ނުވާނެ. އަދި އެ މުދަލާއި ދަރިން، އާޚިރަތް ދުވަހުން، الله ﷻ ގެ
ޢަޛާބުގައި، އެބައިމީހުންނަށް ޓަކައި އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދޭނެއެވެ.
އަދި ކިޔެއްތަ! އާޚިރަތް ދުވަހުން، އެބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިންގެ ކިބައިން
އެބައިމީހުންނަށް އިތުރުވެގެންދާނީ ޢަޛާބާއި، ވޭނާއި، ހިތާމައާއި، ގަދަފަދަ ޙަސްރަތެވެ.
އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެބައިމީހުން އެ ނަރަކައިގައި
ދާއިމަށް ދެމިތިބޭނެއެވެ.[41]

مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ فِي هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوٓا۟
أَنفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾

﴿117﴾ ކަންތައްތަކުގެ ގޮތުންނާއި، މިސްކީނުންގެ ބޭނުމާއި، ތަޢުރީފު ލިބިގަތުމުގެ
ބޭނުމުގައްޓާއި، ކާފިރުންގެ ތަރުމަގާއި ޚަރަދުކުރުން، މި ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގައި
ކާފިރުން ކުރާ ހޭދައިގެ މިސާލަކީ، ގަދަފަދަ އައްޔާށުގަނޑެއް ހުރި ވައިގެ މިސާލެވެ،
އަދިއަށް ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވި ބައެއްގެ ދަނޑުބިންތަކަށް ތަކެތި ލިބި އަނދާލާ،
ނުހަނު ގަދަފަދަ ފިނިކަމެއްހުރި ވައިރޮޅިއެއް އަރައި، އެ ދަނޑުބިމެއް ހަލާކުކުރި
ވައިރޮޅީގެ މިސާލެވެ. ތަންތާނެވެ! އެ ދަނޑުބިމެއް ހަލާކުވެ، އެ ދަނޑުބިމުގެ
މިލްކުވެރިންނަށް އޭގެން އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުލިބުނުހެން، އެ ދަނޑުބިމުގެން
ނުހަނު ގިނަގުނަ ފަރުވާއި މަސައްކަތް ކުރިޔަސް ކުރާ އުޖޫރައިގައި އެބައިމީހުން
ވަނިކޮށެވެ.

41- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ހަމަ އެ ފަދައިންނެވެ، މިސްކީނުންގެ ޙަސަދާއި ބަރުނީފު ދިރިއުޅުމުގެ ބޭނުމުގައްޔާއި،
އާޚިރަތުގެ ދަރުމަތާއި ހަވާލާ އެދި، ކާފިރުންނާ ކުރަމުންދާ އެބައިމީހުންނަށް
އާޚިރަތުގައި ފައިދާ އެއްވެސް ދަރުމައެއް ނުލިބޭ. އެހެނީ، ކާފިރުކަމާއި،
އާޚިރަތުގެ ދަރުމަތައް ހަވާލާ ބަލައިގަތުމަށް ނުކުރެވޭ. ފަހަރެއް، ކާފިރުކަމާ
ކުރަމުންދާ އެއްވެސް ދަރުމައެއް ހަވާލާ ނުލިބޭ ގޮތަށްވެދާނެ، ﷲ ﷻ އެބައިމީހުންގެ
ޢަމަލު، އަނިޔާވެރިވުމެއް ގެއްލުވައިލެއްވީ ނޫނެވެ. ނަމަވެސް، އެ ބަޔަކު މީހުންގެ
ޙަޤީޤަތް ކާފިރުކަމާއި ގެއްލުވައިލުން، ތިޔައިން ﷲ ﷻ އަށް އުޅުނު،
ކާފިރުވެ، އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް އެބައިމީހުން އަނިޔާވެރިވުމުގެ
ސަބަބުންނެވެ. 42

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ بِطَانَةٗ مِّن دُونِكُمۡ لَا يَأۡلُونَكُمۡ خَبَالٗا وَدُّواْ مَا عَنِتُّمۡ قَدۡ
بَدَتِ ٱلۡبَغۡضَآءُ مِنۡ أَفۡوَٰهِهِمۡ وَمَا تُخۡفِي صُدُورُهُمۡ أَكۡبَرُۚ قَدۡ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِۖ إِن كُنتُمۡ
تَعۡقِلُونَ ١١٨

﴿118﴾ އޭ ﷲ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިއްރުތައް އެ ބަޔަކަށް ބުނެދޭ
ރަހްމަތްތެރިން ކަމުގައި، މުއުމިނުން ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ބަޔަކު ތިޔަބައިމީހުން
ނުހިފާށެވެ! އަދި ކާފިރުންނަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރި އެހީތެރިން
ކަމުގައި ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ނުބަލާށެވެ! އެހެނީ، ކާފިރުންނަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ
ގެއްލު ބަލާއެއްގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ބަލައިލި ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިއްރުތައް
އެބައިމީހުންނަށް އަނިޔާދިނުމަށެވެ.

42- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެން ވެއްޖެ ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައްތައް ފަސާދަވާނެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުންދިނުމަށް ބަލައި، އެ ބައިމީހުންނަށް ކުރެވެންހުރި ހުރިހައި ކަމެއް އެއްވެސް ޖެހިލުމެއް ނެތި އެބައިމީހުން ކުރާނެތެވެ. ޝައްކެއްނެތެވެ. އެބައިމީހުން އެދެނީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުންލިބި، ދަތިވެ، އުނދަގޫ ވުމަށެވެ. އެހެންކަމުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް ލިބި، ދެރަކަމެއް ދިމާވެއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުން އުފާކުރެތެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިއްރުތައް ފައުޅުކުރުމުގެއާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަށާއި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަޞްލަޙަތުހުރުމުގައި، އެބައިމީހުންގެ ދުލުން އެބައިމީހުން ފައުޅުކޮށްފައި އެ ވަނީ ހަސަދުވެރިކަމާއި ޢަދާވާތްތެރިކަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާމެދު، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވައިފައި އޮތް ނުރުހުންތެރިކަމާއި ޢަދާވާތްތެރިކަން މާ ބޮޑެވެ.

އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުންގެ ކަންތައްތަކާމެދު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞޭހަތަކަށް ފުދޭކައި ދަރިފުޅުތަކާއި ބުއްދިތެރިކަން، ތިމަން اللهُގެ އާޔަތްތަކުގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި، ތިމަން اللهُ ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ. އެ އާޔަތްތަކުގައި އެ ވަނީ، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަޞްލަޙަތުގައި ފައިދާހުރިގޮތެވެ. އެ އާޔަތްތަކުގައި އެ ގޮތް ބަޔާންކޮށްދީފައިވީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި، އެ اللهُ ބާވައިލައްވައިދިނުމާ އަމުރުފުޅުތަކާއި، ނަހީތަކާއި ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް އުޅޭ ނަމަ، އެ اللهُ އަންގަވިގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުންނާމެދު ކަންތައްކޮށް އުޅުމަށެވެ.[43]

43- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

<u>މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:</u>

ދަންނާށެވެ! އިސްލާމް ދީން އަހުލުގެ ކުރީގައި ވެސް، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުން، ޔަހޫދީންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންނާ ގުޅުން ބަދަހި އުޅުނެވެ. އެއީ، އެ ދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި އޮތް އެއްބަސްވުންތަކާއި އަވަށްޓެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީން އައުމަށް ފަހު، އެ ކަން އެ ގޮތަށް އޮތުމުން، އެޔަހޫދީން ނުރައްކާތެރި ކަމަކަށް ބަލާއި، މުސްލިމުންގެ ގާތް އެކުވެރިންގެ ގޮތުގައި ހައިރު މުސްލިމުން ނުހަދުމަށް އަންގަވައި މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[44]

هَٰٓأَنتُمۡ أُوْلَآءِ تُحِبُّونَهُمۡ وَلَا يُحِبُّونَكُمۡ وَتُؤۡمِنُونَ بِٱلۡكِتَٰبِ كُلِّهِۦ وَإِذَا لَقُوكُمۡ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوۡاْ عَضُّواْ عَلَيۡكُمُ ٱلۡأَنَامِلَ مِنَ ٱلۡغَيۡظِۚ قُلۡ مُوتُواْ بِغَيۡظِكُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١١٩﴾

(119) އޭ މިތިބަ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޚާއްޞަ ނިކަން ރަހުމަތްތެރި ވިސްނައި ދިނުމަށްޓަކާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި، މުނާފިޤުން އިސްލާމްކަން ފާޅުކޮށް އުޅުމުގެ ސަބަބުން، ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންދެކެ ލޯބިވެ، އެބައިމީހުންނަށް ހެޔޮއެދޭ ހިތައި، އިޚްލާޞްތެރިވެ އުޅެއެވެ. ނަމަވެސް، މުނާފިޤުންނަކީ، އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި، ތިޔަބައިމީހުންދެކެ ލޯބިވާ ބައެއް ނޫނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮ އެދޭ ބައެއް ވެސް ނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްތަ! ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ތެރެއިން، ބޭކުދުން އިސްލާމްކަން ފާޅުކޮށް އުޅޭ މުނާފިޤުންގެ ހިތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނާމެދު އުފެދިފައި ވަނީ އަދާވަތްތެރިކަމާއި ރުޅިވެރިކަމެވެ. ސަބަބަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނާއި އެބައިމީހުން އީމާންވާއިރު، ތިޔަބައިމީހުން، ކީރިތި ޤުރުއާނަށާއި، ތައުރާތަށާއި، އިންޖީލަށާއި، ސަމާވީ އެންމެހައި ފޮތްތަކަށް އީމާންވާކަމެވެ.

44- أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْإِمَامِ جَلَالِ الدِّينِ السُّيُوطِي

ޖަހު، ތިޔަބައިމީހުންދެކެ އެ މުނާފިޤުން ރުޅިއަންނަނިއު، އެބައިމީހުންދެކެ ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިވަނީ ކޮން ސަބަބަކާ ހެދިހެއްޔެވެ؟ އަދި އެ މުނާފިޤުން، ތިޔަބައިމީހުންނާ ބައްދަލުވެއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުން ބުނެއުޅެނީ ތިމަންމެން މި ތިބީ އީމާންވެގެންނެވެ. ނަމަވެސް، އެއީ، ހަމައެކަނި އެބައިމީހުންގެ ދުލުގެ ކުރީން ބުނާ ބަހެކެވެ. ވީމައެކު، އެ މުނާފިޤުން، ތިޔަބައިމީހުންނާ ވަކިވެ، އޭގެ އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ބައްދަލުވެއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުންގެ ހިތުގައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރި ހަސަދަވެރިކަމާއި ރުޅިވެރިކަން ހުރުމުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރުލިބިދާނެތީ ފެނުމުން، އެބައިމީހުންގެ އިނގިލިތައް ދަތްކޮށްލައެވެ.

އަދި އެ އަންނަ ކުރިމަތީގެ ގަދަކަމުން އެބައިމީހުންގެ އިނގިލިތަކުގެ ކޮޅުގައި އެބައިމީހުން ދަތްއަޅައެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަރުދަނާކަމާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގުޅުމާއި ބާރުވެރިކަމާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ގުޅުމާއި އަންނަ ގޮތްކަމާއި، އެކުވެރިކަމާއި، ލޯތްބާއި، އަޚުވަންތަކަމާއި، މި ނޫން ވެސް މި ފަދަ ކަންކަން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެބައިމީހުންނަށް ފެންނާތީއެވެ.

އަދި އިސްލާމް ދީނުގެ ޢިއްޒަތާއި ޤަދަރު މަތިވެރިވެ، މުސްލިމުންގެ ކާމިޔާބީގައި ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުން ނިކަމެތިވެ ބަލިވަމުންދާތަން ފެނުމާ ވަރަށް ގިޔެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާ މުނާފިޤުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! މުސްލިމުންނަށް ނަޞްރުލިބި، އިސްލާމް ދީނުގެ ޢިއްޒަތާއި ޤަދަރު މަތިވެރިވަމުންދާތަން ފެނުމުން، އެ ކަމާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ހިތްހަމަނުޖެހޭ އަންނަ ރުޅީގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން މަރުވެގަންނާށެވެ!

ނުވަތަ މަރުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ތިބި ގޮތުގައި ދެމިތިބޭށެވެ!
އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކޮށްފައިވާ
ކުޑުވިރިކަމާއި އެ ނޫން ހުރިހައި ކަމެއް ވެސް، الله ﷻ ދެނެވޮޑިގެން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.
ވުމާއެކު، ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ނަމަ ކުރި ބަޔަކާއި އެކަކާނަ ދެއް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.[45]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރެއްވި ބަޔަކީ މުނާފިޤުންގެ ސިފަތަކާއި،
މުއުމިނުންގެ ސިފަތަކެވެ. ނަމަވެސް، ބަޔަކީ މުނާފިޤުން ކަންތައްތަކުގެ ޙަޤީޤަތް
މިއަދު ކަންތައްތައްކުރަނީ ވަރަށްވެސް މަދު މުނާފިޤުންނެވެ.

إِن تَمۡسَسۡكُمۡ حَسَنَةٞ تَسُؤۡهُمۡ وَإِن تُصِبۡكُمۡ سَيِّئَةٞ يَفۡرَحُواْ بِهَاۖ وَإِن تَصۡبِرُواْ وَتَتَّقُواْ لَا
يَضُرُّكُمۡ كَيۡدُهُمۡ شَيۡـًٔاۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعۡمَلُونَ مُحِيطٞ ١٢٠

﴾120﴿ އާ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަދުއްދުވުންގެ މައްޗަށް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ނަޞްރުލިބި، މުޞީބާތުގައި ދިރިއުޅުން ހުރި އެއްވެސް ގޮތަކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ލިބިއްޖެނަމަ، އެ ކަމާގުޅޭ މުނާފިޤުން ނުހަނު ބޮޑަށް ހިތާމަކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް
ލިބޭ ހިތާމައިގެ އަސަރުތައް އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ފާޅުވެފައިވެއެވެ.

އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ބަލިވެ، ޝަހީދުވާ މުސްލިމުންގެ
ބަދަލު ގިނަވެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭ މުޞީބާތް ދިމާވެ، ބަލިވަޑައިގަތުމުން، ރަހަ ފޮނިވޭ
މީހުން މަދުވެންދެނީ އެއްވެސް ދަރަކާތެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުމެއްވެދާނެ ނަމަ،
އެ ކަމާގުޅޭ އެބައިމީހުން އުފާކުރެއެވެ.

45- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِيرِ الدِّمِشْقِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެދުވެރިވާ އެ ކަރަ މު ސީބާތެއްކަމަކަށް ކޮށްލައިފިވެ،
اللهُ ﷻ ގެ މިންވަރުފުޅުގައި ނިޢާމުކުރާދުން ހުރި، އެ إِلٰهُ އަދުރުކުރައްވާ ކަންތައްތައްކާން،
ނަހަމަކުރައްވާ ކަންތައްތައްކަން ދެކެވެ، ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰهُ އަށް ބިރުވެތިވެ
ތަޤުވާވެރިވާ ނަމަ ދަންނާށެވެ! މުނާފިޤުން ކުރާ ނުބައި ރޭވުމަކުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ޒިޔާން އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި ދެރަކަމެއް ވެސް ނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
މުސްލިމުންނަށް ގެއްލުންދިނުމަށް ކުރަމުންދާ ކަމުން މުނާފިޤުން ރާވާ ހުރިހާ
ރޭވުންތަކާއި، ހުރިހާ ހުރިހަމައި ކަމެއް ވަރަށްގަދައިގެން، اللهُ ﷻ ގެ ކަށަވަރުވުން ވެރިކަމުގެ
ތަނަވަސް އިތުރުކުރެއް ވެއެވެ. އެހެންކަމުން، اللهُ ﷻ އެބައިމީހުންކުރާ އެންމެހާ ނުބައި
ތަދުބީރުތަކާއި ރޭވުންތަކާއި ބަރުބޭރުކުރައްވައި، ނިކުކަރައްވައި، އެ ކަންކަމުގެ ސަބަބު،
އެބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެ ކަން ކަށަވަރެވެ.[46]

وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾

﴿121﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މަދީނާގެ މުސްލިމުންގެ
ލަޝްކަރާ ކުރިމަތިލައްވައި ހަނގުރާމަކުރުއްވުމަށް ބާކައި، ހުރިހުރިހާ
ދަރަނޑާލެ ތަރުތީބުކުރައްވައި، ހަމައިރުތު އަތުލުވައި، ހަނގުރާމައަށް މަސްއޫލިޔަތުވެރިވެވޭނެ،
އިބަ ރަސޫލާގެ އަހުލުވެރިން ދޫކުރައްވައި މަދީނާގެ ރަށްބޭރަށް ނުކުމެވަޑައިގެން ވަގުތު
ކަންހިނގި ގޮތް ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ އަޞްޙާބުންގެ ސަފުތައް،
ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ތަރުތީބުކުރައްވައި، ހަނގުރާމައިގެ ހުރަސްތަކާ ގުޅޭގޮތުން
ގޮތްތަ ޝަވާރުކުރެއް ވެސް ބޭނުންކުރުމަށް، އިބަ ރަސޫލާއަށް ފުރުޞަތުދެއްވައިގެންނަވާ އެންމެ
މުހިއްމު ތަންތަނުގައި، އެ ޝަވާރުކުރެއް ބޭނުންކުރުމަށް ވަގުތު، ކަންހިނގި ގޮތެވެ.

އަދި، ހަނގުރާމައިގެ ހުނަރުތަކާ ގުޅޭގޮތުން، ސަޙާބީން ބައިތިއްބެވި ތަން ދޫކުރައްވައި، ބައެއް ސަޙާބީން، އިބަ ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވެވަޑައިގެންނެވުމުން، އެ ހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައި ކަން ހިނގި ގޮތް ވެސް ދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله سبحانه وتعالى އީ، އެ ހިނދު ދުއްމިނުން ދެއްކި ވާހަކަތައް ގޮތަށް އައްސަވައިވޮޑިގެންވާ، އެބައިމީހުންގެ ހިތަށް އޮތްގޮތާއި، ހަވަޖުޝަރުދުން ތިޔަގޮތް، ގޮތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهُއެވެ.[47]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުން ފެށިގެން ދަށަށް އޮތް ނުވަ އާޔަތް ވެސް ބާވައިލެއްވުނީ، ކައު އިމްރު ރަސޫލާ ކުރެއްވި ބައެއް ހަނގުރާމަތަކާ ގުޅޭގޮތުންނެވެ. ހާއްސަކޮށް، އެ އާޔަތްތަކުގައި ވޭ، ބަދުރު ހަނގުރާމައާ އުހުދު ބައެއް ވާހަކަތަކެވެ.

إِذْ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا وَٱللَّهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾

﴿122﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން، ސަލަމަތު ވަންހައިގެ މީހުންނާއި ޙާރިޘަތު ވަންހައިގެ މީހުން، ހަނގުރާމަކުރުމުން ތެރިހާރުން ކަމުގެ ބިރަށް ޖެހިލުވެ، ހިތްވަރު ދެރަވެ، މުނާފިޤުންގެ ސަރުދާރު عَبْدُ اللهِ بنُ أُبَيِّ ابنُ سَلُوْلُއާއި އޭނާގެ އެކުވެރިންނާ އެކު، މަދީނާއަށް އެނބުރި ދިއުމަށް ގަސްތުކުރި ހިނދު ކަން ހިނގި ގޮތް، އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! ހަނގުރާމަކުރާތަނުން މަދީނާއިން އެނބުރި ދިއުމަށް އެ ދެ ޤަބީލާގެ މީހުން ގަސްތުކުރި ހިނދު، އެ ކަމުން އެބައިމީހުން ދުރުކުރައްވައި ރައްކާތެރިކުރައްވައި، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ސާބިތުވެތިބުމުގެ ތައުފީޤު އެބައިމީހުންގެ ހިތްވަރު ވައްދަވައި، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި އެ ދެ ޤަބީލާގެ މީހުން ތާއީދުކަމަތް ސާބިތުކޮށްދެއްވީ، الله سبحانه وتعالى އެވެ.

47- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެހެންކަމުން، އެ ދެ ޤަބީލާގެ ހިތުން ފަސް، اللهُ ﷻ އަހަން ވަޅިޔުންކޮށް، ހަނގުރާމައިގެ
މައިދާނުގައި، އިތު ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ސާބިތުވެ ތިއްބެވެ. ދެން، ހުރިހާ ހާލަތެއްގައިވެސް،
މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެން ވަނީ، ހަމައެކަނި، اللهُ ﷻ އަށް ވަކީލުކުރުމެވެ.[48]

ދަންނާށެވެ! އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އަރިހުގައި ކާފިރުންނާ ދެކޮޅަށް
ހަނގުރާމަކުރުމަށް ބަޔަކު ނުކުތެވެ، އިސްލާމީ ލަޝްކަރުގައި ހިމެނުނު މުނާފިޤުންގެ
ސަރުދާރު عَبْدُ اللهِ بنُ أُبَيِّ ابنُ سَلُوْلُ އާއި އޭނާގެ އެކުވެރިން ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މައިދާނުން
އެނބުރި ދިޔައެވެ. ބޭނުމަކީ، މުސްލިމުންގެ ހިތްވަރު ދެރަކޮށް އެ ލަޝްކަރުގެ
ބާރު ކަނޑުވައިލުމެވެ. ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މައިދާނުން އެނބުރިދިޔައިރު، ގޮތްގަނޑަކަށް
އިސްލާމީ ލަޝްކަރުގެ ތިންބައިކުޅަ އެއްބައި ކަހަލަވާ ތިން ސަތޭކަ ވަރަކަށް
މީހުންނެވެ.[49]

وَلَقَدۡ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ بِبَدۡرٖ وَأَنتُمۡ أَذِلَّةٞۖ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ١٢٣

﴿123﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މައްކާގެ
މުޝްރިކުންގެ ލަޝްކަރަށްވުރެން، އަދަދުގެ ގޮތުން މަދު، ހަތިޔާރުގެ ގޮތުން ދެރަ،
ނިކަމެތި ބައެއް ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވީއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައްތައް
އެ ބާރު ހުރިހާ އެއްޗެއް ވީނަމަ، އެ މުޝްރިކުންގެ މައްޗަށް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
اللهُ ﷻ، ނަޞްރުދެއްވައި ކާމިޔާބުކުރައްވައިދެއްވިއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން، اللهُ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް
އަންގަވައިދެއްވި ކަންކަމަށް، ނަހީކުރެއްވި ކަންކަމުން ދުރުވެ، އެ إِلٰهَ އަށް ބިރުވެތިވެ
ޝުކުރުވެރިވާށެވެ!

48- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
49- الرَّحِيقُ الْمَخْتُومُ لِلدُّكْتُور صَفِيِّ الرَّحْمَنِ الْمُبَارَكْبُورِي

އެއީ، އެ إِلٰهُ ދެއްވި ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުވެރިވުމަށް ޓަކައެވެ.[50]

إِذۡ تَقُولُ لِلۡمُؤۡمِنِينَ أَلَن يَكۡفِيَكُمۡ أَن يُمِدَّكُمۡ رَبُّكُم بِثَلَٰثَةِ ءَالَٰفٖ مِّنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ ١٢٤

{124} އޭ ރަސޫލާއެވެ! ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މައްކާގެ މުޝްރިކުންނަށް
އެހީތެރިވެ ވާގިވެރިވުމުގެ ގޮތުން، އިތުރު ލަޝްކަރެއް އައިސް، އެބައިމީހުންނަށް
މަދަދުވެރިވެދޭނޭ ކަމަށް ހިތްވަރުދެއްވައި، ތިޔަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުންގެ ހިތްތަކުގައި،
ކަންބޮޑުވުމާއި ބިރުވެރިކަން ވަދެ، ކަލޭގެ ހިތްތަކާ، ތިޔަ ރަސޫލާ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ!
އެ ވަގުތު، ތިޔަ ރަސޫލާއަށް، މީގެން إِلٰهُ ވަޙީކުރައްވާފައެވެ.

ތިޔަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުންނަށް، ތިޔަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ! މުއުމިނުންނަށް
އެހީތެރިވެ މަދަދުދެއްވުމަށްޓަކައި، މުއުމިނުންގެ ވެރި إِلٰهُގެ ރަސްކަލާނގެ، އުޑުން
ބާވައިލައްވާ ހަނގުރާމައިގެ މެދަށް ތިން ހާސް މަލާއިކަތުން މުއުމިނުންނަށް ނުފުދޭތޯއެވެ؟
އެ މަލާއިކަތުން، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި މުއުމިނުންނާ އެކު ހަނގުރާމަކުރައްވައި
މުއުމިނުންނަށް ސާބިތުކަން ދެއްވައި އެހީތެރިވެދެއްވާނެއެވެ.[51]

بَلَىٰٓۚ إِن تَصۡبِرُواْ وَتَتَّقُواْ وَيَأۡتُوكُم مِّن فَوۡرِهِمۡ هَٰذَا يُمۡدِدۡكُمۡ رَبُّكُم بِخَمۡسَةِ ءَالَٰفٖ مِّنَ
ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ١٢٥

{125} އާދޭހެވެ! الله ﷻގެ ރަސްކަލާނގެ ޖިހާދުގައި މަދަދުގެ ގޮތުގައި، މީގެ އިތުރު
މަލާއިކަތުން ޖިހާދުކުރުން، މިއަދު ސަބަބުންނަށް މާ ރަނގަޅަށް ވެސް ފުދޭނެއެވެ.
އަދި ނުހަނު އުފާވެރި ބުޝާރާއެއް ވެސް މިއަދު މުއުމިނުންނަށް އެބަ އޮތެވެ.

50- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
51- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެއީ، ތިޔަ މުސްލިމުންގެ ކުރިމަތި ބާރުގެ މުސްލިމުން ފުރުސަތުގެ ނިކަމެތިކަމި، ހިތްވަރާއި ޞަބުރުކޮށް އުޅެ، ތިޔަ މުސްލިމުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ކުރިއަރާނެ ހަމަ މި ހިނދު މަތިކަމުގެ މުޝްރިކުން އައިސް ކުރިމަތިލައި ވިޔަސް، اللهُ ﷻ އަށް ތަޤުވާވެރިވެ ތަބާވެތިބި ފަރާތުން ތިޔަ މުސްލިމުންނަށް، އެ إلٰهُ އަމުރުކުރެއްވިކަންތައް. އެހެންކަމުން، އެ إلٰهُ އެންގެވި އެންމެހައި ކަންތައްތައްކަން، ނަހީކުރެއްވި އެންމެހައި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ ރައްކާތެރިވެ، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ތިޔަ މުސްލިމުން ކެތްތެރިވެފައި ހުއްޓަ، ތިޔަ މުސްލިމުންނަށް އެއީ ރުކުރެއްވުމަކަށް ވެގެން ފުރަގަސްދީފައި ނުވާ، ފުރަގަސްދީގެން ވެސް ރުކުރެއްވޭ ފަދަ އަސްތަކައްގައި ތިއްބެވި ފަސް ހާސް މަލާއިކަތުންގެ ވަސީލަތުން ޚާއްޞަކޮށްދެއްވާނެ، ތިޔަ މުސްލިމުންގެ ވެރި رَبُّ، ތިޔަ މުސްލިމުންނަށް މަދަދުކުރައްވާނެއެވެ.[52]

وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ ۗ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾

﴿126﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މަލާއިކަތުންގެ ވަސީލަތުން ޚާއްޞަކޮށް، اللهُ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށްދެއްވި މަދަދަކީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބުޝްރާދެއްވުމަށް، އެ إلٰهُ ދަރުމަވެރިކަމާ ވަޢުދުފުއްދެވުމެވެ ދިރިހަމަކުރައްވާފައިވާ ކަން ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުން ދިނުމަށް، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަން ސަކަރާތްވުމަށްޓަކައި، އެ إلٰهُ އޭ މުސްލިމުން ކަމަށް ވާދެއް ޝަރުޢީ ހުކުމެއް ބަލައިގަތުމުގެ އެ إلٰهُ އެ ކަންތައްތަކާއި ނުލައިވަނީ. ދީނުގަ ނަޞްރާއި ޚައިރު ލިބޭނީ، މާތް ސަކަރާތްކަމުގައި ހިފުމާ އެކު، ކަނޑު ކަލާނގެ މަސައްކަތް ކަމަކާދެއްކޮށްވަނަ، ގަދަފަދަވެރިވަނަ، ޙިކުމަތްވަނަ إلٰهُ ގެ ހަމަޖެހުމުގައި އެ ކަންކަމަށް ދެއްވާ ދިނުމުގެ ހުވުނެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެ إِلٰهُ ކުރައްވާ ކަމަކަށް އެއްވެސް ހުރަހެއް އަޅައި، އެ ކަލާނގެ ވިހަނދީ ހުއްޓުވައި، އެ ކަލާނގެ މައްޗަށް ގަރާރުވެގަންނަވާން ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهީ، ކަންތައްތައް މިންވަރުކުރެއްވުމުގައި ތަދްބީރުކުރެއްވުމުގައި، ހިކްމަތްތެރި إِلٰهެވެ. އެހެންކަމުން، އެ إِلٰهُގެ ތަދްބީރުކުރެއްވުމުން މަތިވެރި އަދި ހިކުމަތުން ފުރިގެންވާ އެއްވެސް ތަދްބީރެއް ނުވެއެވެ.[53]

لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ ﴿١٢٧﴾

﴿127﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ﷲ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރު ދެއްވީ، މައްކާގެ ކާފިރުންގެ ބޮޑުންގެ ތެރެއިން އިސް ބަޔަކު ހަލާކުކުރައްވައި ނިކަމެތިކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ޤަތުލުވުމުން ސަލާމަތްވި މީހުން ނިކަމެތިކުރައްވައި، އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް ވާނު ގޮއްސަ ފަސް ނުލިބި، ބިރުފިލިކަމާއި ހުސްކަން ހިތްދަތިވަރު، މުޅިން ހިސާބުގައި ހިތާމައިން ފުރިގެންވާ ހާލު، މައްކާއަށް އެނބުރި ދިޔުމަށް ޓަކައެވެ.

ވީމާ، ހަނގުރާމައިން ފަހު، މުޝްރިކުން މައްކާއަށް އެނބުރި ދިޔައީ އެއިން ކޮންމެ މީހެއްގެ ހިތަށް ފަސް ފިލުވައިލި ހަނގުރާމައިގައި ދެރަވުމުގެ ހަލުވިކަމާއި ނިކަމެތިކަމުވެ.[54]

لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٢٨﴾

﴿128﴾ އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ނަބިން ބޮލުގެ މުބާރަކާއި ގެއްލުމާ ކުރިމަތިވުމާ މުޝްރިކުންނަށް ގޮތުންނެވެ.

53- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

54- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ކަން އެ ގޮތަށް ދެނެވެރިވުމުން، ކާފިރުންގެ ތެރޭގައި ކުރިއަށް ތިބިމީހުން ނަޞްރުކުރައްވައި ހަރާކުކުރެއްވުމަކަށް އެދިވަޑައިގެން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ދުޢާކުރައްވައި، اللهُ ﷻ އަށް ނުސްރަތްވުމުން، އެ إِلٰهُ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އޭ ޙަވާރީންނޭ! اللهُ ﷻ ގެ އަޑުއަހާކަންގެ އެއްވެސް ކަމެއް، އިބަ ޙަވާރީއަށް މިތުރުވެގެންއެ ނުވެއެވެ. އަދި ޝާހިދުވޭ! އަޑުއަހާކަންގެ ހުރިހާ ކަމެއް މިތުރުވެލާވާހަކަ ދެންނެވިއެވެ، އެއްކަލުވަނީ اللهُ ﷻ އަށެވެ.

އަދި ޔަހޫދީ ކާފިރުންގެ ތެރެއިން، އިބަ ޙަވާރީއާ ކާފިރުންގެ ތެރޭގައި މީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންގެ ހިތްތަކެއް، ފަރުން އިސްލާމް ދީނުގެ ފަރާތަށް ފެނިއް، އިސްލާމް ދީން ޤަބޫލުކުރަމުން ވެރިޔާ ކަމެވެ. ވެއްޖެއެވެ، އާގެ ތެރެއިން ބައެއް އިސްލާމް ދީން ޤަބޫލުކުރި ބައެއްގެ ނަމަ، اللهُ ﷻ އެބައިމީހުންގެ ބައެއްގެ ޤަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން، اللهُ ﷻ އަށް ކާފިރުވެ، އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެ، ކާފިރުކަމުގައި ދެމިހުރެއްޖެ ނަމަ، ފަހު ހަމަކަށަވަރުން، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި، اللهُ ﷻ އެ ބައިކަން ބަލާއިރާއްވާނެއެވެ.[55]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ނަޖްރާނުންނެވެ! އުޅުނު ނަސާރާއިންގެ ދުވަހު، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އިސްލާމީ ދަޢުވަތުގައި އޮތް، ތަފާސް ޝާހިދުވާކަމުގެ ހަމަކަށް، އިސްލާމީ ދީނުގެ ޙުއްޖަ، މިދު ދި ތަފްސީރުގައި ވާގޮތަށް ތަފްސީރުކުރާ ފަރާތަށް އެ ތަފްސީރުގައި ހުރިހާ ތަފްސީރު ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވިއެވެ. އަދި ހަނިކޮށް ވާހަކަ ޗަކަތްވެ، ހަނިކޮށް ތަފްސީރު ހުއްޓާން ކުރެއްވުން ބަލިވެރިކުރެއްވިއެވެ.

اللهُ ﷻ ގެ ދީނަށް ގޮވައި ދެއްވުމަށް ބަލައި އެ ބަޔަކުގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު ނަބިއްޔާ، އެ إِلٰهُ ގެ ދީނަށް އެބައިމީހުންނަށް ގޮވައިލެއްވުމުން ގެންދަވަނިކޮށް، އެ ނަބިއްޔާގެ އިސްތަށިފުޅުގައިޖަހައި، ދުރު ދު ދަތްފުޅުގައި، ތޫރާ ދަތްފުޅުގައި، އެ ދަތްތަކުގައި ހުންނަ ދަތްފުޅު ބިންދައިލި ކަމުގެ މީހުންގެ މުރާދު ބާރުބިލުވެ، އެ ބަޔަކު ކާމިޔާބުވާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ ބަޔާންވެދިޔަ ހާދިޘާގެ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ކަމުގައި، ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[56]

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾

﴿129﴾ އުޑުތަކާއި ބިމާ އަދި އެ ދެމެދުގައި ވާހައި ތަކެތި މިލްކުވެގެންވަނީ، އެ ތަކެތި އުފެއްދެވި، اللهُ ﷻ އަށެވެ. އަދި އެ ތަކެތި ހައްދަވައި އެ ތަކެތީގެ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ތަދްބީރުކުރައްވަނީވެސް މިލްކުވެގެންވަނީ، އެ إِلٰهُ އަށެވެ. އެހެންކަމުން، އުޑުތަކާއި ބިމާ އަދި އެ ދެމެދުގައިވާ ހުރިހައި ތަކެއްޗަކާއި ވުޖޫދުގައި ހިނގާ ހުރިހައި ކަމެއް، އެ إِلٰهُ މަޝީއަތް ތަންފީޛުވެގެންވެއެވެ. ވުޖޫދު، اللهُ ﷻ ގެ ޤަދަރީގޮތުންކަމާއި ދީނީ ހުކުމްތަކުގެ ތެރެއިން، އެ إِلٰهُ އިޚްތިޔާރުކުރައްވާ އަޙްކާމު، އެ އަޙްކާމު ކަންތައްތައް ހުރީ ދެއްކެވުމެވެ.

އެއީ އެ މީހަކަށް ކުށްތެރިކަމާ ހެދިގެން ފުރުޞަތެއް ހުރުމަށް ގޮތުން އަދި އެ މީހަކު ތައުބާވާތޯ ބަލައިލެއްވުމެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ އަޒުމުވަންތަކަމުގެ ދަރުމަ، އެ إِلٰهُ އިޚްތިޔާރުކުރައްވާ އަޙްކާމް، އެ އަޙްކާމް ތަންފީޛުވާނީ ހަމަ ދެއްކެވުމެވެ. އެއީ، އެ މީހަކު ކުށުތެރިކަމާ ހެދިގެން ފުރުޞަތު ދީފައި ހުރިނަމަ ތައުބާވެ އަދި އެމީހުން ބެލެވޭ. އަދި، اللهُ ﷻ އީ، އަރުވަކަށްގެ ފުރަ ވިސްނުން ފުރުސަތު، އެބައިމީހުންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ ރަޙްމަތްތެރި إِلٰهُ އެވެ.[57]

56- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ

57- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَأۡكُلُواْ ٱلرِّبَوٰٓاْ أَضۡعَٰفٗا مُّضَٰعَفَةٗۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ
تُفۡلِحُونَ ١٣٠

﴿130﴾ އޭ الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهގެ ރަސޫލާއާ ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ރިބާ އެކުލެވޭ އެންމެހައި މުޢާމަލާތްތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވެ، އެ ފަދަ އެއްވެސް މުޢާމަލާތަކާ ދުރުވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދަރަންޏަށް ދޫކުރާއިރު، އެ ދިން ތަކެއްޗަށްވުރެ އިތުރަށް، ގިނަވެގެންވާ ގޮތަކަށްކަން ގިނަވެގެންދާ ކޮޅުގައި، ކިބައިން މަދު ނަމަވެސް ހިބައިން ގިނަ މިންވަރަށް ވިޔަސް، ދަރަނި ނެގި މީހާގެ އަތުން ލިބިގަތުމަކީ، ކާފަރުންގެ ސިފައެވެ.

ވީމާ، އެއްވެސް ބާޒާރެއްގައި ދަރަނިނެގި މީހާގެ އަތުން، ރިބާގެ ގޮތުގައި އެއްވެސް އެއްޗެއް ތިޔަބައިމީހުން އަތުންނުގަންނާށެވެ! އަދި އެއްވެސް ސިފައެއްގައި އެ ފަދަ އެއްޗެއް ބޭނުންކުރާށެވެ، އެ ފަދަ ތަކެތި ކައިބައިނުގަންނާށެވެ! ކަން މިހެން ހުރިއިރު، ދަރަނި އަދާކުރުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ މުއްދަތަށްވުރެ ލަސްވާ ކޮންމެ ދުވަހަކަށް، ދަރަންޏަށް ދިން ފައިސާއަށްވުރެ އިތުރަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނަގައިގެން ބާރާއަރާފައިވާ ހާލަތުގައި ކިހިނެއްކަން ހުންނާނީހެއްޔެވެ؟ އަދި ދަރަނިދޭ ދިން ފައިސާއަށްވުރެ އިތުރަށް ނަގައިގެން ބޮޑުކުރަމުންދާ ފައިސާ، ގިނަ ކޮންމެ ގޮތަކަށް ކާން ހުއްދަވާނީހެއްޔެވެ؟

އަދި ތިޔަބައިމީހުން، الله ﷻ އަށް ބިރުވެތިވާ، އެ إِلٰهގެ ޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތަށް ހަމަޖެހިލައްވައި، އެ إِلٰهއަށް ތަޤްވާވެރިވާ، ރިބާގެ މުޢާމަލާތްތަކުން ދުރުވެގެން ދުނިޔޭގެ އެއްކިބައިވާށެވެ! މި ގޮތަށް ކަންތައް ކުރުމުން، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ދިނުނުވަތަ ނަސީބުވެރިވުމަށް ޓަކައެވެ.58

58- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ފަހުގައި އޮތް ދެ އާޔަތުގައި، އެންމެހައި
މުސްލިމުންނަށް، اللهُ ﷻ އަމުރުކުރައްވައިފައި ވަނީ، ރިބާގެ މުޢާމަލާތްތައްކުރުމާއެކު
ބިރުވެރިވެ، ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމަށް މަސައްކަތްކޮށް، اللهُ ﷻ އާއި، އެ إله ގެ
ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށެވެ. އެއީ، މުސްލިމުންނަށް، އެ إله
ރަޙްމަތްލައްވާނޭއެވެ.

وَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ ٱلَّتِيٓ أُعِدَّتۡ لِلۡكَٰفِرِينَ ١٣١

﴿131﴾ އަދި ކާފިރުންނަށް ޓަކައި ތައްޔާރުކުރައްވައިފައިވާ ނަރަކައިން ވަންނާން،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވެސް ޖެހިދާނޭ ކަމާއެކު ބިރުވެރިވެ، ރިބާގެ މުޢާމަލާތްތަކުން ދުރުވާ
އަދި އެ ނޫން ވެސް ނަރަކައިން ވަންނާން ޖެހިދާ ފަދަ އެއްވެސް ފާފައަކަށް
އަދި އުޅެދުމަކަން ވިޔަސް އަރައިންގަނެ، އެތޮ ކަންތައްތަކުން ދިނަގޮތް،
ތިޔަބައިމީހުންނާއި ނަރަކައާދެމެދުގައި ވަރުގަދަ ހުރަހެއް އެޅޭނެ ތިޔަބައިމީހުން ގަދައަޅައި
މަސައްކަތްކުރާށެވެ.59

وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ١٣٢

﴿132﴾ އޭ اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް އެ إله ގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! اللهُ ﷻ އާއި، އެ إله ގެ ރަސޫލާ އަމުރުކުރެއްވި
އެންމެހައި ކަންތައްތައް، އެ އަމުރުކުރެއްވި ގޮތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ކުރާށެވެ! އަދި
ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ރިބާކުރުމާއި އެ ނޫން ވެސް އެންމެހައި
ބާވަތްކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، އެއްކިބާވެ، اللهُ ﷻ އަށާއި، އެ إله ގެ ރަސޫލާއަށް
ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

59- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ގޮތަށް ކަންތައްތައް ކުރަންވީ، الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ކިޔަމަންތެރިވުން ސަބަބުވާތީއެވެ،
ކިޔަމަންތެރިވުންތަކަން، އެ إله ރަޙްމަތްލައްވާނެތީއެވެ. އެހެނީ، الله ﷻ ރަޙްމަތުގެ ގޮތުގައި
ސުވަރުގެއަށް ވަދެވޭނީ، އެ إله ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާ މަގުން ހިނގުމުންނެވެ.[60]

وَسَارِعُوٓاْ إِلَىٰ مَغۡفِرَةٖ مِّن رَّبِّكُمۡ وَجَنَّةٍ عَرۡضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلۡأَرۡضُ أُعِدَّتۡ لِلۡمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾

(133) އަދި، الله ﷻ ގެ އަފުއްވުމާއި ހޯދުމަށްޓަކައި، ކަލޭ އިސްކުރު ހަލުއިކޮށް އެންގެވުމަށްޓަކައެވެ،
ހިތަދަމުވެ، ގެޑި ކަންތައްތައްކުރުން، الله ﷻ ގެ ބަލްއަހަރަން ކުރެއްވުމަށްޓަކައި، އެކަލާ
އަންކަލާ ވަހަކަ، އެކަކަށްވުރެން އަށްކަލާ ކިޔަމަންތެރިވުމަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުން
އަވަސްވެގަންނާށެވެ! އެއީ، ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ، ވަރި إلهُ ގެ ބަރަކާތްލުން، ބޮޑުވެގެންވާ
ފަތުރުއްސުވުމާއި، އުޑުތަކާއި ބިންތަކަ ތަނަވަސްކަމުނަށް ސުވަރުގެގެ މަތިވެރި
ނިޢްމަތްތައް، ކިޔަމަންތެރިވުން ދިޔަގެމަހަށް ބަކައެވެ. ތަންނާކުވެ! އެ ސުވަރުގެ
ތައްޔާރުކުރެއްވިފައި ވަނީ ތަޤުވާވެރިންނަން ބަކައެވެ.[61]

ތަންނާކުވެ! މި އާޔަތުގައި، އެންމެހައި މުސްލިމުންނަށް، الله ﷻ ގޮވައިލައްވައިފައިވަނީ،
ގުނާކަންތައްތަކުން ދިނަކުރުމަކަށެވެ. ދުން އެއަށްފަހު ހުރި މިން އާޔަތުގައި ވެސް
އެ ވަނީ، ގުނާކަންތައްތަކުން ދިނަކުރާގޮތް މުސްލިމުން ސަލާމަތްވިކުރައްވާގެ
ބަސްފުޅުތަކެވެ.

ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلۡكَٰظِمِينَ ٱلۡغَيۡظَ وَٱلۡعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٣٤﴾

60- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
61- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿134﴾ ﷲ ﷻ ގެ ބަސްދަރުމަތުން ބޮޑުވެގެންވާ ފަދަފަދައްސުވުމާއި ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި
ނިޢުމަތްތަކަށްލިބުން ބައްދުވަނިވި ތަޤްވާވެރިންނަށް، ފަސޭހަކަމުގެ ވަގުތުގައާއި
ދަތިކަމުގެ ވަގުތުގައި އެބައިމީހުންގެ މުދަލު، ﷲ ﷻ ގެ ވަޙީރުފުޅުކުރައްވައި ހުރި ކަންކަމުގައި
ޚަރަދުކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި ބަދަލުހިފުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވާ ހާލު ވެސް،
ކޯފާއިރުވެސް، ރުޅިގެ މައްޗަށް ބާރުގަދަވެއްޖެ، ކެތްތެރިކަމާއެކު ހިފަހައްޓާ މީހުންނެވެ.
އަދި އެ ފަދަ ތަޤްވާވެރިންނަށް، އެބައިމީހުންނަށް ނުބައިކަމެއް ކުރައި އަނިޔާވެރިވާ
މީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުނުހިފައި، އެބައިމީހުންނަށް މާފުކޮށް އިޙްސާންތެރިވާ މީހުންނެވެ.
އަދި، ﷲ ﷻ ގެ ހަމަވަސް ބަރުމަތަވެރި ބޮޑުވެގެންވާ އަޚުލާޤުތަކުން ދަރިވެރިވެ،
އެ އިލާހު ދެއްވައިފާނެ ބޮޑުބަދަލަކަށް ބިރުވެރިވެ، ބަދަލުވެރިޔަ ރުޅިގަ ސިފަތަކުން
ސިފަވެގެންވާ އިޙްސާންތެރިންދެކެ، ﷲ ﷻ ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.[62]

وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُواْ فَٰحِشَةً أَوۡ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ ذَكَرُواْ ٱللَّهَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ لِذُنُوبِهِمۡ وَمَن
يَغۡفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمۡ يُصِرُّواْ عَلَىٰ مَا فَعَلُواْ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿١٣٥﴾

﴿135﴾ އަދި އެ ފަދަ ތަޤްވާވެރިންނަށް، ބޮޑު ފާފައެއް ކުރުވިއްޖެ ނަމަ، ނުވަތަ
ފާފަވެރިވާ ފަދަ ކަމަކުން ކުޑަ ކަމެއް ކުރެވިއްސަ ކުރުވި އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެވިއްޖެ
ނަމަ، އެކަމަށްފަހު ގަދަފަދަ ބޮޑުބަޔާނާއި އެންގެވިފައިވާ ވަޢީދު
ބަލައްޓަވައް ހަނދުމަކޮށް، އެ ފަދަ ކަންކަމުން ދުރުވެ ތައުބާވެރިވާ މީހުންނެވެ.
އަދި އެ ފަދަ މީހުންނަށް ފިނަމުނަ ދަރުމަތާއި ތަވައްކުލްވާނެ އެންގެވިފައިވާ ވަޢުދު
ބަލައްޓަވައް ވެސް ހަނދުމަކޮށް، ﷲ ﷻ ގެ ބަރުހަމަތް ދެއްވުމަށް ދަޢުވާ، އެބައިމީހުންގެ
ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އެދި، އެ އިލާހަށް ދަންނަވާ މީހުންނެވެ.

62- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެބައިމީހުން އެ ގޮތަށް ކަންތައްތައް ކުރަނީ، الله ﷻ ފިޔަވައި އަޅުތަކުންގެ ކުށްތައް
މާފުކޮށް، އެބައިމީހުންނަށް ކުރިމަތިވާ ތޯބާ ވާނެ ކުރުގައި ތިބޭނެ ގޮތެއް ނޫނެވެ
ނުވާ ކަން، އެބައިމީހުން ދަނެތިބީއެވެ. އެހެންކަމުން، ތައުބާވެރިވާނަމަ، الله ﷻ ގެ
ރަޙްމަތްތެރިކަމާ ހަމައެކު ދޭނެކަން ޔަޤީނެވެ، އެ إِلٰهُ ޤަބޫލުކުރައްވާނެ ކަން
ދަނެތިބޭ އެވެ، އެބައިމީހުންނަށް ކުރުވެސް ކުރުގެ މަގުގައި، އެހެނިހެން ބާވަތުގައި
ދެމިނުހުރެވެ މީހުންނެވެ.[63]

أُوْلَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغۡفِرَةٞ مِّن رَّبِّهِمۡ وَجَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَنِعۡمَ
أَجۡرُ ٱلۡعَٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾

﴾136﴿ ބަޔާންވެދިޔަ މާތް ސިފަތަކުގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައިވާ މުއުމިނުންގެ ޖަޒާއަކީ،
އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތުން، ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވުމާއި، ގޮތް ފުއްސެވުން
އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެ ބަގީޗާތަކުގެ ގަސްތަކާއި ގަނޑުވަރުތަކުގެ ދަށުން،
ތަރާތު ބާވަތްބާވަތުގެ ކޯރުތައް ހިނގަހިނގައި ހުންނަ ބަގީޗާތައް އެބައިމީހުންނަށް
ލިބޭނެއެވެ. އަދި، އެ ބަގީޗާތަކުން ނުކުމެވުމެއް ނެތި، އަބަދުގެއަބަދަށް އެ ތަންތާނގައި
އެބައިމީހުން ދެމިތިބޭނެ ގޮތުގައެވެ. الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ
ހެޔޮ ޢަމަލުކުރާ މީހުންނަށްހުރި ދަރުމައަކީ ބޮޑުކަމާއެވެ! އަދި އެބައިމީހުންނަށްދެއްވާ
ޖަޒާއަކީ ހަދިޔާއަކާ ގައިމުވާ މާތް އެއްޗެކެވެ.[64]

قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِكُمۡ سُنَنٞ فَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ
ٱلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾

63- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

64- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿137﴾ އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މުއުމިނުންނާ ކުރިމަތިވި އިމްތިޙާނުތައް
ކުރިމަތިވުމުން، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ވެސް ހަމަޖެހުމާއި ތަސައްލީ ދެއްވުމުގެ ގޮތުން،
اللهُ ﷻ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ އުންމަތްތަކުގައި އުޅުނު
މުއުމިނުން ވެސް ވަނީ ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކޮށްފައެވެ. އަދި އެ ހަނގުރާމަތަކުގައި
އެބައިމީހުން ވަނީ، ނުހަނު ބޮޑަށް އިމްތިޙާނުކުރެވި ނުހަނު ބޮޑު މުސީބާތްތަކާ
ކުރިމަތިލާންޖެހިފައެވެ. ނަމަވެސް، އެންމެފަހުން ކާމިޔާބުވީ ހަމަ މުއުމިނުންނެވެ.

ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކޮށް، اللهُ ﷻއާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުން
ދޮގުކުރި މީހުން ނިމިދިޔައީ ކިހިނެއްކަން ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ދެކެބަލާށެވެ! އޭރުން،
ކާފިރުންގެ ގޯތިގެދޮރު ހަލާކުވެ، އެބައިމީހުންގެ އާރާއިބާރާއި، ވެރިކަމާއި، ރަސްކަން ނިމި،
އެބައިމީހުންނަށް ވެގެންދިޔަގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ.[65]
ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުން ދެނެގަން، މި ސޫރަތުގެ ސަތޭކަ ހަތްދިހަ ފަސްވަނަ
އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް ހުރި އާޔަތްތަކަކީ ބާވައިލެއްވީ ވެސް، ކަމު އިތުރު ރަސޫލާކުރެއްވި
ބައެއް ހަނގުރާމަތަކާ ގުޅޭގޮތުންނެވެ. ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް، އެ ހާލަތްތަކުގައި ވެސް،
އުހުދު ހަނގުރާމައާ ބެހޭ ވާހަކަތަކެވެ.

هَٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾

﴿138﴾ މި ޤުރުއާނަކީ، މީސްތަކުންނަށް ޙަޤީޤަތް ސާފު ބަޔާނެކެވެ. އެ ގޮތުގައި،
اللهُ ﷻ ބިރުވެތިވާމީހުންނަށް ވެސް، ޙައްޤުގެ މަގަށް އިރުޝާދުދިނުމުގެ ވާހަކަތަކެވެ.
ވީމާ، އެ ގޮތަކީ، ޙައްޤުގެ މަގަށް މަގުދައްކައިދިނުމުގެ ގޮތެކެވެ.

65- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ ފޮތަކީ، ބާޠިލުގެ އަހްލުވެރިންނަށް ބަލާއިރުގައި، ނުހަނު ބޮޑު އިންޒާރުކުރުމެވެ. އަދި އެ ފޮތަކީ، ތަޤުވާވެރިންގެ ހިތްތަކަށް އުފަލުވެރިކަމާއި، ހިތްހަމަޖެހުމާއި، ބިރުވެރިކަން ވައްދައިދޭ ނަޞޭހަތެއް ވެސް މެއެވެ. ދަންނާށެވެ! ޔަގީނު ޤުރުއާނުން ތަރައްދުދީބޭކަން، ބަޔާނުގެ މަގަން، އިރުޝާދުދީދޭކަމުންނި ހަމައެކަނި ތަޤުވާވެރިންނެވެ.[66]

وَلَا تَهِنُوا۟ وَلَا تَحْزَنُوا۟ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾

(139) އޭ الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާއާ ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ފަސޭވެ ނިކަމެތިވެގަންނާށެވެ! އަދި އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދިމާވި ކަންތައްތަކާމެދު ހިތާމަނުކުރާށެވެ! އެހެނީ، ކުރިއަށް އޮތް ދުވަސްތަކުގައި ކާމިޔާބުން ބޮޑުކަން، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވާނީ ބަރަ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ. ނަމަވެސް، ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގަދަވެވޭނީ، الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ އިލާހުގެ ވަޢުދުފުޅުގެ ތެދުކަން ދަނެ، އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާއާ ތަބާވެގެންވާ އިޚްލާޞްތެރި މުއުމިނުން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާނީ ނަމައެވެ.[67]

إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ ٱلْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُۥ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ ٱلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٤٠﴾

(140) އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ޝަހީދުވެ، އަނެއް ބަޔަކު ޒަޚަމްވުމުގެ ސަބަބުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވޭނާއި ހިތާމަ ލިބުނުކަމުގައި ވިޔަސް ނަމަ ދަންނާށެވެ!

66- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

67- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ފަހު ހަމަކަށަވަރުން، ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މައްކާގެ މުޝްރިކުންނަށް ވެސް ވަނީ
ހަމަ އެ ފަދައިންމެ ވޭނާއި ހިތާމަ ލިބިފައެވެ. އެ ދުވަހު މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ
ތެރެއިން ބަޔަކު ޤަތްލުވެ، އަނެއް ބަޔަކު ޒަޚަމްވެ، އަނެއް ބަޔަކު އަސީރުންގެ
ގޮތުގައި ހައްޔަރުކުރެވުނެވެ. އަދި އެ ފަދަ ދުވަސްތައް، މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި،
ތިމަން إِلٰهُ، އެގޮތްމިގޮތަށް ފުރޮޅުއްވައި ބަދަލުކުރައްވަމެވެ. އެއީ، ބައެއް ފަހަރު
ނަސްރާއި ފަތަހަ ދެއްވުމުންނެވެ. އަނެއްބައި ފަހަރު ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި،
ދުރަކުރައްވައި، ބަލިކުރައްވައި، ނިކަމެތިކުރައްވުމުންނެވެ.

ދަންނާށެވެ! ބަޔާންވެދިޔަ ހުރިހާ ކަމެއްގައިމު ވަނީ، އެ إِلٰهُ ގެ ޙިކުމަތްތަކެވެ.
އެ ޙިކުމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި، ތެދުވެރި އިޚްލާޞްތެރި މުއުމިނުންނާއި މުނާފިޤުންނަކީ
ކޮބައިކަން، އެ إِلٰهُ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއެކު ވެސް، އެބައިމީހުންގެ ޙަޤީޤަތް
އެ ކަން ހާމަކުރެއްވުން ހިމެނެއެވެ. އަދި ހަނގުރާމައިގައި މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން
ބަޔަކު ޝަހީދުވެ، اللهُ ﷻ ގެ ބަސްފުޅުގައި އެބައިމީހުންގެ ދަރަޖަ މަތިވެރިވެގެން
ދިއުން ވެސް، އެ ޙިކުމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނެއެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ ގެ މަގުގައި
ޖިހާދުކުރުމުން އެއްކިބާވެ، މިގޮތުން އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުންނަކީ،
އެ إِلٰهُ ލޯބިވެވޮޑިގެނެއް ނުވޮޑެވެ.[68]

وَلِيُمَحِّصَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَيَمۡحَقَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ١٤١

﴿141﴾ އަދި އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މުއުމިނުންނަށް އެ ލިބުނު ގެއްލުންތައްވީ،
ދެރަ ގޮތެއް، އެބައިމީހުންނަށް، اللهُ ﷻ ޠާހިރުކުރައްވައި ވެސް އެބައިމީހުން
އިމްތިޙާނުކުރައްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

68- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެއީ، ފާފަތައިގެ ނުބައިކަމުން މުއުމިނުންތަކުން ޠާހިރުކުރެއްވުމާއި، ހަނގުރާމައިގެ
މައިދާނުގައި ސާބިތުވެތިބި، ކެތްތެރި، އިޚްލާޞްތެރި، މުއުމިނުންގެ ސަފުތަކުން
މުނާފިޤުން ބޭރުކުރައްވައި، ނިފާޤުކަމުގެ ހަޖިމުޖުތާރުކަމުން މުއުމިނުންގެ
ސަފުތައް ސާފުކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި ކާފިރުންތަކުން ހަލާކުކުރައްވައި
ނިކަމެތިކުރެއްވުމަށް ޓަކައި ވެސް ވީއެވެ.[69]

ދަންނާށެވެ! އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ކާފިރުންނަށް ލިބުނު ވަގުތީ ފަތަޙައިގެ ސަބަބުން،
އެބައިމީހުން ބޮޑާވެ ފަޚުރުވެރިވިއެވެ. އަދި ބިންމަތީގައި ފަސާދަކޮށް އަނިޔާވެރިވެ،
ކުފުރުވެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ދިޔައެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން، މާގިނަ އަހަރުތަކެއްނުވެ،
އެބައިމީހުންގެ ހުރިހައި ބާރުތަކެއް ނިމިދިޔައެވެ. ވީމާ، އެ ފަތަޙަވެގެން ދިޔައީ، އެބައިމީހުން
ހަލާކުވުމަށް ނިމިދިއުމަށް ގެނުވިކުއްލި ސަބަބެއް ކަމުގައި ވީއެވެ.[70]

أَمۡ حَسِبۡتُمۡ أَن تَدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ وَلَمَّا يَعۡلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ مِنكُمۡ وَيَعۡلَمَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٢﴾

﴿142﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަ، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ހިތަށްއަރަނީ ހަނގުރާމަކުރުމެއް
އަދި ބަލާމަކާއި މުސީބާތްތަކަށް ކެތްތެރިވެއްނުކޮށް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސުވަރުގެ
ވަދެވިދާނެކަމަށް ހީކުރީތޯ؟ ހަމަހިތައި އެ ކަމެއް އެހެންނަކުން ނުވާނެއެވެ! އެހެނީ، ތިޔަބައި
ގޮތްގޮތަށް ޖިހާދުކުރާމީހުން އިމްތިޙާނުކުރައްވައި، ޖިހާދުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން، ﷲ ﷻ ގެ
މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މުޖާހިދުންނާއި ކޮން ބަދަލު ކަމާއި، ދުޝްމަނުންނާ ކުރިމަތިލާއިރު
ކެތްތެރިވެ ސާބިތުވެތިބޭ ކޮން ބައެއް ކަމެއް، ﷲ ﷻ ދެނެވޮޑިގެންވާއެކު ވެސް،
އެ ކަންކަން ހާމަކުރައްވާނެ ނުލައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސުވަރުގެ ނުލިބޭނެއެވެ.[71]

69- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
70- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
71- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَلَقَدۡ كُنتُمۡ تَمَنَّوۡنَ ٱلۡمَوۡتَ مِن قَبۡلِ أَن تَلۡقَوۡهُ فَقَدۡ رَأَيۡتُمُوهُ وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ ١٤٣

﴿143﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު،
ދުޝްމަނުންނާ ބައްދަލުވުމަށް، މަރުއައިސް ކުރިމަތިވުމުގެ ކުރިން، ތިޔަބައިމީހުންވި، ﷲ ﷻ ގެ
މަގުގައި ޖިހާދުކުރުން ޝަރަފުލިބުމުގެ މަޤާމަށް ލިބިގަތުމަށް އެދި އުންމީދުކުރައްވާ ބައިތިއްބެވި ކަމުގައެވެ.
އެއީ، ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައެއް އަޚުންނަށް ޝަރަފުލިބުމުގެ
މަޤާމަށް ލިބުނު ފަދައިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވެސް އެ މަޤާމަށް ލިބުމަށް އެދިގެންނެވެ.

ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެ ކަމަކަށް އެދި އުންމީދުކުރި ކަންތައް މިހާރު އެ ވަނީ
ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީ ފެންނަހަމަގައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ލޮލުން ބަލައިލާ ކަން
ކަށަވަރެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެދުނު ކަންތައް އައިސް ކުރިމަތިވުމުން، އެކަމާމެދު
ތިޔަބައިމީހުން ނުރުހުންތެރިވެވީނީކީއްވެ!

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެދުނު ކަންތައް އައިސް ކުރިމަތިވުމުން،
ތިޔަބައިމީހުން ޖަހައި ހުރުމާއި ބަލާ ގޮތަށް، ކުރިމަތިލައިވާ އެކަ ހަނގުރާމައިގެ
މައިދާނުގައި ސާބިތުވެހުރެ ބަރުދާސްތުކުރުމާ ހަނގުރާމަކުރުން، ޝަރަފުލިބުމުގެ މަޤާމަށް
ލިބިގަތުމަށް މަސައްކަތްކޮށްލާށެވެ.72

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهِ ٱلرُّسُلُۚ أَفَإِيْن مَّاتَ أَوۡ قُتِلَ ٱنقَلَبۡتُمۡ عَلَىٰٓ أَعۡقَٰبِكُمۡۚ
وَمَن يَنقَلِبۡ عَلَىٰ عَقِبَيۡهِ فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيۡـٔٗاۗ وَسَيَجۡزِي ٱللَّهُ ٱلشَّٰكِرِينَ ١٤٤

﴿144﴾ އަދި، ﷲ ﷻ ގެ ރަސޫލާކު މިސާލުކަމުގައިވާ ރަސޫލުންކަމުގެ ރިސާލަތު ކަލޭގައި
ފިޔަވާ، މުޙައްމަދު ﷺ ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ކުރިން ވެސް، އެތަކެއް
ރަސޫލުން ވޭތީ، އިސްވެ ގޮސްފައެވެ.

72- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ރަސޫލުން ވެސް ވަނީ، އެ ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު މީސްތަކުންނަށް ތަބްލީޣުކުރައްވައިގެންނެވެ.
އަދި އެއީން އެއްވެސް ރަސޫލަކު ދުނިޔޭގައި އަބަދު އުޅުއްވައިފައެއް ނުވެއެވެ.
ވީމާ، مُحَمَّدُ ﷺ އަވަހާރަވެއްޖެ ނަމަ، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި
އިސްލާމް ދީން ތިޔަބައިމީހުން ދޫކޮށްލާނީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު،
ކާފިރުން ހަބަރުފެތުރި ފަދައިން، އެ ރަސޫލާ ޝަހީދުކުރެވިއްޖެ ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން
އިސްލާމް ދީން ދޫކޮށް، އިހު ތިބި ގޮތަށް ކާފިރުކަމަށް އެނބުރިގަންނާނީހެއްޔެވެ؟
އަދި އިސްލާމް ދީން ދޫކޮށް، އިހު ތިބި ގޮތަށް ކާފިރުކަމަށް އެނބުރިގަންނަ މީހާ
ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެއްވެސް ކަމަކުން، الله ﷻ އަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދެވޭނެ
މީހަކު ކަމުގައި އޭނާ ނުވެއެވެ.

ވީމާ، މީހަކު އިސްލާމް ދީން ދޫކޮށް ކާފިރުކަމަށް އެނބުރިގެންފި ނަމަ، އެ ކަމުގެ
ހުރިހާ ގެއްލުމެއް ލިބޭނީ ހަމަ އެ މީހަކަށެވެ. އަދި އެ ކަމުގެ ފުރިހަމަ ސަވާބު،
އެ މީހަކަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި، އިސްލާމް ދީން މަތީ ސާބިތުވެ، الله ﷻ
ދީނުގެ ނިޢުމަތަށްޓަކައި ބަލައި، الله ﷻ އަށް ޝުކުރުއަދާކުރާމީހުންގެ ގޮތުން، އެ إِلٰهُ
އެންގެވި ގޮތަށް ތަބާވެތިބި މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، ހަމަގައިމުވެސް، އެ ކަމުގެ ހުރިހާ
ފައިދާއެއް ލިބޭނީ ހަމަ އެ މީހަކަށެވެ. އަދި އެ ކަމުގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާ، އެ މީހަކަށް،
އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.[73]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:
ދަންނާށެވެ! އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ކަލޯ އިބުލީސް ރަސޫލާ ޝަހީދުވެއްޖެ ކަމުގެ އަޑު
ފެތުރިގެން ދިޔައެވެ.

73– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އުހުދުގެ ސަބަބުން، ހަނގުރާމަ ކުރިއަށް ގެންދިއުމާމެދު ދުސްތޫރުންގެ ދުރުގައި ދެ ރަށްތެރެ އުޅުނި، ބަލިކަށިވެ، ޖިހާދު ފެށުމަށް ހިނދު، އެ ކަމުން ދުސްތޫރުން ސަލާމަތްކުރައްވައި، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުން ދެއްވުމުގެ ގޮތުން، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[74]

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ كِتَٰبًا مُّؤَجَّلًا ۗ وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا نُؤْتِهِۦ مِنْهَا وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ ٱلْأَخِرَةِ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا ۚ وَسَنَجْزِى ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٥﴾

﴿145﴾ اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އިޛުނަފުޅާ ޖަހައިގެން ނޫނީ، މަރުވުމަކީ އެއްވެސް މީހަކަށް ޙައްޤުކަމެއް ނުވެއެވެ. އެހެނީ، ކޮންމެ މީހަކު ވަކި ވަގުތެއް، އެ މީހަކު ދުނިޔޭގައި ދިރިހުރުމަށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى މިންވަރުކުރައްވައިފައިވާ އަޖަލު ވަނީ ކަނޑައަޅުއްވައި ލިޔުއްވައިފައެވެ. ވީމާ، އެ އަޖަލު ކުރިއަށްދިއުމެއް އެއްވެސް ފަހަށްދިއުމެއް، ކޮންމެ މީހަކު ވެސް މަރުވާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ދަރުމައާއި ސަވާބަށް އެދި މަސައްކަތްކުރާ މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، ދުނިޔޭގެ ދަރުމައާއި ސަވާބުގެ ތެރެއިން އެ މީހަކަށް ދެއްވުމަށް، ތިމަން اِلٰهُ މިންވަރުކުރައްވައިފައިވާ އެއްޗެއް، އެ މީހަކަށް، ތިމަން اِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.

އަދި އެ ފަދަ މީހަކަށް އާޚިރަތުގައި ލިބޭނޭ ހަމަ އެއްވެސް ދަރުމައެއް ސަވާބެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގެ ދަރުމައާއި ސަވާބަށް އެދި މަސައްކަތްކުރާ މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ މީހާ އެ ކަމަކަށް އެދިގެން މަސައްކަތްކޮށްފިނަމަވެސް އާޚިރަތުގެ ދަރުމައާއި ސަވާބުގެ ތެރެއިން އެ މީހަކަށް ދެއްވުމަށް، ތިމަން اِلٰهُ މިންވަރުކުރައްވައިފައިވާ އެއްޗެއް، އެ މީހަކަށް ދެއްވާނެއެވެ.

74– الجَامِعُ لِلْأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި ވެސް އެ މީހަކަށް ދެއްވުމަށް، ތިމަން إِلٰهُ ކަނޑައަޅުއްވައި
މިންވަރުކުރައްވައިފައިވާ އެއްޗެއް، އެ މީހަކަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި،
ތިމަން إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ތިމަން إِلٰهُގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާމީހުން،
ތިމަން إِلٰهُއަށް ޝުކުރުވެރިވާ ބާވަތުގެ މީހުންނަށް، ނިކަންހުރި، ތިމަން إِلٰهُ ހެޔޮ ޖަޒާ
ދެއްވާހުށީމެވެ.[75]

وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ قَٰتَلَ مَعَهُۥ رِبِّيُّونَ كَثِيرٞ فَمَا وَهَنُواْ لِمَآ أَصَابَهُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَمَا ضَعُفُواْ
وَمَا ٱسۡتَكَانُواْۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٦﴾

﴿146﴾ އިސްވެދިޔަ ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން އެތައްއެތައް ނަބިއްޔުންނާ އެކު،
އެ ނަބިއްޔުންގެ އަސްޙާބުންގެ ނުހަނު ގިނަ ޖަމާޢަތްތަކެއް ވަނީ، اللهُ ﷻ ގެ މަގުގައި
ޖިހާދުކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އެ ޖިހާދުގައި އެ ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން އަސްޙާބުންނަށް
ޝަހީދުވެ، ތެރެއިން އަސްޙާބުންނަށް ޖަރާޙާތްތަކެއް ލިބުމާ އެކު ވެސް، ދީން ތިއްބެވި
އަސްޙާބުންގެ ހިތްވަރުތަކުގެ ބާރު ބަލިވެފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި، ދީނުގެ ދުޝްމަނުންގެ
ކުރިމަތީގައި ދެރަވެވަޑައިގެން ނިކަމެތިކަމެއް ދައްކަވައިފައެއް ވެސް ނުވެއެވެ. އަދި
އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވެވަޑައިގެންފައެއް ވެސް ނުވެވޭނެއެވެ.

އަދިޔާއްޔާ! ކެތްތެރިކަމާ އެކު، ސާބިތުވެވަޑައިގެން ތިއްބެވައި، ދީނުގެ ދުޝްމަނުންނާ،
އެ އަސްޙާބުން ހަނގުރާމަކުރެއްވީއެވެ. އެހެނީ، އެ އަސްޙާބުން ޖިހާދުކުރެއްވީ،
اللهُ ﷻ ގެ މަގުގައި، އެ إِلٰهُގެ ކަލިމަތުގެ މަތިވެރިކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
އެ ފަދަ ކެތްތެރީންދެކެ، اللهُ ﷻ ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.[76]

75– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
76– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّآ أَن قَالُواْ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِىٓ أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَٱنصُرْنَا
عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٤٧﴾

﴿147﴾ އަދި ހަނގުރާމައިގެ އެ ފަދަ ބިރުވެރި ވަގުތުތަކުގައި ވެސް، ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރެއްވުމުގައި ކެތްތެރިވެ ސާބިތުވެ ތިއްބެވުމާ އެކު، އަންނަނިވި ފަދައިން ދުޢާކުރައްވައި، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވުން ފިޔަވައި އެހެން ބަސްފުޅެއް، އެ ނަބިއްޔުންގެ އަސްޙާބުންގެ ދުލުފުން ވިދާޅުވެފައެއް ނުވެއެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުގެ ވެރި إِلٰهُ ގެ! އަޅަގަނޑުމެން ކުރެވިފައިވާ ފާފަތައް އަޅަގަނޑުމެންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ!

އަދި ދީނުގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ ކަންތައްތައް ކުރުމުގައި ކުޑަވެސް ފަރުވާކުޑަކުރުމުން އަދި ހައްދުފަހަނަޅައި ދިއުމުން އަޅަގަނޑުމެންގެ ކިބައިން އިސްރާފު ޖެހުނުކަމުގައި ވީ ނަމަ، އެ ކަމުގެ ފާފަ ވެސް އަޅަގަނޑުމެންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި، އިބަ إِلٰهُ ގެ ދުޝްމަނުންނާ ކުރާ ހަނގުރާމަތަކުގައި، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި އަޅަގަނޑުމެންގެ ފައިތިލަތައް ސާބިތުކޮށްދެއްވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި، އިބަ إِلٰه ގެ އެއްކައުވަންތަކަމަށް އިންކާރުކުރާ، އިބަ إِلٰهُ ކުފުރުވި ނަބިއްޔުންނާ ދެކޮޅުވެރިވެ ހަނގުރާމަކުރާ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް، އަޅަގަނޑުމެން ނަސްރުދެއްވައި ކާމިޔާބުކޮށްދެއްވާނދޭވެ![77]

فَـَٔاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ ٱلْءَاخِرَةِ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾

﴿148﴾ ދެންފަހެ، އެ ފަދަ ކެތްތެރިންނަށް، الله ﷻ ދުނިޔޭގައި ވެސް އެ ކަމުގެ ހެޔޮ ޖަޒާ ދެއްވައި، ދީނުގެ ދުޝްމަނުންގެ މައްޗަށް، އެ އަސްޙާބުންނަށް ނަސްރުދެއްވައި ކާމިޔާބުދެއްވައި، ބާރުވެރިކުރައްވައި، ބިމުގައި އެ ބޭފުޅުންނަށް ގަދަކަން ދެއްވިއެވެ.

77– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އާޚިރަތް ދުވަހުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެބައިމީހުންނާމެދު ރުހިވެވޮޑިގެންނަވައި، ބޮޑުވެގެންވާ
ދަރުމައާއި ގިނަގުނަ ޘަވާބުދެއްވައި، އަބަދުގެއަބަދަށް ދެމިތިބުމަށް ތަނާއި، ނިޢުމަތްތަކުން
ފުރިގެންވާ ސުވަރުގެދެއްކަމަށް އެ އަސްޙާބުން ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަޅުކަމާ
ހުރިހާ އަޅުކަމެއް، އެ އަޅުކަމެއް ކުރާގޮތުން އަންގަވައިފައިވާ ގޮތަށް ރަނގަޅުކޮށް،
ހަމަޖެހޭގޮތަށް އެކު ކުރާ ހުރިހާ މުޢާމަލާތްތަކުގައިވެސް، ރަނގަޅަށް ކަންތައްތައްކުރާ
އިޙްސާންތެރިވާ މީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.[78]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

﴿149﴾ އޭ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އެއްކަލާނގެކަން ޤަބޫލުކުރި ތަޞްދީޤުކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިމަން الله ގެ إِلٰهُ ވަންތަކަމާއި ދެކޮޅުހަދައި، ތިމަން إِلٰهُ
ރަސޫލުންނަށް އީމާންނުވާ، ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިންނާއި، މުޝްރިކުންނާއި،
މުނާފިޤުންނާ އަމުރުކުރާކަން ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ! އަދި އެބައިމީހުން
މަނާކުރާ ކަންތައްތަކުން ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ! އަދި އެ ޔަހޫދީންނާއި،
ނަޞާރާއިންނާއި، މުނާފިޤުންނަށް ތިޔަ މުއުމިނުން ކިޔަމަންވެއްޖެ،
އެބައިމީހުން އަމުރުކުރާ ކަންތައްތަކާއި، ނަހީކުރާ ކަންތައްތައް ކުރުމުގައި ތިޔަބައިމީހުން
ތަބާވެއްޖެނަމަ އަދި އެބައިމީހުން މަނާކުރާ ކަންތައްތަކާ ނުކުރާ ދުރުހެލިވެއްޖެ ކަންތައްތަކުގައި
ކުރުމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުރައްކާތެރިނަމަ، ބަޔަކު ޙައްޤު ދީނުން ތިޔަބައިމީހުން ބޭރުކޮށް،
އަނބުރާ ކާފިރުކަމުގެ ތިރިއަށް، ފާޅު ގެއްލުމުން ގެއްލުންވާނެއެވެ.

78- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ޒަރަ އާދުން، ދުނިޔާއާއި އާޚިރަތުގައި ގެއްލުންވެރިވާ ގެއްލުމާއި ހަލާކު ތިޔަބައިމީހުންނަށްލިބި، ގެއްލިގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާނޭތީއެވެ.[79]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މުސްލިމުންގެ ތަރުތީބު ބަލިވެ ވަގުޖެ، މުނާފިޤުންގެ ބޮޑެތި عَبْدُ اللهِ بْنُ أُبَيّ بْنِ سَلُول ގެފަދަ ބަޔަކު، أَبُو سُفْيَانُ ގެ ހިތައިން އަމާން ލިބިގަތުމުގެ އުރުން، މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ފައުޅުކޮށް އުޒުން ހިނގި، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[80]

بَلِ ٱللَّهُ مَوۡلَىٰكُمۡۖ وَهُوَ خَيۡرُ ٱلنَّٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾

﴿150﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުންނަށް ކިޔަމަންވި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެބައިމީހުންނަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވާލީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދީ އެހީތެރިވާނޭ ބަޔަކު ނޫނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި! ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވެދޭނޭ ގޮތުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުންގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދެއްވާ ވެރިޔާ، ހަމައެކަނި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ އެވެ.

އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުރިހާ އެހީއާއި ނަސްރެއް ދެއްވާ އެކަލާންގެ އަދި ގޮތް ވެރިޔާ، އެ إِلٰه އެވެ. ވީމާ، އެ إِلٰه ގެ އެހީތެރިކަމާއި ނަސްރު ހޯދައި އެހެން އެއްވެސް ވެރިކަމެއްގެ އެހީއާއި ނަސްރު ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ބޭނުމެއްނުވެއެވެ. ކަން މިހެން ހުރީމާ، ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، އެ إِلٰه ގެ ބަރަކާތްތަކުން އެހީއާއި މަދަދަށް އެދޭށެވެ![81]

79- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ
80- التَّفْسِيرُ الْوَاضِحُ لِلدَّكْتُور مُحَمَّدِ الْحِجَازِي
81- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلرُّعْبَ بِمَآ أَشْرَكُوا۟ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا ۖ
وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۚ وَبِئْسَ مَثْوَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾

﴿151﴾ ﷲ ﷻ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރުން ހައްޤުވެގެންވާ ކަމުގެ މައްޗަށް، ދަލީލުކުރަނިވި އެއްވެސް ހުއްޖަތެއް އަދި ބުރުހާނެއް ވިޔަސް، ﷲ ﷻ ބާވައިލައްވައިފައެއް ނުވެއެވެ. ކަން މިހެން ހުރިހިނދު، ﷲ ﷻއަށް ކުރެވޭ އަޅުކަމުގައި، ބާޠިލު إِلٰهُންތައް ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުކޮށް އުޅުން ކަމަށް ޓަކައި، ކާފިރުންގެ ހިތްތަކަށް، ތިމަން إِلٰهُ ނުހަނު ބޮޑު ބިރުވެރިކަން ވައްދަވާހުށީމެވެ. އެހެންކަމުން، ދުނިޔޭގައި އެބައިމީހުން ވާނީ، މުއުމިނުންނަށް ނުހަނު ބިރުގަންނަ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

އަދި ކާފިރުންގެ ކިބައިގައި ހުރި އަނިޔާވެރިކަމާއި ދޮގުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން، އާޚިރަތުގައި އެބައިމީހުން ތިބެނިވި ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި، ﷲ ﷻއާ އެހެން ފަރާތްތަކެއް ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުކޮށް، އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާ އަނިޔާވެރިން ވަދެ ތިބުމަށް ޓަކައި ތައްޔާރުކުރެއްވިފައިވާ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ، ހައްދުފަހަނަޅާ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ތަނެއްކަމެވެ![82]

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥٓ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ
وَتَنَٰزَعْتُمْ فِي ٱلْأَمْرِ وَعَصَيْتُم مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَ ۚ مِنكُم مَّن
يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ۚ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ ۖ
وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾

82- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمٰنِ لِلإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ السَّعْدِي

﴿152﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވުމަށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى
ވައުދުކުރެއްވި ނަޞްރާއި ފަތަޙަދެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ކުރެއްވި ވައުދުފުޅު
ފުއްދަވައިދެއްވައި ތެދުކޮށް ދެއްކެވިއެވެ. އެ ނަޞްރާއި ފަތަހަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ދެއްކެވީ، އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، އެ إِلٰهُ ގެ އިޛުނަފުޅާއިގެން،
ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކޮށް އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރަމުން ގެންދިޔަ
ހިނދުގައެވެ.

އެހެންނަމަވެސް، ތިޔަބައިމީހުން އެދުނު ނަޞްރާއި ފަތަހަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
ތިމަން إِلٰهُ ދެއްކެވުމަށް ފަހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ދުނިޔެއަށް ލޯބިވެ،
އަނިޔާ މުދަލަށް ދަހިވެތިވެ، ރަސޫލާ އަންގަވާފައިވާގޮތު ތިޔަބައިމީހުންގެ
މެދުގައި، ދެބަސްވުން އުފެދުނު ހިނދު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޤިޔާދަތުގެ ބޮޑުބަޔަކު
ފަރުވާކުޑަކޮށް، ނަބިއްޔާ ކަލޭގެފާނާއި، ބައިބައިވުން ވެރިވެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުހަނު
ބޮޑެތި ގެއްލުންތައް ލިބި، ވަރަށް ވެސް ދެރަ ގޮތެއްގައި ދެރަވެރިވިއެވެ. اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެ ކަން
އެ ގޮތަށް މިންވަރުކުރެއްވީ، ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅާ ތިޔަބައިމީހުން ޚިލާފުވެ، އެ إِلٰهُ އަށް
އުރުދުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ސަޙާބީންނޭވެ. އުޙުދު ހަނގުރާމައިގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރާއި ފަތަޙަލިބުނުއިރު،
އަނިޔާ މުދަލަށް އެދިގެން ތިބި ބައެއް ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ވިއެވެ. އަދި އާޚިރަތް
އެދިގެން ޖިހާދުކުރަމުން ގެންދިޔަ ބައެއް ވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ވިއެވެ.
ދެން، ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވެ އަސްބާބުންގެ މެދުގައި ދެބަސްވުން އުފެދި،
ހިނގައިގެން ދިއުމުގެ ނަތީޖާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްކެވުމަށް ބަލާއެވެ.

އަދި ދުނިޔެއެދޭ މީހުންނާއި އާޚިރަތެއެދޭ މީހުން ވަކިކުރައްވައި، ތައްގުކުރައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮތް ބެއްޓެވުމަށް ޖަރު، އެ ކާފިރުންގެ ކިބައިން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުކުރައްވައި އެއްކިބާކުރެއްވިއެވެ. އެއަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިސްނި، ރަސޫލާގެ ގޮވައިލެއްވުމަން އިޖާބަދީ، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަރުން އެނބުރި އައުމުން، ތިޔަ މުއުމިނުންނަށް ކުރުމުން ކުރި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، ﷲ ﷻ ރައްދުކުރައްވައި ގާތްކުރައްވާ ކަން ކަށަވަރެވެ. ﷲ ﷻ، މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ނަޞްރު އާމާންކަމާ، ދަރުމަވަންތަކަމުގެ ވެރި ދޮރާތެރިވަންތަ إِلٰهއެވެ.[83]

ދަންނާށެވެ! އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ފަރުބަދަމަތީގައި ބައިތިއްބެވި ސަޙާބީންނަށް ރަސޫލާ އަމުރުކުރެއްވި، އެއްވެސް ހާލެއްގައި އެ ސަޙާބީއަކު ހުންނަވާ ތަން ދޫނުކުރުމަށެވެ. ނަމަވެސް، މުސްލިމުންނަށް ނަސްރުލިބި ފަތަހަވީމާ، އެބައިމީހުން ޣަނީމާ މުދަލު އެއްކުރުމަށް ފަރުބަދަމަތީގައި ތިއްބެވި ސަޙާބީންނަށް ފެނިވަޑައިގަތުމުން، އޭގެތެރެއިން ބަޔަކު ސަޙާބީން ވިދާޅުވިއެވެ. މިހާރު އަހަރުމެން ފަރުބަދަމަތީގައި މިތިބުމުގެ ބޭނުމެއް ނެތެވެ.

އަދި ފަރުބަދަމަތީން ފައިބައި ޣަނީމާ މުދަލު އެއްކުރާ މުސްލިމުންނާ އެކުގައި އެ މުދަލު އެއްކުރަން ދިޔުމަކީ، އެއްވެސް ބިރެއް އޮތް ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެން ވިދާޅުވުމުން، ދެން ތިއްބެވި ސަޙާބީން ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފައި ވަނީ، އެއްވެސް ހާލެއްގައި ފަރުބަދަމަތީން ނުފޭބުމަށް މި ތަނުގައި ސާބިތުވެ ތިބުމަށެވެ. ވީމާ، ކޮންމެ ގޮތަކަށް ކަންތައްތައް ހިނގި ކަމުގައި ވިޔަސް އަޅުގަނޑުމެން ފަރުބަދަމަތިން ފައިބައިގެން ނުވާނެއެވެ.

83– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي وَتَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

ކޮންމެއަކަސް، ޖަބަލުރުމާތުގައި ތިއްބެވި އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ މެދުގައި ދުނިޔަވީ ވާހަކަތަކަށް ޖެހުނު،
އެ ތަނުގައި ތިއްބެވި ބައެއް އަސްޙާބުބޭކަލުން ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅާއި ޚިލާފުވެވަޑައިގެން،
ރަސޫލާ އެ ބޭފުޅުން ބައިތިއްބެވި ތަންތަން ދޫކޮށްލެއްވުމުގެ ސަބަބުން، އެ ކަމަކަށް
މުސްލިމުން ލިބިކުރި ނަސްރުގައި ފަހަރަ އެބައިމީހުންނަށް ލިބުމަށްފަހު، އެ ކަން
އެބައިމީހުންގެ އަތުން އެ ވަގުތު ނެތިގެން ދިޔައެވެ.

ނަމަވެސް، ރަސޫލާގެ ގޮވައިލެއްވުމަށް ބައެއް އަސްޙާބުބޭކަލުން އެނބުރި މައިދާނަށް
ވަޑައިގެން ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ސާބިތުވެ ތިއްބެވިއެވެ.
ޝަހީދުކުރެއްވުނެވެ. ބަޔާންކުރިޔަ ބުރިޔާ، މުސްލިމުންނަށް، اللهُ ﷻ ދެކުފުރިކުރައްވި،
އެބައިމީހުން އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އެ ބަލިޔާއިން އެބައިމީހުން
އިބްރަތްލިބިގަތުމަށް ބަލާއި ފަސް ދެއްވެ.[84]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބެއް ކަމުގައި ރިވާވެފައި ވެއެވެ. އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ
ދުވަހު، މުސްލިމުންނަށް އެ ދިމާވި ކަންތައްތައް ދިމާވުމަށް ފަހު، رَسُولُ اللهِ ﷺ
މަދީނާއަށް އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވުމުން، ބައެއް އަސްޙާބުބޭކަލުން ވިދާޅުވި ކަމުގައި
ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންނަށް ނަސްރުދެއްވާނެ ކަމަށް، اللهُ ﷻ
ވަޢުދުވެވަޑައިގަތް ވަގުތެއް، ތިމަންމެން ބަލިވީ، މި ކަންކަން ދިމާވީ ތިމަންމެންނަށް
މި ދިމާވީ ކޮން ގޮތަކަށްތޯ؟ ދެން، އެ އަސްޙާބުންގެ އެ ސުވާލާ ގުޅިގެން
މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

84- الْجَامِعُ لِلْأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އަދި އެ ކަން އެ ގޮތަށް އެ ދެކުނުރިތީ، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން، އުޙުދު ފަރުބަދަ މަތީގައި ތިބި ދުނިޔެއާ މީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކުގެ ހިތްތަކަށް ދުނިޔެވީ ބޭނުންތަކަށްވަތް، ޣަނީމާ މުދަލަށް ދަހިވެތިވެ، ރަސޫލާ އަންގަވާ އަންގެވުމާއި ޚިލާފުވެ، އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ދެބަސްވުން އުފެދުމުގެ ސަބަބަކުން ކަން، މި އާޔަތުގައި، الله ﷻ އަންގަވައެވެ.[85]

إِذۡ تُصۡعِدُونَ وَلَا تَلۡوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٖ وَٱلرَّسُولُ يَدۡعُوكُمۡ فِيٓ أُخۡرَىٰكُمۡ فَأَثَٰبَكُمۡ غَمَّۢا بِغَمّٖ لِّكَيۡلَا تَحۡزَنُواْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمۡ وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمۡۗ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ١٥٣

﴿153﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވުމުގެ ސަބަބުން، އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުހަނު ބޮޑެތި ގެއްލުންތަކެއް ލިބި ވަރަށްވެސް ދެރަ ގޮތަކަށް ދުވެލިހެދިއެވެ. އެ ގޮތަކަށް ދުވެލިހެދުމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފިލުން ހައިރާންކަމާއި، ބިރުވެރިކަމާއި، ހިތާމައިގެ ބޮޑުކަމުން، ރަސޫލާއަށް ފަސް އަދި އެހެން މީހަކަށް ފަސް ވިގެއް ބެލުމެއް ނެތި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަހަތުން، އެ ރަސޫލާ ދުޢާކުރައްވަމުއެވެ.

އަދި ދުޝްމަނުންނަށް ކުރިމަތިން ބަލައި ދުވެ، ތިޔަބައިމީހުން ފަރުބަދަ މައްޗަށް އަރައި، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނާ ދުރަށްދިޔަ ވަގުތު، ކަން ހިނގާދިޔަ ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެ ވަގުތު، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ސާބިތުވެވަޑައިގެން ހުންނަވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަހަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގޮވައިލައްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އޭ اللهُ ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ތިމަން ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ތިޔަބައިމީހުން އަންނާށެވެ!

85– أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْإِمَامِ الْوَاحِدِي

ނަމަވެސް، އެ ރަސޫލާގެ ގޮވައިލެއްވުމަށް އިޖާބަދިނީ، އެ ރަސޫލާގެ އަމުރުތަކާ ހިލާފުވެ، އެ ރަސޫލާގެ ހިތްޕުޅަށް ދަތިވާ ގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ކަންތައް ކުރުމުގެ ސަބަބުން، الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތަށް ހިތާމައާއި ބިރުވެރިކަން ވައްދަވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިތާމައިގެ މައްޗަށް ހިތާމަ ޖެއްސެވިއެވެ. އަދި އެ ފަދަ ބޮޑު ހިތާމައާއި ބިރުވެރިކަން ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތަށް، އެ إِلَهُ ވެއްދެވީ، ނަޞްރާ މުދަލު ގެއްލުނުކަމާއި ހަނގުރާމައިގައި ނަޞްރުނުލިބުނު ކަމާމެދު، ތިޔަބައިމީހުން ހިތާމަ ނުކުރުމަށް ޓަކައެވެ.

ޝައްކެއްނެތެވެ. ހިކްމަތާއި ބިރުވެރިކަން ހިމަން ވަރުދަލި، ކަންތައްތަކާއި ޚޮރުތަކަށް ޖޯރުވެ ކަންތައްކެވެ. ދެން، الله ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައްތަކާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކާއި ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلَهެވެ. ވުމާއެކު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައްތަކާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްގައިވާ ނިޔަތް، އެ إِلَهަށް ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މުސްލިމުންނާއި ނުހަނު ބޮޑެތި ގެއްލުނުކަން ދިޔަ، ވަރަށް ފަސް ދުރަ ގޮސްފައިވާ ދުވެފައިވެ، ނަޞްރާ މުދަލު ގެއްލި، އެބައް އަސްބާބުތަކުން ޝަހީދުކުރެވުނު ފަދަ، رَسُولُ اللهِ ﷺ ޝަހީދުވެއްޖެ ކަމަށް ފެތުރިގެންދިޔަ ޚަބަރެއްގެ ސަބަބުން، މުސްލިމުންނަށް ބޮޑު ހިތާމަ ލިބުނެވެ. ނަމަވެސް، ފަހުން އެ ފުރުޞަތު ހަބަރަކީ ދޮގު ހަބަރެއްކަމާއި، ރަސޫލާ ޝަހީދުނުވާކަން މުސްލިމުންނަށް އެނގުމުން އެބައިމީހުންނަށް ލިބުނު ހިތާމަ މުޅިން ފިލައިގެން ދިޔައެވެ.[86] އަދި އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ޞަޙާބީ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ޝަހީދުވެވަޑައިގެން ތިއްބަވި ހިތްވަރުގަދަ އަޞްޙާބުންގެ ތެރޭގައި أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ﷺ ގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު أَنَسُ بْنُ النَّضَر ﷺ ހިމެނިވަޑައިގަތެވެ.

86- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެ ދުވަހު މުސްލިމުން ބަލިވުމަށް ފަހު، رَسُولُ اللهِ ﷺ ޝަހީދުވެއްޖެ ހަބަރު މުނާފިޤުން ފެތުރުމުން، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުގައި أَنَسُ بْنُ النَّضَر ﵁ ދެންނެވި ކަމުގައި ވެއެވެ. "އޭ މަތިވެރިވަންތަ اللهُ އެވެ. މިއަދު މުސްލިމުން އެ ކުރި ކަންތައްތަކާމެދު، ތިޔަ إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތުގައި މި އަޅާ ޢުޛުރުދަންނަވަމެވެ. އަދި މުޝްރިކުން އެ ކުރި ކަންތައްތަކުން މި އަޅާ ބަރީއަވަމެވެ." މި ފަދައިން ވިދާޅުވުމަށް ފަހު، ކުރިއަށް ނުކުމެވަޑައިގަތް މަގާއެން، سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ ﵁ އާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތެވެ. އެ ހިނދު سَعْدُ އަށް ވިދާޅުވިއެވެ.

"އޭ سَعْدُ އެވެ! މިތާ، މިހަ ވަޑައިގަންނަވަނީ ކޮން ތަނަކަށްތޯއެވެ؟ اللهُ ﷻ ގަސަމީ ދަންނަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އުހުދު ފަރުބަދައަށްވުރެ ވެސް މާކައިރިން ސުވަރުގޭގެ ވަސް އަޅުގަނޑަށް ލިބެމުން ދާ ކަން ކަށަވަރެވެ." މި ފަދައިން ވިދާޅުވުމަށް ފަހު، ޝަހީދުވެވަޑައިގަންނަވަންދެން ހަނގުރާމަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ ދުވަހު ޝަހީދުވި އަސްހާބުބެން ހޮއްދަވަމުން ގެންދެވިއިރު، أَنَسُ بْنُ النَّضَر ﵁ ގެ ހަށިގަނޑުން އަޅައިލެވުނީ ތިރީސްވުރެ ގިނަ އަނިޔާތަކެވެ. ތޫނު އަނިޔާތަކާއި ކަނޑިފަހަރާއި، ތިލަފިލި ތަޅައިލިކަމުން އެހެން ގޮތަކުން ވެސް، أَنَسُ ގެ އުންމަތަކަށް ދެނެގަނެވޭ ގޮތަކަށް ނޫނީ ނުފެނުނީ ގަނޑުގެ ހަށިގަނޑު ދެނެގަނެވިފައެއް ނުވެއެވެ.

އެ ކަމަނާއަށް ފެނުނީ، އުއި އެ ކަމަނާގެ އަތް أَنَسُ ގެ ކަން ދެނެވަޑައިގަންނަވާ، أَنَسُ ގެ ދެނެގަތުމަށް ކުރެއްވުމުގެ ބައްޓަން ދިރުއްވައިގެން، އިގިލިއްޔާ ޓަކި އަނގިލި އެއް އަނގިލިކޮޅުން، أَنَسُ ގެ ހަނިއިރިއާ ފުރާރާ މޮހުވެ.[87] މި ބާރިތާއިން އުނގެނި، ޚިޔާލު ހަނގުރާމާގެ އަސްހާބުބެން، އިސްރާފީލު ދިރިހުރި އެ ދުވަހުގެ ނަބީއްޔާ ދުރާލާބުޅުއްޖީގައި، އެ އަސްހާބުބެންގެ ޒަންޖީރު ފިދާވެވަޑައިގަތުމަކީ މުނިފޫހި.

87– صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيۡكُم مِّنۢ بَعۡدِ ٱلۡغَمِّ أَمَنَةٗ نُّعَاسٗا يَغۡشَىٰ طَآئِفَةٗ مِّنكُمۡۖ وَطَآئِفَةٞ قَدۡ أَهَمَّتۡهُمۡ
أَنفُسُهُمۡ يَظُنُّونَ بِٱللَّهِ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ ظَنَّ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِۖ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ مِن شَيۡءٖۗ قُلۡ
إِنَّ ٱلۡأَمۡرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِۗ يُخۡفُونَ فِيٓ أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبۡدُونَ لَكَۖ يَقُولُونَ لَوۡ كَانَ لَنَا مِنَ ٱلۡأَمۡرِ شَيۡءٞ مَّا
قُتِلۡنَا هَٰهُنَاۗ قُل لَّوۡ كُنتُمۡ فِي بُيُوتِكُمۡ لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ كُتِبَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَتۡلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمۡۖ وَلِيَبۡتَلِيَ ٱللَّهُ
مَا فِي صُدُورِكُمۡ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمۡۚ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ١٥٤

﴿154﴾ ދެން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދިޔުން ހިތާމައާއި ފޫހިވެރިކަމަށް ފަހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ
ބަޔަކަށްކަމާ އިހުސާސްތެރިކަމާއި އަމާންކަމުގެ ހުރިނިދުމުގެ ގޮތުން،
اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި އޭގެތެރެއިން ބަޔަކާއި ޢަމަލުކުރެއްވި ބަޔަކަށް، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް
ހަމަޖެހުން ދިނުމަށް ބާރުކޮށް، اللهُ ﷻގެ ޙަޟްރަތުން އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި އަމާންކަން
ބޭރުވައިލުއްވުމުން، އެބައިމީހުންގެ ގޮތަށް އަހި މަޖެ ނިދިދިޔުމުގެތެވެ. އެ ހިނދު،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައެއްގައި ތިބި އިހުމާލުވެރިކަން ބަދިކަރި ދިޔުންގެ ކަންތައްތައް
ހިނގައިދިޔަ ގޮތުގެ ދަންނަހުށެވެ! އެބައިމީހުންގެ ހުރިކަމި ދިޔަރާގައި ވިސްނުމެއް ހުރި،
ހަމައެކަނި އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސު ސަލާމަތްކުރުމާ ގުޅިގެއްވެ.

އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންގެ ޖަހުލު ބަދިކަރިވެ، އިސްލާމް ދީން އަދުލުގެ ކުރިޔަށް
ގެނިޔައުމަ ޙަޤީގެ މީހުން ހިކަށް އުޅުން ފަދަ ޖާހިލިއްޔާ ކުރުގެ ހިކުރުންތަކުން،
اللهُ ﷻއާދޭދު އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށްވަދު، ގިނަގުނަ ޝަކުވާތައް އެބައިމީހުންގެ
ހިތްތަކުގައި އުފެދި، އިސްލާމް ދީނާއި އެ ދީނަށްގެން ޤުރުއާނުން ދަސްކޮށްދެއްވާ ވާދު، ނުބައި
ހިކުރުންތައް އެބައިމީހުން ހިކުރި ގެއެވެ. އަދި ނަބީކަމާއި ދަސްކޮށްކަން ހަމަހުގެ ކުރާއްވި
ސޮރުގާ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ގޮތުކަން، اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި ދީން، އެ إِلٰهُ ގެރިހަމަކަށް ކުރައްވާނޭ
ކަމަށާއި، އެ ދީން ދުވި ނުނުނުނު ކަމަށް ވެސް އެބައިމީހުން ހިކުރެއެވެ.

އެހެންކަމުން، ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވުނުކަމާމެދު ނުހަނު ބޮޑު ހިތާމައާއި ވޭނުގައި ތިބެގެން،
رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުގައި އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ހަނގުރާމައިގައި ނަސްރުލިބޭނެ
ކަމަށް، اللهُ ﷻ ގެ ބަސްފުޅުން އަދިސްވަރިވާ ވައުދުވެސްފުޅު ހަމަކަށަވަރުކަމުގެ ތެދުވެރިން
އެއްވެސް ކަމެއް ދިމާވެވަޑައިނުގަތީކީއްވެތޯ؟ އެބައިމީހުންގެ ސުވާލުކުރުމުން، اللهُ ﷻ
ވަޙީކުރައްވައެވެ. އެބައިމީހުންނަށް، ދެން ރަސޫލާ ވިދާޅުވެދޭށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ހުރިހާ
ކަމެއްވެސް ވެރިކަންވެގެންވަނީ، اللهُ ﷻ އަށެވެ. ފުރާނާ، މިއެބައިމީހުން ހަނގުރާމައަށް
ނުކުތީ ވެސް އަދި މިއެބައިމީހުންނަށް ދެކޮޅުހެދި ކަންތައް ދެކޮޅުހެދި ވެސް، އެ إِلٰهُ ގެ
ނިޔާފާއި މިންވަރުކުރުމުގެ ދަށުންނެވެ.

ސަލާމަތްކަމެވެ. އެބައިމީހުންގެ ގޮތަކީ، އިސްލާމު ދީނާމެދު އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި
އެކީގައިވާ ސައްކާކަމެއްވާ، ޝައްކުވެރިކަމާއި، ހަމަކަށަވަރުން ނުކުތުމަށްފަހު ހިތްތަކުގައި، ވާން،
އެ މުނާފިޤުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަސްވާސްތައް ފާޅުވެ، އެހެން އެއްވެސް ކަމެއް، ދެން ރަސޫލާއަށް
ފާޅުކުރުމެވެ. އަދި އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރާއިރު، އެބައިމީހުންގެ އެއްބަސްވުނު އަނެއް
ބަދަލެއް ބުނުމެވެ. ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމާމެދު ކެތްވެސް އިޚްތިޔާރެއް ލިބިފައިވާނަމަ
ތިބެގެން ވިޔަ، މިތަނުގައި އެބައިމީހުން ގަތުލުނުވީހެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެ ބުނަ ވާހަކައެއް ދައްކާ އުޅޭ މުނާފިޤުންނަށް، ދެން ރަސޫލާ
ވިދާޅުވެދޭށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޭގޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ތިބި ކަމުގައި ވިޔަސް،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ގަތުލުވުން އެ ބަޔަކަށް މަރުކަން، اللهُ ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައި
ލިޔުއްވައިފައިވާ މީހުން، އެބައިމީހުން ގަތުލުވާނެ ތަނަށް ވަޑައިގަތުމަން، އެ إِلٰهُ ކަނޑައަޅުއްވައި
ލިޔުއްވައިފައިވާ ތަންތަނަށް ނުކުންނާނެކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ. އެހެނީ، މީސްތަކުންގެ
އަޖަލު ކަނޑައަޅުއްވައި މިންވަރުކުރެއްވުންވެސް ހަމައެކަނި، اللهُ ﷻ އަށެވެ.

ތަންނާށެވެ! އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ހިނގައިދިޔަ ކަންތައްތައް، الله سبحانه وتعالى
ދުރުވެރިކުރެއްވީ، ތިޔަ މުއުމިނުންގެ ތެރޭގައި ތިބި މުނާފިޤުންގެ ހިތްގައި ޚޮޅުވައިލުމާ
ޝައްކުތަކާއި ނިފާޤުކަން ފަރުޤުކުރައްވައި، ޚާއްޞަވާ މުއުމިނުންނާއި، ނުބައި ނިޔަތާ
މުނާފިޤުން ވަކިކުރައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ގޮތްތައް ބައްލަވައި
ދިލްވެރިކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި، އެބައިމީހުން ތަޤްވާ ވަރަކަށްއައި އެބައިމީހުންގެ
ޢަމަލުތަކެވެ. އަދި، الله سبحانه وتعالى އީ، އެ އިލާހުގެ އަޅުތަކުންގެ ހިތްތަކުގައި ވާގޮތް ކަމެއް،
ފޮރުވިފައިވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންގެ އަޙްވާލު ކަމެއް،
އެ އިލާހަށް ފޮރުވި ވަރަކަށްވެސް ނުވެއެވެ.88

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْاْ مِنكُمْ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ إِنَّمَا ٱسْتَزَلَّهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُواْۖ
وَلَقَدْ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهُمْۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٥﴾

﴿155﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އުހުދުގެ ހަނގުރާމައިގައި މުއުމިނުންގެ
ޖަމާޢަތާއި މުޝްރިކުންގެ ޖަމާޢަތް ބައްދަލުވި ދުވަހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން
ހަނގުރާމައިގައި ފުރަގަސްދީ ފިލަންދުވި މީހުން އެ ކުރި އަމަލަކީ، އެ ދުވަހު،
ޝައިޠާނާ އެބައިމީހުން ޒައްވައި ކުރުވި، ބޮޑު ފާފައެއް ކަން ކަށަވަރެވެ.

ތަންނާށެވެ! އެ ފާފައަކީ، ކަން އިތުރު ރަސޫލާގެ އެންގުމާ އެބައިމީހުން ޚިލާފުވީ ކަމެވެ.
އެހެންނަމަވެސް، الله سبحانه وتعالى އެބައިމީހުންގެ މައްސަލަ ބެހެއްޓެވި އާދަވަންތަކަމާއި
ދީލަތިވަންތަކަމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންނަށް އެ ކުށުން ކުރުގެ ފާފަ، الله سبحانه وتعالى ވަނީ
އެބައިމީހުންނަށް މާފުކުރައްވައިފައި ކަން ކަށަވަރެވެ. ވީމާ، އެ އިލާހު އެބައިމީހުންނަށް
އެ ކަމަކަށް ޢުޤޫބާތެއް ނުދެއްވާނެތެވެ.

88- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهއަށް އުޅުނު މީހުންނަށް ބުރުޤާބޮޑުވުމުގައި
އަވަސްވުވޭނިގަންނަވާ، ފާފަކުރުވުމަށް ފަދަ ތައުބާވާ މީހުންނަށް ގިނަގިނައިން
ފާފަފުއްސަވާ، ނުހަނު ޙިލްމުވަންތަ ކަރީމުވަންތަ إِلٰهއެވެ.[89]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَقَالُواْ لِإِخۡوَٰنِهِمۡ إِذَا ضَرَبُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ أَوۡ كَانُواْ
غُزّٗى لَّوۡ كَانُواْ عِندَنَا مَا مَاتُواْ وَمَا قُتِلُواْ لِيَجۡعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ حَسۡرَةٗ فِي قُلُوبِهِمۡۗ وَٱللَّهُ يُحۡيِۦ
وَيُمِيتُۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ١٥٦

﴿156﴾ އޭ الله ﷻ ގެ އަޙްކާމުތަކާ ހަވާލުވެވުން ތަބާވެރިންނޭ، އެ إِلٰهގެ
ރަސޫލާއާ ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! الله ﷻ ގެ ޝަރީޢަތަށް ނިޔާނުވާ
ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުން ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ! އެއީ، އެ ކާފިރުންނާއި
މުނާފިޤުންނަކީ، އެބައިމީހުންގެ ގާތްތިމާގެ މުސްލިމުންގެ ދިރިއުޅުމަށް
ބޭނުންވާ ތަކެތި ހޯދުމަށް ބިމުގައި ދަތުރުކުރަނިކޮށް މަރުވެއްޖެ ނަމަ،
ނުވަތަ ހަނގުރާމައެއްގައި ވަނިކޮށް ޤަތުލުވެއްޖެ ނަމަ، އަންނަނިވި ފަދަ ބަސްތައް
ބުނި މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުން، ދަތުރުނުކޮށް މިތަނުން ގާތުގައި ހުރި ނަމަ،
އެބައިމީހުން މަރުވެ ވެސް ނުވީހެވެ. އަދި ހަނގުރާމައަށް ނުނިކުތް ނަމަ، އެބައިމީހުން
ޤަތުލު ވެސް ނުވީހެވެ.

ކާފިރުން ބުނާ އެ ބަސް، އެ ހިތާމައެއް އެބައިމީހުންގެ ހިތުގައި އުފެދި، އެ ފާސިދު ޢަޤީދާ
އެބައިމީހުންގެ ހިތުގައި އެ އަބަދަށް، الله ﷻ އެބައިމީހުންގެ ހިތުގައި ހިތް
ހިތާމައާއި ދެރަވެރިކަން އިސްކުރުމަށް ބަދަލުކުރައްވައެވެ. ސަބަބުކަމުގައެވެ. ދަރުން ސަލާމަތްވުމާއި
މަރުވުމަކީ އެބައިމީހުން އެ ހިމާޔަ ގޮތަށް ހިނގާ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ.

89- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެނީ، ހަޤީޤަތުން ދިރުއްވަނީ ވެސް އަދި މަރުގެންނަވަނީ ވެސް، الله ﷻ
އެވެ. އަދި ހުރިހައި ކަމެއް ވެސް ހިނގަނީ، އެ إِلٰهُގެ އިރާދަފުޅާއި މިންވަރުފުޅުގެ
ދަށުންނެވެ. ވީމާއެކު، ދަރުމަތްތެރިކަން އަދި ހަނދާނުކުރަމުން ނުނިކުމެ ގޯހުގައި ހުރުމަކީ،
الله ﷻގެ ރަސޫލުﷲ ނިޔާކުރާ ގޮތުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ދެކުރަހަށް މިހާރު ކުރިމަތިވުން،
އެ ކަން ހުއްޓުވާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ދެކޮޅުހެދުމުގެ ކަންކަމުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަކީ،
މަރުވާނީ ވަގުތުގެ އަޖަލު އަތުވެއްޖެނަމަ މަރުވާނެ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ. އަދި، الله ﷻއަށް
ސިއްރުގައި ފަރުވާތައް މިޚަބަރުދޭ ބަޔަކުރާތީ ގޮތް، މާލަން ބައްޔަކަށްވާތީ ގޮތެވެ
إِلٰهُއެވެ.[90] ވީމާ، އެ މިހާރުކަމަކަށް ބަރަހަނާ ރުކުރުނު ދަޢާ ނުވަތަ ސަބަބާ އެ މިހާރާކުން،
އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.[91]

ދަންނާށެވެ! މުއުމިނުންގެ ޖަމާޢަތޭވެ، ޤަތުލުކުރެވިއަކު ކަމުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ
ހަނގުރާމަވެރިއަކު ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި އެހެން މަރަކުން ކަމުގައި ވިޔަސް، الله ﷻ
އެ މަރަކު ދިރިހުރުމަށް މިންވަރުކުރައްވައިފައިވާ ވިޔަ ނަމަ، އެ މަރަކު ދިރި ދުނިޔޭގައި
ދަރަނިބަސް ކަމަށް ޒަވާލުވާނެކަމެވެ. އަދި ޚަޒާނާގައި ޖާއިޒުކުރާ މަރަކު ކަމުގައި ވިޔަސް،
އެ މަރުގެ އަޖަލު ހަމަވުމުން، އެ މަރަކު މަރުގަންނަވާނީ ކަމަށް ޒަޢީފުކުރެވެ.
އަދި އެ ހެދިހުރި ކަމަކީ ވެސް، الله ﷻ މިންވަރުކުރައްވައިފައިވާ ގޮތް ކަމުގައި
ޒަޢީފުކުރެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ފަރާ ބަޔަކާގެ ވެރި މުއުމިނުންނަށް، الله ﷻ
ގާތުގައިސްން ދެއްވައި، ހިތާމަގެ މަގަން ބަދަލުދެއްވައި، އެބައިމީހުންނަށް ދެނީ
ދުނިޔޭގެ ޖަހައި ފާނީކަންތައްތަކެވެ.[92]

90- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَز تَفْسِير لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
91- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَز تَفْسِير لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
92- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَلَئِن قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾

﴿157﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ގެ މަގުގައި
ޖިހާދުކުރަނިކޮށް ތިޔަބޭފުޅުން ޝަހީދުވެއްޖެ ނަމަ، ނުވަތަ އެ إِلٰهُ ގެ ދީނަށް
ނަޞްރުދިނުމަށް ޓަކައި ކުރެވޭ މަސައްކަތެއްގައި އުޅެނިކޮށް ތިޔަބޭފުޅުން
މަރުވެއްޖެ ނަމަ، ބޮޑުވެގެންވާ ފާފަފުއްސެވުމަކުން، އެ إِلٰهُ ތިޔަބޭފުޅުންގެ
ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވައި ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ރަޙްމަތްލައްވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ.
ވީމާ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ގެ ރުއްސެވުމާއި، ރަޙްމަތްވަންތަކަން ލިބި،
ނިޢުމަތްތަކުން ފުރިގެންވާ ސުވަރުގެ ވަދެވި ކާމިޔާބުވުމަކީ، ދުނިޔޭގައި މީސްތަކުން
އެއްކުރާ ފަނާވެދާނޭ މުދަލަށްވުރެން މާ ހެޔޮކަން ބޮޑު ކަމެއް ކަން ކަށަވަރެވެ.[93]

وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى ٱللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾

﴿158﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބޭފުޅުން މި ދުނިޔޭގައި ދިރިއުޅުއްވަމުން ޓަކައި،
الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ އަޖަލުހަމަވުމުން، ތިޔަބޭފުޅުންގެ ގޮނޑިތަކުގައި ތިޔަބޭފުޅުން
މަރުވިއަސް، ނުވަތަ ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ތިޔަބޭފުޅުން ޝަހީދުވިއަސް،
ތިޔަބޭފުޅުން އެންމެން ވެސް އެއްކުރައްވާނީ ޖަޒާދެއްވުމަށްޓަކައި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.
ދެން އެއަށްފަހު، ދުނިޔޭގައި އުޅުއްވި ތިޔަބޭފުޅުން ކޮށްފައިވާ ޢަމަލުތަކަށް،
އެ ޢަމަލުތަކާ އެކަށޭނަ ދަރުމައިގެ ޖަޒާ، ތިޔަބޭފުޅުންނަށް، އެ إِلٰهُ
ފުރިހަމައަށް ދެއްވާނޭ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ.[94]

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّوا۟ مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَٱعْفُ عَنْهُمْ
وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي ٱلْأَمْرِ ۖ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾

93- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

94- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿159﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ﷲ ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ތިބާ ނަރުމުވެވަޑައިގަތުމުގެ ސަބަބުން،
އިބަ ރަސޫލާ ލޯބިވެރިކަމާއި، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުންނަށް ނުހަނު އިރުސާދުވުމަށް
އަދި އުނަދިމާ އެގޮތުގައި މަޑުމައިތިރި ރަސޫލާ ކަމުގައެވެ. އެއީ، އިބަ ރަސޫލާއާއި،
އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުންނަށް، ﷲ ﷻ ލެއްވި ނުހަނު ބޮޑު ރަޙްމަތެކެވެ. އަދި
ހިތްހަރު ހަރުކަށި، ބަސްމަދު ހުތުރު، ހުރުސްޙުރު ނުބައި ބޭރުގަތު ކަމުގައި، އިބަ ރަސޫލާ
ލޯބިވެރިކަމެއް ނެތަ، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުން، އިބަ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި
ނުތިއްބަވައި، އިބަ ރަސޫލާ ވަކިވެލޯބިވެރިކަމެއް ކަން ކަހަލަވާނެވެ.

ވީމާ، އުނިކަ ހަނދާނަމަގެ ދުވަހު، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުންގެ ފަރާތުން ކުރެވުނު
ހިނގައިދިޔަ ކަންތައްތަކަށް، އިބަ ރަސޫލާ އެ އަސްޙާބުންނަށް މާފުކުރައްވާށެވެ!
އަދި އެ އަސްޙާބުންނަށް ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދުޢާކުރައްވައި
ﷲ ﷻ އަށް ދަންނަވާށެވެ! އަދި އިބަ ރަސޫލާ މަޝްވަރާކުރައްވަން ބޭނުންވާ
ކަންކަމުގައި އަސްޙާބުންނާ މަޝްވަރާކުރައްވާށެވެ! އެއީ، އަސްޙާބުންގެ ހިތްހުރުމަށް
އިބަ ރަސޫލާއާއި އުޅުއްވައިވާ ދާއިމީ އިތުރުވުމަށް ޓަކައެވެ.

އަދި މަޝްވަރާކުރުމުގެ ފަހުން ކަމުގެ ދިމާ ބަދަލުވިޔަސް، ކަމުގެ ފެށުމަކީ ޓަކައި ވިސްނުމެވެ.
ފަހު، ކަމަކާމެދު، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުންނާ، އިބަ ރަސޫލާ މަޝްވަރާކުރެއްވުމަށް
ފަހު، އެ ކަމެއް ކުރެއްވުމަށް، އިބަ ރަސޫލާ އަޒުމްކަށަވަރުކުރެއްވީ ނަމަ،
ﷲ ﷻ އަށް ތަވައްކަލްކޮށް ވަކީލުކުރައްވައި، އެ إِلٰهއަށް ބަރޯސާވެ ކުރައްވާށެވެ! ކުރައްވާށެ
އެ ކަމެއް ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ އަށް ވަކީލުކުރާ މީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ
ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.[95]

95- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި އަންގަވައިދެއްވައި މިވާ ދަތުރައިން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ވެވަޑައިގެންނެވީ، އެ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުބޭފުޅުންނަށް މާފުކުރައްވާ އަދި އެ އަސްޙާބުބޭފުޅުންނަށް ފާފަފުއްސަވައި ދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދުޢާކުރައްވާ އަދި ކަންކަމުގައި އެ އަސްޙާބުބޭފުޅުންނާ މަޝްވަރާކުރެއްވުން ނުހަނު ގިނަ ބާރުލައްވާ ކަމުގައެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! ކަންކަމުގައި މަޝްވަރާކުރުމާ ބެހޭ ގޮތުން، الْإِمامُ الْحَسَنُ الْبَصَرِي رحمه الله ވިދާޅުވި ކަމުގައި ވެއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން، ކަންކަމުގައި މަޝްވަރާކުރާ ބައެއްކަމަށް، އެ ކަމެއްގައި އޮތް ހެޔޮ ގޮތް ނުވިސްނި ހުރުމަކީ، ތިޔަދެއްގައި ވެސް ދިމާވާނީ ކަމެއް ނޫނެވެ."[96]

إِن يَنصُرۡكُمُ ٱللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمۡۖ وَإِن يَخۡذُلۡكُمۡ فَمَن ذَا ٱلَّذِي يَنصُرُكُم مِّنۢ بَعۡدِهِۦۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ١٦٠

﴿160﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވެވޮޑިގެންނަވައި، އެ إِلٰهُ ގެ މަދަދާއި ނަސްރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވައިފި ނަމަ، ބިމުގެ އަހުލުވެރިން އެންމެން އެކުގައި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ނުކުމެ ކަމުގައި ވިޔަސް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަނެވޭނޭ ހަމަ އެއްވެސް ގޮތެއް ނުންނާނެއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ މަދަދާއި ނަސްރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުދެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ބާރުދަށްކުރައްވައި، ނިކަމެތިކުރައްވައިފި ނަމަ، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދީ އެހީތެރިވާނީ ކޮން ކާކުހެއްޔެވެ؟

ދަންނާށެވެ! ނަސްރުދިނުން ވަނީ ހަމައެކަނި الله ﷻ ގެ ބާރުގަދަކަމުންނެވެ. ވީއިރު، މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެން ވަނީ ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށް ވަކީލުކުރުމެވެ.[97]

96– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي
97– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ ۚ وَمَن يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ
وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾

﴿161﴾ އަދި ޣަނީމާ މުދަލުގެ ތެރެއިން އެ ނަބިއްޔަކަށް ޙައްޤުވާ ބައި ބަހާލައްވައި، ﷲ ﷻ އެ ނަބިއްޔަކަށް ދެއްވި އެއްޗެއް ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް އެއްޗެއް ނަންގަވައި ޚިޔާނާތްތެރިވެ ވަގަށް ނެގުމަކީ، އެއްވެސް ނަބިއްޔަކަށް ޖާއިޒު ކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކު ޣަނީމާ މުދަލަކުން ޚިޔާނާތްތެރިވެ، އެ މުދަލުން އެ މީހަކަށް ލިބުނު އެއްޗެއް ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް އެއްޗެއް ސިއްރުން ނަގައިފި ނަމަ، ދަންނާށެވެ!

އެ މީހަކު ސިއްރުން ނަގައި އެ ޚިޔާނާތްތެރިވި އެއްޗަކާއިގެން، ﷲ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތަށް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެ މީހާ އަންނާނެއެވެ. އޭރު، ސިއްރު ގޮތުގައި އޭނާ އެ ނެގިހައި ތަކެތި ކަރުމަތީގައި ހިފައިގެން ހުށަހަޅައިދީ، އޭނާ ދަރަވާ ނިކަމެތިވާނެއެވެ، ފަހެ ކޮންމެ ނަފްސަކަށްވެސް އެ ނަފްސެއް ކޮށްފައިވާ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކަށް ހެޔޮ ޖަޒާ، ނުބައި ޢަމަލުތަކަށް ނުބައި ޖަޒާ، އެއްވެސް އުނިކަމެއްނެތި ފުރިހަމަކޮށް ދިނުއްވާހުށީއެވެ. އަދި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ޘަވާބުގައި ކުޑަކުރައްވާ ހިނދު، އެ މީހަކު ނުކުރާ ކަމެއް، އެ މީހަކުކުރި ކަމެއް ކުޑަގައި ބޮޑުކޮށްލައްވައި، އަދި އެ މީހަކުކުރި ހެޔޮ ކަމެއް، އެ މީހަކު ނުކުރާ ކަމެއް ކުޑަގައި ބޮޑުކޮށްލައްވައި، އެއްވެސް ނަފްސަކަށް ކުޑަވެސް ބޭއިންސާފެއް، ﷲ ﷻ ނުކުރައްވާހުށީއެވެ.98

މި އާޔަތުގެ ފައިދާތަކުން ބައެއް:

ދަންނާށެވެ! ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު މުސްލިމުންނަށް ލިބުނު ޣަނީމާ މުދަލުގެ ތެރޭގައި އޮތް، ރަތް ކުލައިގެ ޤަޓީފާއެއް ހޯދިފައިނުވާތީ ގެއްލިފައިވެއެވެ.

98- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދެން އެ ހިނދު، އެ ކަލުގެ ސަބަބުން ބައެއް މީހުންގެ ހިތަށް ވަސްވާސް ޝައްކާއި ޚިޔާނާތްތެރިކަމުގެ ތުހުމަތު، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީ ކަލުގެ ދިފާޢުގައި ވެއެވެ.[99]

أَفَمَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ كَمَنۢ بَآءَ بِسَخَطٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾

﴿162﴾ މި އާޔަތުގައި ދެ މީހުންގެ މިސާލު، ﷲ ސުبحانه وتعالى ބާރުއަޅުއްވައިވެއެވެ. ކޮން އެކަކު، ﷲ ސުبحانه وتعالى ގެ ރުއްސެވުން ހޯދައި، އެ އިލާހުގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ތަޤްވާވެރި މީހާގެ ސަބަބުން، އެ އިލާހުގެ ރަޙްމަތާއި ޖަންނަތް ލިބިގެންވާ މީހާއެވެ. އަދި އަނެކަކު ހުރި، ﷲ ސުبحانه وتعالى އާއި، އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅުތަކާ ޚިލާފުވެ، ޚިޔާނާތްތެރި ގޯސްކަންތައް ކުރާ މީހާއެވެ، އެ މީހާ ކުށުގެ ސަބަބުން އެކަމަކުން ކުރި ސަބަބުން، އެ އިލާހުގެ ކޯފާ ލިބިގެންވާ މީހާއެވެ. ކޮން މި ދެ މީހުން، އެ އިލާހުގެ ރުއްސެވުމުގައި ހަމަހަމަވާ އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟

ޝައްކެއްނެތެވެ. ﷲ ސުبحانه وتعالى ގެ ރުއްސެވުމުގައި، އެ ދެ މީހުން ކުރަންޖެހޭ ވާހަކަ ހަމަހަމަވެ އެއްވަރުވާނެ ނުވާނެއެވެ! ފަހެއްކެ، ﷲ ސުبحانه وتعالى ގެ ކޯފާ ބައްޓެވުނު ޖަހަންނަމުގައިވެސް، އެ އިލާހުގެ ރުއްސެވުން އަންނަ މީހާ އަންނަހާރުން ވަރު އުޅެން ހުރި ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ، ދުވަސްވެފައި ރައްކައިވާ ނުބައިވެރިން ވީ ތަނެކެވެ![100]

هُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾

﴿163﴾ ﷲ ސުبحانه وتعالى ގެ ރުއްސެވުމާއި، ދިނުނުވުން ބައްޓެވުނު ޖަހަންނަމުގައިވެސް، އެ އިލާހުގެ ރުއްސެވުން އަންނަ މީހުން ވާހަކަ، ނިޢުމަތްތަކުން ދަރަޖަތާ ސުވަރުގެގައި، މާތްކަމާއި އިޙުސާނުން ކުރާ ތަނާ އެބައި ދަރަޖަތަކެއްގައެވެ.

99 - أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلإِمَامِ الْوَاحِدِي
100- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި، الله ﷻ ގެ ކޯފާ ހައްޤުވަނިވި ޢަމަލުތަކާއިގެން، އެ إلٰهُ ގެ ޙަޟްރަތަށް އަންނަ މީހުން ވާނީ، ނާމާންކަމާއި، ބިރުވެރިކަމާއި، ވޭންދެނިވި ގަދަފަދަ ޢަޛާބުން ފުރިގެންވާ ނަރަކައިގައި ނުބައިކަން ބޮޑު ތަޅުމެ އެތަން ދަރަޖަތަކަށްގޮއްސެވެ. ވީމާ، އެ ދަރަޖައިވީ މީހުން ހަމަހަމަވެ އެއްދަރަޖައެއްގައި ނުވެއެވެ. އަދި، الله ﷻ އީ، ސިއްރާއި ފާޅުގައި އެބައިމީހުން ޢަމަލުކުރަމުންދާ ގޮތް ދެނެ ބަލަހައްޓަވައިވޮޑިގެންވާ إلٰهެވެ. ވީމާ، ކޮންމެ މީހަކަށް ވެސް، އެ މީހަކުކުރި ޢަމަލަކާ އެކަށޭނަ ޖަޒާ ނުވަތަ ސަޒާ، އެ މީހަކަށް، އެ إلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.

لَقَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ
وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ١٦٤

﴿164﴾ ހަމަކަށަވަރުން، މުއުމިނުންނަށް ބޮޑު ނިޢުމަތެއް ދެއްވައި، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ރަސޫލަކު ފޮނުއްވެވީތީއެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންގެ ގައުމުން، އެ إلٰهُ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ ފޮނުއްވެވުމެވެ. ދަންނާށެވެ! مُحَمَّدُ ﷺ އަކީ، އެ ރަސޫލާގެ ނަސޭޙަތްތަކުގެ މޮޅުކަމާއި، ވާހަކަފުޅުގެ ތެދުވެރިކަމާއި، ޚުލްޤުފުޅުގެ ރިވެތިކަމާއި، މަތިވެރިކަމާއި، މި ހުރިހައި ކަމެއްގެ، އެ ރަސޫލާގެ ގައުމުގެ މީހުންނާއި އެންމެހާ މުއުމިނުން ވެސް ނުހަނު ރަނގަޅަށް ދަންނަ ކަމެކެވެ.

އަދި އެ ރަސޫލާއީ، މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާތެރި އެބައިމީހުންނަށް ހެޔޮ ނަސޭހަތްދެއްވާ ރަސޫލަކުކަން ވެސް މުއުމިނުން ރަނގަޅަށް ދަންނައެވެ. އެ ރަސޫލާ ފޮނުއްވީ، الله ﷻ ގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދިނުމާއި ވިސްނުމުގެ އިއްވަވައިދެއްވުމަށާއި، ޝިރުކުގެ ނުބައި ޢަމަލުތަކުން އެބައިމީހުން ޠާހިރުކުރުމަށްޓަކައި، ރިވެތި އަޚްލާޤުތަކާއި ގޮތް އަންގާދީ ތަރުބިއްޔަތުކޮށްދެއްވުމަށާއި، ޤުރުއާނާއި ޙިކްމަތާއި، އެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތާއި ޙަދީޘް އެބައިމީހުންނަށް އުގަންނަވައި ދެއްވުމަށެވެ.

ޝައްކެއްނެތެވެ. އެ މާތް މަތިވެރި ރަސޫލާ، ރަސޫލާކަލައިގެން ފޮނުއްވުމުގެ ކުރީގައި،
ހިނގަންވީ މަގު ދެނެނގަތުމަށް އަލިކަމެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ލިބިފައެއް ނުވެއެވެ.
އެކޮ ގޮތަކަށް ތަބާވެވޭނެ ކަލޭގެފާނު އިމާމަކު އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަކު ނުވެއެވެ.
ބަދަރު އިންސާފު ޤައުމުތަކުގަތިން ބަޔަކު ހުޅުބާވެވެސްދި ސަޤާފަތެއް ވިސްނުމެއް
އެބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.

އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންނަށް ބަރަކާތެރި ކަލޭގެފާނާއި ޤާނޫނާއި ކަލޭގެފާނު ނޫނީ،
ފައިދާ ބޮޑުވެގެންވާ މަގުދައްކަވައިދެއްވި ނިޢުމަތެވެ. އަދި ނުހަނު ބޮޑު ޝުކުރުކުރުމުގެ
އަނދިރީގައި ކަން ވެސް ކަނޑަވާލެވެ.[101]

أَوَلَمَّآ أَصَٰبَتۡكُم مُّصِيبَةٞ قَدۡ أَصَبۡتُم مِّثۡلَيۡهَا قُلۡتُمۡ أَنَّىٰ هَٰذَاۖ قُلۡ هُوَ مِنۡ عِندِ أَنفُسِكُمۡۗ إِنَّ
ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ١٦٥

﴿165﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ޖެހުނު ކަންބޮޑުވުމެއްގައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުން ބަދަރު ސަރަޙައްދުގައި،
ދިފާޢުގައި މުސްލިމުންގެ އަތުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ކުރިމަތިވުމުން، އެ ކަމާމެދު ނުހަނު
ބޮޑު ބައިވެރިންކަމުގެ ތެރޭގައި ދެގުނަ ތިޔަބައިމީހުން ބޮނިޔުމެވެ. މި ކަންކަން މި ޒަމާނު
މި ދިޔައީ، ކީއް ކަމަކާހުރެ ކިހިނެއް ވެގެންތޯއެވެ! އެހެނީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް މުސީބާތްތައް.
ބައްދަލުވީ ތިޔަ ބަޔަކު ނަފްސުތަކުންނެވެ، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އަމުރުކުރެއްވި ކަމެއް. އަދި،
رَسُولُ اللهِ ﷺ އަންގަވާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޮޑުކަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުންނަށް،
ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ހުރިހާ ކަމަކަށް ކުޅަދުންތެރިވެއެވެ. ތަދުވެ އަރާމުކުރެއްވެއެވެ.

[101]- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

މި ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ބުނީ، އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖެހުނު ކަންތައްތަކާއި މުޞީބާތްތަކުގެ ދެ ގުނަ، ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ތިޔަބައިމީހުން މުޝްރިކުންނަށް ޖައްސަވައިފައި ވަނިކޮށް ނޫންހެއްޔެވެ؟ އޭ مُحَمَّدُ ﷺ އެވެ! ތިޔަ ރަސޫލާ، އެ މުއުމިނުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދިމާވި ކަންތައްތައް ދިމާވީ ތިޔަބައިމީހުން އަމިއްލަޔަށްކުރި ކަންތައްތަކެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. އެ ކަންތައްތަކަކީ، ތިމަން ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވުން، ތިޔަބައިމީހުން ޖަހުބަދަލުމީން ޖޫބާލި، އަނިޔާމުދަލު އެއްކޮށް ޖަމާކުރުމުގައި މަޝްޣޫލުވެ އުޅުނުކަމެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ އީ، ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް ނުހަނު ކުޅަދުންވަންތަ إِلٰهއެވެ. އެހެންކަމުން، ﷲ ﷻ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް، ނަސްރުދެއްވައި ދަމަރަ، އެ إِلٰهُ ދެއްވައެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވާ ބައެއްގެ މާފު ކޮށްދެއްވާ ގުނަވިރިކަމާ ނިކަމެތިކުރައްވައެވެ.[102]

وَمَآ أَصَٰبَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ فَبِإِذۡنِ ٱللَّهِ وَلِيَعۡلَمَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ١٦٦

﴾166﴿ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! އުހުދު ހަނގުރާމައިގައި ދެ ޖަމާޢަތު ބައްދަލުވި ދުވަހު، ފުރަތަމަ ނަސްރުލިބުނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ޖެހުނު ކަންތައްތައް ޖެހީ، އެ ޤަޟާއިލާހީގައެވެ. ގޮތަށް ޤަދަރުގައެވެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، ބައެއް މީހުން ޒަޚަމްވެ، އަނެއްބައި މީހުން ޝަހީދުވެ، އަނެއްބައި މީހުން ނިޔާވެ، ހަނގުރާމައިގައި މުޝްރިކުންނަށް ދިޔަ ކާމިޔާބެއް ލިބި، މިހުރިހައި ކަމެއް ހިނގައިދިޔައީވެސް، ﷲ ﷻ ގެ ނިޔާމާއި މިންވަރުކުރުމުގެ ތަރުތީބުން، އެ إِلٰهُގެ އިޛްނަފުޅާއިގެންނެވެ.

102- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِض الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَز تَفْسِير لِلدِّرَاسَات الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَة الْعَرَبِيَّة السُّعُودِيَّة

އަދި އެ ހުރިހައި ކަމެއް އެ ގޮތަށް މިންވަރުކުރެއްވީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައިވާ
އިޚްލާޞްތެރި ތެދުވެރި މުއުމިނުންނަކީ ކޮބައިކަން، އެ إِلٰهُ ވޮޑަން ދެނެވޮޑިގެންވުމާ އެކު،
ތިޔަ މުއުމިނުންގެ ޢަމަލުތަކުން އެ ކަން ހާމަކުރައްވައި ފާޅުކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ.[103]

وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُواْۚ وَقِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ قَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدۡفَعُواْۖ قَالُواْ لَوۡ نَعۡلَمُ قِتَالٗا لَّٱتَّبَعۡنَٰكُمۡۗ هُمۡ لِلۡكُفۡرِ يَوۡمَئِذٍ أَقۡرَبُ مِنۡهُمۡ لِلۡإِيمَٰنِۚ يَقُولُونَ بِأَفۡوَٰهِهِم مَّا لَيۡسَ فِي قُلُوبِهِمۡۚ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يَكۡتُمُونَ ١٦٧

﴿167﴾ އަދި އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު މުސްލިމުންނަށް ޖެހުނު ކަންތައްތައް
ޖެހުނީ، މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައިވާ ތެދުވެރިގޮތް މުނާފިޤުންނަކީ ކޮބައިކަން، اللهُ ﷻ
ވޮޑަން ދެނެވޮޑިގެންވުމާ އެކު، އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކުން އެ ކަން ހާމަކުރައްވައި
ފާޅުކުރެއްވުމަށް ޓަކައި ވެސް ވެއެވެ. އެ ދުވަހު ހަނގުރާމައަށް ނުނިކުމެ ފަހަތަށްޖެހުނު
މުނާފިޤުންނަށް ބުނެވުނެވެ. اللهُ ﷻ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އަންނާށެވެ!
ނުވަތަ ޖާނާއި މާލު ދިފާޢުވުމުގެ ގޮތުން ސަފުތަކުގައި ތިބޭށެވެ، އަހުރެމެންގެ މި ވަޒީފާ
ދިފާޢުކޮށް، ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ވާގިދީ އެހީތެރިވެދީގެން ތިޔަބައިމީހުން އަންނާށެވެ!

އާޔަތުން، މުސްލިމުންގެ ޚަސްލަތްތަކުގެ ޢަދަދު ގިނަވާ މުސްލިމުންގެ ބާރު ވެސް ގަދަވާނެތެވެ.
މި ޚަބަރުން މުއުމިނުން މުނާފިޤުންނަށް ބުނުމުން އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. މުސްލިމުންނަކަށް
ހަނގުރާމަކުރާނެކަން އެނގޭ ނަމަ، ނުވަތަ ހަނގުރާމައެއް ވާނޭ ކަން މުސްލިމުންނަށް
އެނގޭނަމަ، ޝައްކެއްނެތި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަހަތުން މުސްލިމުން ހަނގުރާމައަށް
ނުކުތީމުއެވެ.

103– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِالسُّعوودِيَّة

އަދި، ބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރުން އެކަށީގެންވާ ގޮތަކަށް އެއްވެސް ބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް
ތިޔަބައިމީހުން ނުކުންނަކަން ތިމަންމެންނަން އެނގޭ ނަމަ، ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުންނާ
ބައިވެރިވީމު. އެ ބަޔަކާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމާ ކައިރި ކަރަކަތެއް ވެސް ނުދެކެމެވެ.
އެހެންކަމަކު، މިއަދު ތިޔަބައިމީހުން މަދީނާއިން ތިޔަ ނުކުންނަނީ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ
ބަދަލުގައި ހަރަކާތުގެ ތޮއްޖެހުމަކަށް ކަމުގައި ވާތީ، ތިޔަބައިމީހުންނާ
ބައިވެރިވެވޭކަށް ތިމަންމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.

މި ޤައުމުން ބަސް މީހުން އެ ދުވަހު، ޤަރީބުވުން ވެސް އީމާންކަމަށްވުރެން ކުފުރާ
ގާތްކަން ބޮޑު ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ދޫތަކުން އެ ދައްކާ ވާހަކަތަކީ،
އެބައިމީހުންގެ ހިތުގައިވާ ގޮތާ ޚިލާފު ހެޔޮގޮތް އެބައިމީހުން ދައްކާ ވާހަކައަކެވެ.
އަދި، الله ﷻ މި، އެބައިމީހުންގެ ހިތުގައި ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތައް،
ވީގޮތް ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ.[104]

ٱلَّذِينَ قَالُواْ لِإِخۡوَٰنِهِمۡ وَقَعَدُواْ لَوۡ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُواْۗ قُلۡ فَٱدۡرَءُواْ عَنۡ أَنفُسِكُمُ ٱلۡمَوۡتَ إِن
كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١٦٨

﴾168﴿ އެ މުނާފިޤުންނަކީ، އުހުދު ހަނގުރާމައަށް ނުނިކުތް، އެބައިމީހުންގެ
ގާތިގެދޮރުވެރިޔާ ބުނި، ހަނގުރާމައަށް ނުކުތް އެބައިމީހުންގެ ގާތިމީހުންގެ މުސްލިމު
އަޚުންނަށް މި ފަދައިން ބުނި މީހުންނެވެ. ތިމަންމެންގެ ބަސް އަހައިގެން ހަނގުރާމައަށް
ނުނިކުތް ތިމަންމެންގެ ގާތިގެދޮރުވެރިޔާ ތިމަންމެންނާއި ނަމަ، ތިމަންމެންގެ
ދުޝްމަނުން ޤަތުލުކޮށް މީހުން ޤަތުލުވުމެއް ވެސް ނުވީހެވެ.

104- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ނިކަން ދެކެބަލާށެވެ! ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ތިބުމުގެ ސަބަބުން، ތިމަންމެން
މި ވަނީ މަރުން ސަލާމަތްވެފައެވެ. އޭ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެ ޓަކައިން ބުނާ
މުނާފިޤުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭ، ތިޔަބައިމީހުންނީ ތެދުބުނާ ބަޔަކު
ކަމުގައި ވާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުން، މަރު، ނިކަން ދުރުކޮށް
ބަލާށެވެ! އަދި މަރުންވެ ނިކަން ސަލާމަތްވެބަލާށެވެ![105]

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾

﴿169﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކޮށް ޝަހީދުވި މީހުންނަކީ،
މަރުވެފައިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި، އިބަ ރަސޫލާ އެއްގޮތަކަށް ވެސް ހީފުޅުނުކުރައްވާށެވެ!
އަދިކިއެއްޗެ! އެބައިމީހުން ވަނީ، ބަރުޒަޚުގެ ހަޔާތުގައި އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވިފައިވާ
ހޯއްދަވާ ދިރިއުޅުއްވަމުންދަނީއެވެ. އަދި ސުވަރުގޭގެ ނިޢުމަތްތަކުގައި ތަނަވަސްކޮށް ރިޒްޤު
ދެއްވަނީ ދިރިއުޅުމުގައި ގެތުގައި، އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُ ގެ ރަސްކަލާނގެއެވެ.
އެހެނީ، އެބައިމީހުން ޝަހީދުވެ ދުނިޔެދޫކޮށްލައި ދިޔައިރު، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ މަގުގައި
ޖިހާދުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.[106]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا ވިދާޅުވިއެވެ. رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ އަސްޙާބުންގެ އަޚުންނަށް އޭ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަ އަސްޙާބުންގެ އަޚުން އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ޝަހީދުވުމުން، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެބައިމީހުންގެ ރޫޙުތައް ފެހި، ސުވަރުގޭގެ ކޯރުތަކުގެ ކައިރިއަށް ވާރިދުވެ، ޢަރުޝުއަރިހުގާ ހުރި ކަނޑީލުގެ ތެރޭގައިވާ ގެތަކުގެ އެތެރެއަށެވެ.

105- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

106- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދެން އެބައިމީހުން، އެ އާރާމުކަމުން ބޮއި، އެ ތާނގެ މާލީމަކުން ކައި އުފާފާޅުކުރަމުން ތިބުމުން،
އެންބުރިގޮސް ދިޔުން، އެބުރިސާލެ ހިނދުގައި އެތުރިގެންވާ ޚަބަރު ދޭނެ ފޮނުއްވާނެކަމަށް. އަދި
އެ ތާނގައި އުޅޭމީހުންނަށް ދީބާ ކުރުންދީގެ މުޅިކަލާއި އެހާމުގެ ބޯކަން ފެނުމުން،
އުޅޭމީހުން ބެންގެ. ހަމަކަށަވަރުން، ސުވަރުގޭގައި ދިރިހުރުން ދިރިއުޅެ ކަމާއި،
އެ ތާނގެ މަޖިލިސް ދިނީ ފިލާވެސް މިދިހުރިހާ ދީޖޭއަކީ ކަން، ދުނިޔޭގައި ދިރި ދިރިހުރުމުގެ
އަޚުންނަށް އެނގޭނޭ ނަމަ ކޮންފަދައަކުންތޯ؟

އެއީ، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ޖިހާދުކުރުން ހުއްޓައިލުމަށް
އެބައިމީހުންނަށް ހިތްވަރުދިނުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެހިނދު، الله ﷻ އެ ޝަހީދުންނަށް
އެންގެވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ވާހަކަ، ދުނިޔޭގައި ތިބި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޚުންނަށް،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަރާތުން، ތިމަން إِلٰهُ އަންގަވައިދެއްވާހުށީމެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، الله ﷻ
މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.[107]

فَرِحِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦ وَيَسۡتَبۡشِرُونَ بِٱلَّذِينَ لَمۡ يَلۡحَقُواْ بِهِم مِّنۡ خَلۡفِهِمۡ أَلَّا
خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ١٧٠

﴿170﴾ الله ﷻ ގެ ފަޟްލުގައި ދެއްވާފައިވާ ޝަރީފުކޮށް ދިރުން ދިޔައީ، އެބައިމީހުން ޝަރީފުވެ
ވަގުތުން ފުރިގެން އެބައިމީހުންގެ މަގުމަތިން، الله ﷻ ދަރުމަވަންތަކަމުން ދެއްވި ނިޢުމަތްތަކަށް،
އެބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވި ތަނަވަސް ރަޙްމަތާއި، ދިރުމި ނިޢުމަތުގައި، އެ إِلٰهُ ގެ
ރުއްސެވުމާއި ފުއްސެވުން ލިބުމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންގެ ހާލަތު ފިނިކަމާއި،
އަރާމު ލިބި ނަހަނު އުފަލުގައެވެ.

އުޅުންކަމުން، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ޝަހީދުވި މުޖާހިދުން ތިބީ، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރަމުން ޝަހީދުނުވެ ތިބި އެބައިމީހުންގެ އަޚުން ވެސް، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރަމުން ޝަހީދުވެ، އެބައިމީހުންގެ ފަހަތުން އައިސް އެބައިމީހުންނާ ބައްދަލުވާނޭ ކަމުގެ އުންމީދުގައި ނުހަނު އުފަލުގައި ތިއެވެ. އެއީ، އެ ޝަހީދުންގެ ފަހަތުން އައިސް އަދި އެބައިމީހުންނާ ބައްދަލުނުވާ ތިބި އެބައިމީހުންގެ އަޚުންނަށް ވެސް، ޝަހީދުވުމުގެ ނަސީބުވެދިޔުމަށް، އެބައިމީހުންނަށް ވެސް ލިބެންހުރި ކާމިޔާބީއާއި، ބާއްޖަވެރިކަމާއި، ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތަކާއި، الله ﷻ ގެ ބަޝާރަތްދެއްވުން ލިބުން އެދި، އެ ކަމުގެ އިންތިޒާރުގައި އެ ޝަހީދުން ތިބީއެވެ.

އަދި، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކޮށް ޝަހީދުވާ މީހުން، އާޚިރަތް ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުން ސަލާމަތްވެފައިވާ ކަމަށް ބަލައި ވެސް އެބައިމީހުން އުފާކުރެތެވެ. އަދި ޝަހީދުންނަކީ، ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އެބައިމީހުންނަށް ކުރިމަތިވާ ކަންތައްތަކާއި، ނުލާތް ދުލާތްކުރިވިފައިވާ ކަންކަމާއި، ބާކީވެދާނެ ކަންތައްތަކާމެދު ހިތާމަކުރާނެ ކަމެއްނެތް ބަރަކާތް ކަމުގައިވާތީ، އެބައިމީހުން އުފާކުރާކަމެވެ.108

يَسۡتَبۡشِرُونَ بِنِعۡمَةٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضۡلٖ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ١٧١

﴿171﴾ އަދި، الله ﷻ ގެ އެންމެ ރަނގަޅު ނިޢުމަތްތަކާއި ފަޟްލުތަކަށް، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއަށް ތަބާވެ، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މުއުމިނުންނަށް، الله ﷻ ބަޝާރަތްދެއްވުން ލިބުން ދަރުމަވަންތަ ބާރުވެރިކަމާއި، ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތަކާއި ޖަޒާ ނުހަނު އުފާވެރިގައި ތިބެގެން، އެބައިމީހުން އެކަކުއަނެކަކަށް މަރުޙަބާކިޔައެވެ.

108- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ގެ ބަރަކާތުން، މުއުމިނުންނަށް ލިބުންވާ ތަދުމަތާއި
ހާވާބެން ކިތަންމެ ކުޑަ މިންވަރެއް ވިޔަސް، އެ إِلٰهُ ގެއްލުނިންނުކުރައްވާނެ ކަން
ދަންނަވާލުން، އެ ކަލާނގެ ވަޙީ އުނގަންނައިދެއްވުމުން އެގޮތުގައެވެ. އަދި ހިދާއަތަ!
އުޙުދުހަނގުރާމައިގައި ޝަހީދުވެވަޑައިގެންނެވި އުޙުދުހަނގުރާމައިގައި ލިބުނު ތަދުމަތާއި
ހާވާބެ ފިޔަވަހިކަމާއި ދެމިތިބުން ފަދަ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރަށް ކިޔަމަންތެރިވެ
ދިނުމުގެ ސަބަބުން އެ ކަލާނގެ ފުރިހަމަ ކަމާއި ރަޙްމަތް ލިބިވަޑައިގެންނެވީއެވެ.[109]

ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷻ މަގުމަތީ ޖިހާދުކޮށް ޝަހީދުވި މުއުމިނުންނަށް ކަރާމާތްތަކެއް ލިބޭ
ނިޢުމަތްތައް، ބަރުޒަޚުގެ ޙަޔާތުގައި ޝަހީދުންގެ ރޫޙުތަކަށް ބަރަކާތްލިބިފައިވާ އަދި އެ ފުރަސް
ބަރަކާތްލިބި ކަމުގެ ފަހަރުގެ އެއް ރޫޙުތަ އަންނަ ރޫޙުތަކަށް މަޤާމުތަކާއި
ތަނުގައިތިބި ކަމުގައި، اللهُ ﷻ ބަރަކާތްތަކާއި ޝަހީދުންނަށްދެއްވި މަޤާމާއި ދަރަޖަ
މި އާޚިރަތުން ރަނގަޅު އެނގި ސާބިތުވެއެވެ.[110]

ٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَصَابَهُمُ ٱلْقَرْحُ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ مِنْهُمْ وَٱتَّقَوْا۟ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾

﴿172﴾ އުޙުދު ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި އަޞްޙާބުބޭކަލުން،
އެ ހަނގުރާމައިގައި ލިބިވަޑައިގެންނެވި ޒަޚަމް، ވަރުބަލިކަމާއި، ހާސްކަމެއް އިތުރުން،
އޭގެތެރެއިން ދިނަ ބޭފުޅުންގެ ހިނގާލުމެއް ކަނޑު، ޒަޚަމް، ޖަހަމުވެފައި ވަނިކޮށް ވެސް،
اللهُ ﷻ އާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާގެ ގޮވައިލެއްވުމަށް އިޖާބަދެއްވައި، މައްކާގެ މުޝްރިކުންނާ
ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމައިގެ ޖާގަޔާއި ކުރިމަތިލާ އަޞްޙާބުބޭކަލުން ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

109- تَفسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
110- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

އެއީ، الرَّوْحَاء ގައި ތިބެގެން މުޝްރިކުންގެ ވަށް ދުނިޔެއިން ޚިޔާލުކުރުމުގެ ގޮތުން، މަދީނާއަށް ހަމަލާދިނުމަށް ރާވަމުންދިޔަ، މައްކާގެ މުޝްރިކުންނާ ހަނގުރާމަކުރެއްވުމަށް ޖަހާއި ނުކުމެވަޑައިގަތުމަށް، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގޮވައިލެއްވި ހިނދުގައެވެ. ދެން، އެ އަސްޙާބުންނައިގެން، رَسُولُ اللهِ ﷺ حَمْرَاءُ الأَسَدِ އަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ދެން، އެ ގޮތަށް ކަންތައްކުރެއްވި އަސްޙާބުންނަށް، رَسُولُ اللهِ ﷺ ދެއްކެވި މަގުން ހިނގައި، އިޚްލާސްތެރި، އިސްތިޤާމަތެރި، ތަޤްވާވެރިންނެވެ. އެހެންކަމުން، اللهُ ﷻ ގެ ރުއްސެވުމާގައި އެ އަސްޙާބުންނަށް ނަސީބު ނުހަނު ބޮޑު ދަރުމަވަންތައި ޘަވާބުދެއްވުމެވެ! އެ ދަރުމަވަންތައި ޘަވާބަކީ، އެ އަސްޙާބުންނަށް ކުރެއްވިވަޢުދާ ކުރިމަތިލި މުޞީބާތުގައި، ހިތްވަރާއި ކެތްތެރިކަމާއި، ދީނުގެ ނަން ކުރެއްވި އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި، ތަޤުވާ މަތީގައި ޙައްޤަށް ކިޔަމަންތެރިކަމާއި، ތަޤުވާ ވެރިކަމާ إِلٰهُ ގެ ރުއްސެވުމުގައި، ޝަރުޢުގެ ޙައްޤު ނިގުމަތުގައި ދެމިއޮތުމެވެ.111

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! މުޝްރިކުންގެ ވަށް ދުނިޔެއިން ޚިޔާލުކުރުމުގެ ގޮތުން މަދީނާ ހަމަލާދިނުމުގެ ގަސްދުގައި، الرَّوْحَاء ގައި ތިބެގެން ރާވަމުންދިޔަ މައްކާގެ މުޝްރިކުންނާ ހަނގުރާމަކުރެއްވުމަށް ޖަހާއި ނުކުމެވަޑައިގަތުމަށް، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަސްޙާބުންނަށް، އެ ކަލޭގެ ގޮވައިލެއްވިއެވެ. ދެން، އެ ގޮވައިލެއްވުމަށް އިޖާބަދެއްވައި، އުހުދު ހަނގުރާމައިގައި، އެ ކަލޭގެ އަސްޙާބުންނަށް ލިބިވަޑައިގެންނެވި ޒަޚަމްތަކާއި، ވަރުބަލިކަމާއި، ހާލުބޮޑުކަމާއި، ބިރުވެރިކަމާއި، ތަކުލީފު ހުރިނަމަވެސް، ފުރާނަ ފިދާކުރެއްވުމަށް ތައްޔާރުވެ، اللهُ ﷻ އާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ވުމާއެކު، މައްކާގެ މުޝްރިކުންނާ މުޤާބަލާކުރައްވައި ޖިހާދުކުރުއްވުމަށް ޓަކައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުގައި حَمْرَاءُ الأَسَدއަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވީ އަސްޙާބުބޭފުޅުންނާއި ދަތުރުމާއި ޘަވާބުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވައި، اللهُ ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[112]

އަދި ދަންނާށެވެ! الرَّوحَاءއަކީ، މަދީނާއާއި ތިރީސް ހަ މޭލު ދުރުގައި މައްކާއާދި ޖިހަތުގައި އޮތް ތަނެކެވެ. އަދި حَمْرَاءُ الأَسَدއަކީ، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި މަދީނާއާ އަށް މޭލު ދުރުގައިވާ ޖާގައެކެވެ. އެ ފަރުބަދަތަކާއި ވަށައިގެންވާ ބިމުގެ ފަށްޓަރި، ރަތް ކުލައިގެ ފަހި ކަމުގައި ވުމާއެކު، އެ ފަރުބަދަތަކަށް حَمْرَاءُ الأَسَدގެ ނަމުން ނަން ކިޔުނެވެ. ޒަމާނުއަދު ފަހުގެ المَدِينَةُ الْمُنَوَّرَة ބޮޑުވެ ފުޅާވުމުގެ ސަބަބުން، މިހާރު އެ ތަން ވަނީ މަދީނާގެ ސަރަޙައްދުގެ ތެރެއަށް ވަދެފައެވެ.[113]

ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدۡ جَمَعُواْ لَكُمۡ فَٱخۡشَوۡهُمۡ فَزَادَهُمۡ إِيمَٰنٗا وَقَالُواْ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ وَنِعۡمَ ٱلۡوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾

﴿173﴾ މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ނުކުމެ، الرَّوحَاءގައި އެއްވެ ތިބި މައްކާގެ މުޝްރިކުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށްޓަކައި، އަނބުރާ ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި އަސްޙާބުބޭފުޅުންނާއިގެން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ނުކުމެވަޑައިގެންނެވުމުން، حَمْرَاءُ الْأَسَدُ ގެ ކައިރީގައި ހުންނަވަނިކޮށް، عَبْدُ الْقَيْسُ ވަންތަކައިގެ މުޝްރިކުންގެ ބަޔަކު އައިސް، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުގައި ތިއްބެވި އަސްޙާބުބޭފުޅުންނަށް ދަންނަވިއެވެ. أَبُوْ سُفْيَانُއާއި އޭނާ އެކުގައިވާ ޤާބިލުންގެ ޖަމާޢަތަކު، الرَّوحَاءގައި އެއްވެ ތިބީ، މިއަދުބައިވެރިވާން ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމަށް އަނބުރި އައުމަށް ތައްޔާރުވެގެންނެވެ.

112– تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِير الدِّمِشْقِي

113– الرَّحِيقُ الْمَخْتُومُ لِلدُّكْتُور صَفِيّ الرَّحْمَنِ الْمُبَارَكبوري

ދެއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ އާޘާރުތައް ނެތިކޮށްލައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވަސް ދުނިޔެއިން ފިލުވައިލުމަށެވެ. ފަހެ، أَبُوْ سُفْيَانُ ގެ ލަޝްކަރު ބައްދަލުވެގެން ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ޖެހިލުންވެ، އެބައިމީހުންދެކެ ބިރުގަންނާށެވެ! އެހެނީ، އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ފަދަ ބާރެއް، މިހާރު ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިގާ ނުވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! މުސްލިމުން ބިރުގަންނަވައި އެބައިމީހުންގެ ހިތްވަރުދެރަކުރުމަށް ބޭކަލެއް، عَبْدُ الْقَيس ވަންހަރެއިގެ ޤާފިލާގެ މީހުން އެ ދެއްކި ވާހަކައިގެ ސަބަބުން، މުސްލިމުންނަށް އާ ހިތްވަރެއް ލިބި، އެބައިމީހުންގެ އަޒުމް ވަރުގަދަވެ، ޔަޤީންކަން އިތުރުވެގެން ދިޔައެވެ. އަދި މުއުމިނުންނަށް ނަސްރުދެއްވާނޭ ކަމަށް، الله ﷻ ކުރައްވައިފައިވާ ވަޢުދުތަކުގެ ތެދުކަން ފެނި، މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކަށް ކުރިއަށްވުރެން އިތުރަށް އަރާމުވިއެވެ. ވީމާއެކު، އެބައިމީހުން އެ ދެއްކި ވާހަކައިގެ ސަބަބުން އަޞްޙާބުންގެ ވަރުގަދަ އީމާނަށް ކުޑަވެސް ބަދަލެއް ނުއައެވެ.

އަދި އެބައިމީހުން އެ ދެއްކި ވާހަކައިގެ އަޑުއިވިވަޑައިގަތުމުން، الله ﷻ ގެ ރަސޫލާއި، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ތިއްބެވި އިތުރު މާތް އަޞްޙާބުން ވިދާޅުވި، ﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ މި ކަލިމައިންނެވެ. މާނައީ: "الله ﷻ ގެ ނަސްރުވެރިވަންތަކަމާއި އެރީހިމަވަންތަކަން ތިމަންމެންނަށް ފުދެއެވެ. އަދި އަޅުތަކުންގެ ކަންތައްތައް ތަދްބީރުކުރައްވައި އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތަކާ ބަލަހައްޓަވާވޮޑިގެންވާ، إِلٰهُ ގެ މަތިވެރިވަންތަކަމާއި މާތްވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!"[114]

فَٱنقَلَبُواْ بِنِعۡمَةٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضۡلٖ لَّمۡ يَمۡسَسۡهُمۡ سُوٓءٞ وَٱتَّبَعُواْ رِضۡوَٰنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضۡلٍ عَظِيمٍ ١٧٤

114- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالرَّحِيقُ الْمَخْتُومُ لِلدُّكْتُور صَفِيّ الرَّحْمَنِ الْمُبَارَكْبُوري

﴿174﴾ ދެންފަހެ، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުގައި حَمْرَاءُ الأَسَدއަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވި
އަސްޙާބުން، ހަތަރު ދުވަސް ވާންދެން އެ ތަނުގައި ތިއްބެވުމަށްފަހު، އެ إِلٰهُގެ
ދެއްވަމުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ، ޤަތުލުވުމެއް އަދި ޒަޚަމްވުމެއް ވިޔަސް ނެތި،
ސަލާމަތުން ރަނގަޅު ހާލު ބަހައްޓައިގެން، المَدِينَةُ المُنَوَّرَةއަށް އެނބުރިވަޑައިގަތީ،
اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ރަޙުމަތާއި ފަޟްލުވެރިކަމުންނެވެ.

އަދި އެ އަސްޙާބުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވި ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި، އަމަންއަމާންކަމާއި،
ގާތްކަމާއި، ވަރުގަދަކަމާއި، ދީނުގައި ރަޙުމަތާއި، ޘަވާބުވެސް ދެއްވިއެވެ. އަދި އެ ބާރުތަކުގެ
ސަބަބުން، އެ އަސްޙާބުންގެ އީމާންކަމާއި ތަޤްވާކަން އިތުރުވިއެވެ. އަދި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ
ރުހުމަތައް ކިޔަމަންވެވަޑައިގެން، އެ ރަސޫލާގެ އަމުރަށް މަތިން އެ އަސްޙާބުން
ތަބާވެވަޑައިގަތެވެ. އަދި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް، އެ އަސްޙާބުންނަށް އެ ރިޟާ ލިބުނު މުއުމިނުންގެ
މަތިކަން، ނުހަނު އާދޭސްތައް އަދި ބޭނުންވާ ރަޙުމަތްތަކުގެ ވެރި إِلٰهُއެވެ.[115]

إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٧٥﴾

﴿175﴾ ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޚައުފުވެރިކަން ލައްވާ ބިރުދައްކަނީ،
ބިރުގެންނެވުމުގެ ބަސްތަކުން ޝައިޠާނާ ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގެންނެވީ، އެ ޝައިޠާނާގެ
އެކުވެރިންނާއި، އެހީތެރިންނާއި، ވާގިވެރިން މުޝްރިކުންގެ ވަސީލަތުންނެވެ. މިއާ، عَبْدُ الْقَيس
ގެ ޤައުމުގެ މީހުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިތް ހަރަކާތް، ޝައިޠާނާގެ ރަހުމަތްތަކުގެ
މުޝްރިކުންނާއި ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގެންނެވުމަށް ބަޔާނީ ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާސްތަކުން
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރި ހަބަރުކަމެވެ.

115– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالرَّحِيقُ الْمَخْتُومُ لِلدُّكْتُور
صَفِيِّ الرَّحْمٰنِ الْمُبَارَكْبوري

ވީމާ، އެ ހަބަރުތައް ފެތުރުކޮން، މުޝްރިކުންތަކާ ބިރުނުގަންނާށެވެ!
އެހީ، ޝައިޠާނާގެ ރަހްމަތްތެރި މުޝްރިކުންނަށޭ، އެބައިމީހުންނަށް މަދަދުވެރިވެ
ނަސްރުދޭނެ ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއްނުވާ ނިކަމެތި ބައެކެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންނީ،
ތެދުވެރި މުއުމިނުން ކަމުގައި ވާނަމަ، އަދި އީމާންކަން ތެދުކުރާ ކަންތައްތައް
ފުރިހަމައަށް އަދާކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވާނަމަ، މުޝްރިކުންނާ ބިރުނުގަނެ،
ހަމައެކަނި، މާތް اللهއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އެއީ، މާތް اللهގެ
އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުން ދުރުވެ،
މާތް اللهގެ ރަސޫލާއަށް ތަބާވެގެންނެވެ.116

وَلَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ ۚ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًۭٔا ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّۭا
فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾

﴿176﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! މާތް اللهގެ އަހްކާމުތަކާ ދެކޮޅުހަދައި އިންކާރުކޮށް،
މަގުފުރެދުމާއި ކާފިރުކަން އިޒުހާރުކުރުމަށް އަވަސްވެގަންނަ މީހުންގެ ކުފުރުވެރި
ޢަމަލުތަކާމެދު ހިތާމަކުރައްވައި، އިބަ ރަސޫލާގެ ހިތްޖެހުން ނުތަނަވަސްކަން
ފިލުވައި ނުދެއްވާށެވެ!

ހަމަކަށަވަރުން، އެ ފަރާ ކާފިރުންކަމާ އެއްވެސް ކަމަކުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىއަށް ކުޑަވެސް
ގެއްލުމެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި ޔަގީނަ! ކާފިރުން އެ ކުރާ
ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން، ޖަންނަތުގެ ނިޢުމަތްތަކާއި ދިނުގަނަ ނިޔަތްކުރެއްވުން
މަހްރޫމުވީ ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ. އަދި ހުރިހައި ގެއްލުމުގައި ހަދާކަށް ބޮޑުވެސް
ހަމަ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށެވެ.

116- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ ޖަދަ ކާފިރުންގެ އެބައިމީހުންނާ ވަކިންވާނޭ ކަމަށް ޙިއްދުއިވި ދުވަހު، الله ﷻ އިރާދަކުރެއްވި، އާޚިރަތް ދުވަހުން އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ދަރުމައެއް ޘަވާބެއް ނުދެއްވުމަށެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ ރަސޫލާ ދެއްވާ ބަޔާނު ދަޢުވަތުން އެބައިމީހުން އެއްކިބާވެގަތް، އީމާންވުމަށް އިންކާރުކޮށް، ކާފިރުކަމުގައި މަރުވާންދާކަން، الله ﷻ ދެނެވޮޑިގެންވާމީއެވެ. ވީމާ، އާޚިރަތް ދުވަހުން، ނަރަކައިގައި އެބައިމީހުންނަށް ބޮޑު ހިތި ޢަޛާބު ދެއްވޭނެކަމާ ބަޔާނެވެ.[117]

މި އާޔަތާއި މި އާޔަތަށް ފަހު އައި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ސަބަބު:

މި ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. މި ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، އިސްލާމް ދީން ދޫކޮށް މުރުތައްދުވި ބަޔަކާ ގުޅިގެންނެވެ. އެހެނީ، އެބައިމީހުން މުރުތައްދުވުމުން، އެ ކަމާމެދު، ކަލު އިތުރު ރަސޫލާ ދެރަވެ ހިތާމަކުރެއްވިއެވެ. އަދި މި ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، ކާފިރުންނަށް ހިމާޔަތްކުރި، އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވާ ބައެއް މުނާފިޤުންނާގުޅިގެން ކަމަށް ވެސް ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[118]

إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾

﴿177﴾ ހަމަކަށަވަރުން، އީމާންކަމުގެ ބަދަލުގައި ކާފިރުކަން ގަތް، ކާފިރުކަން އިޚްތިޔާރުކުރި މީހުންނަކަށް، އެއްވެސް ކަމަކުން، الله ﷻ އަށް ކުޑަވެސް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އެހެނީ، ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އަމިއްލަ ޚަލްޤުތަކައިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ، ކަރަމްތެރިވަންތަ ގަދަރުވެރިވަންތަ إِلٰهއެވެ.

117- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِض الْقَرْنِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

118- الْجَامِعُ الأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އަދި ކިޔުންތެރިޔާ! ކާފިރުކަލުންނަށް މިލްކު، އެބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެއް ކަމުގައި ގެއްލުމަކާއި
ހަލާކެއް ވެސް ހުންނާނީ ހަމަ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށެވެ. އަދި އާޚިރަތުގެ ދުވަހުން،
އެބައިމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި ގަދަފަދަ ޢަޒާބެވެ.

وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾

{178} އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މިވަން اللهُ ގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް ގަބޫލުނުކުރާ،
ނަސޭހަތާއި ޝަރީޢަތަށް ދެކޮޅުހަދާ ކާފިރުންގެ ޢުމުރުދިގުކުރެއްވުމަކީ، އަދި
ދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތްތައް އަރުވައިދިނުމަކީ، އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވުމަކީ، އެބައިމީހުންގެ
ނަފްސުތަކަށް ހެޔޮ ކަމެއް ކަމަށް ދެކޭތީ ކަމުގައި އެބައިމީހުން ހީނުކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި
އެބައިމީހުންގެ ޢުމުރުތަކުގައި ކާފިރުކަމާއި އެބައިމީހުންނާ ގުޅިގެން ދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތްތައް،
މިވަން الله ދެއްވަނީ، އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް ހެޔޮ ކަމެއް ގޮތުގައި
ކަމުގައި ވެސް އެބައިމީހުން ހީނުކުރާހުށިކަމެވެ!

ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުންނާމެދު، މިވަން الله ގެ ޢުމުރު ކަނޑައެޅުއްވުމަކީ، އެބައިމީހުންގެ
ގުނާހުގެ ގިނަކަން އިތުރުވުމަށް، އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތްތައް ދެއްވުމަކީ،
އެބައިމީހުން ފާފައިގައި ދެމިހުރުމަށް، އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް އެބައިމީހުންނާ
އަނިޔާވެރިވުމަށް، އެބައިމީހުންނަށް ދިނުމަށް ޢުމުރު ދިގުކޮށްދެއްވުމަކީ ޖަހާއިރުކަމެވެ.
އަދި އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، އާޚިރަތުގެ ދުވަހުން، އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭނީ ދުނިޔޭގައި،
ފާފައި، ކުށްތަކާއި، އަދި ބޮޑު އިސްތިޢުމާރު ބަލާއި ވެސް ދެއްވެ. ވީމާ، އާޚިރަތުގެ ދުވަހުން
އެބައިމީހުންނަށް، ނިކަމެތި ބޮޑު އިހާނާތްތެރިކަން ލިބިގެންވާ ގަދަފަދަ ޢަޒާބެވެ.[119]

119- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ
لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى ٱلْغَيْبِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَجْتَبِى مِن رُّسُلِهِۦ مَن يَشَآءُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟
وَتَتَّقُوا۟ فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾

﴿179﴾ އޭ ﷲ ﷻ ގެ އެއްކަލަމުވަސްތަކަން މުތަޤީން ފަރުވާކުރެއްވުމަށް، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައިވާ އިހުލާސްތެރި މުއުމިނުންނަކީ
ކޮން ބަޔަކު ކަމާއި، ބޭރުފުށުން އީމާންކަން ފައުޅުކޮށް ކާފިރުކަން ސިއްރުކޮށް
ތެދުންތެރިގޮތުގައި މުނާފިޤުންނަކީ ކޮން ބަޔަކު ކަން، ތިމަން إِلٰهُ ވަކިކޮށް ދެއްކެވުމަށް ގެންނަވާނެއެވެ.
ވީމާއެކު، އެ ކަންކަން ހާމަކުރައްވައި ދަންނަވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ނުބައި މީހުން
ވަކިކުރައްވައިދެއްވަން ދަންނަވަން ފެންނެވި، ތިޔަ މުއުމިނުން މީހާއީ ތިޔަ އުޅޭ ގޮތަށް
ދެމިތިބުމަށް އެކަށީގެ އޮތްގޮތަކަށް ތިބޭނީ، ތިޔަބައިމީހުން ދޫކޮށްލައްވާކަށް،
ﷲ ﷻ އިލާހީ ނުކުރައްވާނެތެވެ.

އަދި ހަދީޘްގެ ބިލާދުގައި، ﷲ ﷻ ގެ އަދިއްލާ ދެނެވޮޑިގެން، އެ إِلٰهُ ހޯއްދަވައިގަންނަވާ
ބިލާދުތަކަށް ވީމާ އެކު، ހަދީޘްގެ ބިލާދުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކަށް، ﷲ ﷻ
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގައިބުކުރައްވައި ހާމަކޮށް ނުކުރައްވާނެތެވެ. ނަމަވެސް، ﷲ ﷻ ޚިޔާރުކުރާ
ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން ރަސޫލަކަށް ވަޙީކުރައްވައިދެއްވައި، ހަދީޘްގެ ބިލާދުގެ ތެރެއިން،
އެ إِلٰهُ ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ދެނެވޮޑިގެން، އެ ރަސޫލަކަށް އަންގަވައެވެ. ވީމާއެކު، މުސްލިމުންގެ
ތެރޭގައި އުޅުނު އަދި މުނާފިޤުންނަކީ ކޮބައިކަން، مُحَمَّدُ ﷺ އަށް، ﷲ ﷻ އަންގަވައެވެ.
ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، ދިނަގެނަ ތަކުލީފުވެއް ދެއްސަވައި ބައްލަވާ މުސްލިމުތަކެއް
ގުޅުވާލެއްވުމަށޭ، މުއުމިނުންނާއި މުނާފިޤުން ވަކިކޮށް ދަންނަވަދެއްވަން ބޭކަމި، ﷲ ﷻ
ދެންވަޑައިގަތުމާ ގެންދެވެ.

ވީމާ، އެ ބަޔަކު އަމަލުކުރާ ގޮތުން، އެއީ މުއުމިނުންކަން ނުވަތަ މުނާފިޤުންކަން ވަކިކޮށް ދެނެގަނެވިދާނެއެވެ. އެ ކަމުގެ މިސާލަކީ، އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، އިޚްލާޞްތެރި މުއުމިނުން ކެތްތެރިކަމާ އެކު، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ސާބިތުވެތިބިއިރު، މުނާފިޤުން އެއްވެސް ކެތްތެރިކަމެއް ނެތި ހިތާމަ ފުރުޅާލާ އުނބުރިގެންދިޔައެވެ.

އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަ، ޔަހޫދީއިންނާއި، اللهُ ﷻ އަށާއި، އެ إلهُގެ ރަސޫލުންނަށް ކުފުރުވި އީމާނަކަށް އީމާންވާށެވެ! އަދި ޔަހޫދީއިންގެ ވެސް إلهُއަށް އީމާންވާށެވެ، އެ إلهُގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ކަށަވަރުކަމާ ދުރުވެ، އެ إلهُއަށް ބިރުވެތިވެ، ތަޤުވާވެރިވެއްޖެ ނަމަ، ޘަވާބު ލިބުނާ ކަރުވެ، މިންވަރު ތަޤްވާވެ، ޔަހޫދީއިންނަށް، އެ إلهُ ދެއްވާނެ ކަމަށް ކަލާނގެ.[120]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، މުއުމިނުންނާއި މުނާފިޤުން ވަކިވާ ގޮތަށް ރަނގަޅަށް ދެނެކަމުގެން ކަލޭ އިޞްލާޙު ރަސޫލާގެ އަޙުރުގައި މުއުމިނުން ދެނެގަނެވުމެވެ، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން ކަމެއްގައި ބިލާވާރުން ފާނެވެ.[121]

وَلَا يَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبۡخَلُونَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦ هُوَ خَيۡرٗا لَّهُمۖ بَلۡ هُوَ شَرّٞ لَّهُمۡۖ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُواْ بِهِۦ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ﴿١٨٠﴾

﴿180﴾ اللهُ ﷻ ގެ ދަރުމަވަންތަކުރެއްވުމުގެ ތެރެއިން ލިބިވޮޑިގެންނެވި، އެ إلهُ ދެއްވައިފައިވާ ކަންތައްތަކާއި، ތަކެއްޗާއި، މުދަލަށް ދަހިވެތިވެ، އެ ކަންތައްތަކާއި، އެ ތަކެއްޗާއި، އެ މުދަލު ދަނޑިވަޅު ހޭދަކުރުމަށް ބުޚުލުވެރިވާ މީހުން އެއީ ހެޔޮ ކަމެއް ކަމަށް ހީނުކުރާށެވެ!

-121 تَفْسِيرُ الْكَشْفِ وَالْبَيَانِ لِلْإِمَامِ الثَّعْلَبِي

ދަށެ، އެބައިމީހުން އެ ކުރަނީ، އެބައިމީހުންނަށް ފައިދާހުރި ރަނގަޅު ކަމެއް ކަމުގައި، ދަރަޖައެއްގައި ވެސް އެބައިމީހުން ހިތްވަރުދިނުމަށެވެ! އަދި ހިތްވަރެއް! އެ ކަންކަން އެ ގޮތުގެ ކުރުމަކީ، އެބައިމީހުންނަށް ނުރަނގަޅު ގެއްލުމުގައި އަދި އުނަނަމު ނުބައިކަން ބޮޑު ކަމެކެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، މުދަލުން އަދާކުރަން ޖެހޭ ޖަލާލުނުގަ ﷲ ﷻ ގެ ވަޙުޔުގެ އަޑުއަހައި، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތަބާވެ ހުރިއިރު، އެބައިމީހުން އެއްކޮށް ޖިހާދުކުރި މުދަލުތަކާއި އަވަދިހުރުމުގެ ކަސްތޮރާދާކަމުގެ ކަމުގައިވެ، ދިޔައީ ދުވަހުން، އެބައިމީހުންގެ ކުރަމަށް އެ ތަކެތި އެގެއްވާ ހުއްޓެވެ.

ދަންނާށެވެ! އުޙުދުގައި ބިލާ އަދި ވުޖޫދުގައިވާ އަސްލުހައި ތަކެތީގެ މިލްކުވެރިކަން ވަނީ، އެއްކައުވަންތަ ﷲ ﷻ އެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ހުރިހާ ބަޔަކާއި ތަކެއްޗާއި، ޝަރީޢަތް ދުނިޔަން އެއްބަސްވެފައިވާ، އެ إِلٰهُ ގެ ހަޤީޤީ މުއްދަތެވެ. އެއީ، ހަމަޖެހިލުންގެ ފޮތްތަކާއި ބައްވީ މަލާއިކަތުންނާއި، ނަބީބޭކަލުންނާއި، ސުވަރުގެއާއި، ނަރަކައާ އަދި މި ދުނިޔެ ފަނާނުކުރެއްވުމަށް، އެ إِلٰهُ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ ހަރާމުކަންކަން ފިޔަވައި، އެހެން ހުރިހާ ހަރާމުކަންކަން ހަލާލުކުރައްވައި ނަހީކުރައްވާފައި ވެ، އެ ހަލާލުކުރައްވައި ނަހީކުރެއްވި ހުރިހާ ހަރާމުކަންކަން އަޅުން ދުރުއްވުމުންނެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، މިސްކީނުން މަޝްވަރާކުރުއްވައި ބިރުވެރިކަމާއި ދެރަވުމެއް ފަހު، އެ މިހާރު ކޮންފަދަ އަމަލުތަކެއް ދީނުން ބަހައްޓާ ދަރުމަތާއި ތަޤުވާ ނަފުސަ އަރުވާ، އެ މިހަކަން، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ އީ، މިފަދައިމީހުން ކޮންފަދަ ހުރިހާ ބަރަކާތުގެ ހަބަރު، ވާދަވެރީން ދެކޭނެ ގަޔާތެރި إِلٰهُ އެވެ.[122]

122– تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ ގެ ދަރުމަވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން، މުދަލާއި ތަނަވަސްކަން މީހަކަށް ދެއްވުމުން، އެ މުދަލަށް ދަރިވެރިވެ، ހެޔޮ ގޮތުގައި އެ މުދަލު ހޭދަކުރުން، ޒަކާތް ނުދީ އުޅޭ މީހުންގެ ހާލު، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ހުންނާނޭ ގޮތް ބަޔާންކުރައްވައި، ކަލޭ އިތުރު ހަސޫރާ ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. «وَلَا مِنْ صَاحِبِ مَالٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهُ إِلَّا تَحَوَّلَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ يَتْبَعُ صَاحِبَهُ حَيْثُمَا ذَهَبَ وَهُوَ يَفِرُّ مِنْهُ وَيُقَالُ هَذَا مَالُكَ الَّذِي كُنْتَ تَبْخَلُ بِهِ»[123]

މާނައީ: "އަދި ޒަކާތް ނުދައްކާ މުދަލުވެރިއަކު ވެސް، އޭނާގެ މުދަލުން ޤިޔާމަތް ނުދޭ ކަލޭގައި ވިހި ނަރަ، ޒިޔާދަމް ދުވަހުން އެ މުދަލު ބަދަލުވެގެންދާނޭ، ނުހަނު ވިހަގަދަ ބޮޑު ނާގަހަކަށްވާނެއެވެ. އަދި ޒަކާތް ތަނަކަން އެ މީހަކުރިޔަ ކަލުގައި ވިޔަސް، އެ މީހާގެ ފަހަތުން އެ ހަރުފަ ދާނެއެވެ. އަދި އެ އެއްކަލަން އަޅުގެ ދުވެފިލާން ވެސް އެ މީހާ އުޅޭނެއެވެ. އަދި އެ މީހާއަށް ބުނެވޭނެއެވެ. މިއީ، އެ މުދަލަކަން ކަލޭ ދަރިވެރިވި އުޅުނު، ކަލޭގެ މުދަލެވެ."

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެންނެވި ރިސާލަތައި ބައްދު ތެދު ރިސާލަތުކުރަމުންދާކަމި، އެ ރިސާލަތައި، الله ﷻ ގެ ބަސްތަކުން ޖާނުމުގެންނާ ތެދުވި ރިސާލަތު ކަން ހެރި ޔަހޫދީ އެބު، އެ ކަން ސިފައުކުރުން ފުނާނާކަން، އެ ފަރާކާ މީހެކުކުރުނެން ފުރުފައި ދަރިވެރިވި އެއްބަސް ފުރޭގެ އަޅުކުރިޔާ ކަށްކަ ކަމަން ހިފާލެނީ ވެއްޖެ.[124]

لَّقَدۡ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوۡلَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٞ وَنَحۡنُ أَغۡنِيَآءُۘ سَنَكۡتُبُ مَا قَالُواْ وَقَتۡلَهُمُ ٱلۡأَنۢبِيَآءَ بِغَيۡرِ حَقّٖ وَنَقُولُ ذُوقُواْ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ ١٨١

123- صَحِيحُ الإِمَامِ مُسْلِم
124- الجَامِعُ لأَحْكَامِ القُرْآنِ لِلإِمَامِ القُرْطُبِي

﴿181﴾ ހަމަކަށަވަރުން ޔަހޫދީންގެ ބަޔަކު ދެއްކި ވާހަކައެއް، اللهُ ﷻ އައްސަވައިވޮޑިގެންފި ކަން
ކަށަވަރެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އަކީ ފަގީރެކެވެ. އަދި ތިމަންމެންނަކީ މުއްސަދިންނެވެ.
އެހެންކަމުން، ތިމަންމެންގެ އަތުން ދަރަނިގެ ގޮތުގައި މުދަލު ލިބިވޮޑިގަތުމަށް، اللهُ ﷻ
އެދިވޮޑިގެންނަވަނީއެވެ." މި ޖަހިލުން ބަސް، އެ ޔަހޫދީން އެ ދެއްކި ވާހަކައެއް، ތިމަން اللهُ
ލިޔުއްވާހުށީމެވެ. އަދި، ތިމަން اللهُ ފޮނުއްވި ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ނަބިއްޔުންނާ
އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ޤަތުލުކޮށްލިއެވެ، އަނިޔާވެރިވެ، ޙައްޤަކާނުލައި ޤަތުލުކުރިކަމާމެދު،
އެ ޔަހޫދީން މިތި ބުނިގޮތް ކަމުގައި ވެސް، ނިކަންހުރެ، ތިމަން اِلٰهُ ލިޔުއްވާހުށީމެވެ.

އަދި އާޚިރަތު ދުވަހުން، އެ ކަންކަމާމެދު އެބައިމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވައި، އެބައިމީހުންގެ
ކިބައިން، އެ ކަންކަމުގެ ބަދަލު، ތިމަން اِلٰهُ ހިއްޕަވާހުށީމެވެ. އަދި އެ ކަންކަން
އެބައިމީހުން އެ ގޮތަށް ކުރިކަމަށް ޓަކައި، އާޚިރަތު ދުވަހުން، އެބައިމީހުންނަށް،
ތިމަން اِلٰهُ އަންގަވާހުށީމެވެ. އަނދައަނދާ ހުރި ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުގެ ރަހަ ބަލަ،
މިއަދު ތިޔަބައިމީހުން ލިބިގަންނާށެވެ![125]

<u>މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:</u>

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ޔަހޫދީން،
އެބައިމީހުންގެ ދީން ދަސްކުރުވާ ތަނަކަށް ގޮސް އުޅޭ ގޮތަކަށް، އެއްދުވަހަކު، أَبُو بَكْرٍ
الصِّدِّيقُ ﵁ ވަދެވަޑައިގަތުމުން، ޔަހޫދީންގެ މީހުން ބައަކު އެ ތަނަށް ޖަމާވެ ތިއްބައި
ދެކެވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެ ތަނަށް ޖަމާވީ، އެ މާނަގައި އިން ޔަހޫދީންގެ
ރިއްސާ ޢިލްމުވެރިއަކު ކަމުގައިވި، فَنْحَاصُ بْنُ عَازُورَاءَ ގާތަށް ކަމުގައި ވުމާއެކު،
فَنْحَاصُ بْنُ عَازُورَاءَ އަށް، أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ.

125– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އޭ فَنْحَاص އެވެ. ކަލޭމެން ވެފައި ތިޔަހުރީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ اللهُ ﷻ އަށް ބިރުވެތިވެ
އިސްލާމް ދީން ޤަބޫލުކުރާށެވެ! اللهُ ﷻ ގެ ޤަސަމުކުރަމު ގަސްދި ބުނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ އަކީ، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލަކުމެން ތިޔަބައިމީހުންނާ ތައުރާތުގައި ލިޔުއްވާފައި ކަމާއި،
އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ބަހެއްގެ ދީން ކަން، ކަލޭމެން އެނގޭ ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި،
އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވާނެ ދިރާސާކުރާގެ ވާހަކަ ތައުރާތާއި އިންޖީލުގައި ލިޔެވިގެން
ވަނީކަން ވެސް ކަލާ ދަނެއެވެ. އެހެންވީމާ، ކަލާ އިމާންވެ ޤަބޫލުކުރާށެވެ! އަދި،
اللهُ ﷻ އަށް ހެޔޮވެގެންވާ ދަރަންޏެއްކަން ދަރަނިދޭށެވެ! ދެކުން އެ إِلٰهُ ތިބާ ސަވާބުގެ
ވަރަށްގިނަގުނަ ކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި ތިބާއަށް ބަދަލު ބޮޑުކޮށް ދެއްވާނެއެވެ.

މި ޖަވާބަށް ވިދާޅުވުމުން، އޭގެ ޖަވާބުގައި، أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيق رضي الله عنه އަށް، فَنْحَاصُ ދެންނެވިއެވެ.
އޭ أَبُو بَكْر އެވެ! ތިޔަ ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، އަހުރެމެންގެ ވެރި رَبُّ، އަހުރެމެންގެ މުދާތަކުން
ދަރަނިވެރިބަޔަކުމަކުން އެދިވަޑައިގަންނަވަނީއެވެ. އަދި ކުރިޔަށް ދޭނެ މުއްސަނދިއެއްގެ
ކިބައިން ދަރަނިވިހިޔެމަކުން ނުކުރެއްވެއެވެ. ފަހު، ތިޔަ ވިދާޅުވާނީ ބަހެއްގެ ކަމުގައި
ވާނީ ނަމަ، ފަހު ހަމަކަށަވަރުން، އެހެނިހެން ފަރާތްތަކުގެ އެހީއާއި މަދަދަށް ބޭނުންވާ
ފަޤީރަކީ، اللهُ ﷻ އެވެ. އަދި އަހުރެމެން ވަނީ މުއްސަނދިން ކަމުގައެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ އީ،
އަމިއްލަ ޤައުމުތަކަށް ދުރުވާގޮތާ، إِلٰهއަކު ކަމުގައި ވާނަމަ، ތިމަންނަމެންގެ އަތުން
ދަރަންޏަކާ، އެ إِلٰهُ އެދިވަޑައި ނުގަތީހެވެ.

މި ވާހަކައިން އޭނާ ބުނުމުން، أَبُو بَكْرٍ رضي الله عنه ނުރުހުން ގަދަވެ ކޯފާއިސްވެ ރުއްޖަވަޑައި،
ނުރުހުން ގަދަ އެމީހެކަށް ހަރަ ލެއްވީ އޭނާގެ މޫނުގައި ތައްޓަސްލީއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ.
އޭ اللهُ ﷻ ގެ ބަދަވާވާއެވެ! އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުގައި އަހުރެމެންގެ ނަމަކުރުމާ، إِلٰهُ ގެ
ޤަސަމުކުރަމު ގަސްދި ބުނަމެވެ.

އަހުރެމެންގެ ފަރާތުން ކަލޭއަށް ރައްކާތެރިކަންދޭކަށްފަދަ، އަހުރެމެންނާއި ކަލޭގާ ދެމެދު އަގްނަކުރުގެ އެއްބަސްވުމެއް ފަދައި ނެތް ނަމަ، ކަލޭގެ ބޯ، ކަނޑުފާއިން ވަޅުލާކިރީމުސްވެ. މި ތަރުތައިން أَبُو بَكْرٍ ﵁ ކަންތައް ކުރެއްވުމުން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް ގޮސް فَنْحَاصُ ދެންނެވިއެވެ. އޭ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِއެވެ! ތިބާގެ އަޅުވެރިޔާ، އަހުގަނޑެއް ޖެއްސެވި ގޮތް ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ދެން، فَنْحَاصُ އާ ދެންނެވި ވާހަކަ ދެކޭ ގޮތުން، أَبُو بَكْرٍ ﵁ ބާސްވިކުރަށްވައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُއެވެ! ކޮންކާރަކާދު އެ ގޮތަށް ތިބާ ކަންތައް ކުރެއްވީ ކޮންސަބަބަކާ ހުރެތޯއެވެ؟

ޖަވާބުގައި أَبُو بَكْرٍ ﵁ ދެންނެވިއެވެ. އޭ اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ގެ ޢަދުއްވެރިޔާ ކުރި ކަލޭ، އެ إِلٰهُ ގެ ފަޤީރުކަމުގެ ނިސްބަތްކޮށްދިނުން އެކަކީގެންނުވާގޮތުގެ ނުބައިކަން ބޮޑު ބަހެއްބުން، އެ ބަސް، އެ إِلٰهަށް ނިސްބަތްކުރީއެވެ. އޭނާ ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻއީ ފަޤީރަކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މުއްސަނދިންނަކީ އަހަރެމެންނެވެ. ދެން، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، اللهُއަށް ޖަހައި އަދި ހުރެއިގެ ގަދަކަމުން އޭނާގެ މޫނުގައި އަތުގަނޑުން ޖެހިއެވެ. ދެންފަހު، އެ ވާހަކައިދީ، އޭނާ ނުދެއްކާ ވާހަކައާ ކުޑަކަމީ ބުން، އެ ކަލަން އޭނާ އިންކާރުކުރުމުން، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީ، أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ ﵁ ވިދާޅުވި ތެދުފުޅުގެ ކަމާއި، فَنْحَاصُ ހެދި ދޮގުކަން، اللهُ ﷻ އަންގަވައިފިއެވެ.[126]

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾

﴿182﴾ އަދި ތިޔަބައިމީހުން، ނަރަކައިގެ ގަދަފަދަ އަޒާބު ލިބުމުން ބަރާއިރު ތިޔަބައިމީހުން އަންގަވާނެއެވެ. ނަރަކައިގައި ތިޔަބައިމީހުން މިއަ ލިބުމުންދާ ގަދަފަދަ އަޒާބީ، ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުންކުރި ނުބައި ޢަމަލުތަކުގެ ނަތީޖާއެވެ.

126– أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْإِمَامِ الْوَاحِدِي

ހުރި، ތިޔަބައިމީހުން ގެންގުޅުން ބާޠިލު ޔަޤީންކަމާއި، الله ﷻ އަށް ނިސްބަތްކޮށްދޭން
ތިޔަބައިމީހުން ދެއްކި ބަހާނާތަކީ ހިލާފު ތެދާ ވާހަކަތަކާއި، އެ ނޫން ވެސް ހުޅުވާކަން
ތިޔަބައިމީހުން އަތުއިގެން ކަމަށް ބަހައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ޖަވާބެވެ. އަދި
ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ގެ އަޚުލާގުގެ މައްސަލަ އަނިޔާވެރިވުމުގެ ގޮތުން ވާ
إِلٰهَ އަކު ކަލޭގެ ނުވެއެވެ.127

ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ عَهِدَ إِلَيۡنَآ أَلَّا نُؤۡمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأۡتِيَنَا بِقُرۡبَانٖ تَأۡكُلُهُ ٱلنَّارُۗ قُلۡ قَدۡ جَآءَكُمۡ رُسُلٞ مِّن قَبۡلِي بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَبِٱلَّذِي قُلۡتُمۡ فَلِمَ قَتَلۡتُمُوهُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١٨٣

﴿183﴾ އެބައިމީހުންނަކީ، الله ﷻ އަށް ނިސްބަތްކޮށް ބުހުތާން ދޮގުހަދައިގެން،
މިފަދައިން ބުނި މީހުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެ ރަސޫލަކު، އަހުރެމެންގެ ގާތަށް،
މުޢުޖިޒާތެއްގެ ގޮތުގައި ޤުރުބާނީއަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވުމުން، އޭރުން
ފަދައެއްވާ އަލިފާނަކުން އެ ޤުރުބާނީއެއް އަނދާލައިފާނެ ނަމަވެސް، އެއްވެސް
ރަސޫލެއްގެ ރަސޫލުކަން ޤަބޫލުކުރަން، އެ ރަސޫލަކަށް އީމާންވުމަށް، الله ﷻ ވަނީ،
އެ إِلٰهُ ބާރުއަޅުއްވާ ފޮނުއްވާފައެވެ، އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނަށް ނަބިއްޔުންގެ
ތުރުގެ މީހުން ތިޔަމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވައި އަންގަވައިފައެވެ.

ވިދާޅުވާ، ތިމަންމެންގެ ގާތަށް ދީނުގެ އަދިވެސް، ތިމަންނާއާއި، الله ﷻ ގެ ރަސޫލުންނެން
ފޮނުއްވިގެންވާ ރަސޫލުބެލުމެވެ. މި ފަދައިން ކިޔަނދު ވަރަކަށް ބުނި ކަލޭގެ ވިއަސް،
އެޖެން ފޮނުއްވާ އަލިފާނަކުން އަނދައިގެން ދަނީވެ ޤުރުބާނާ، އެ ރަސޫލަކު
ނުގެންނަވާހި ހިނދަކު، އެ ރަސޫލުއްގެ ރަސޫލުކަން ތިމަންމެން ޤަބޫލުނުކުރަމެވެ.

127– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި ވާހަކައިން ތަޤުރީރު ދެއްވުނު، الله ﷻ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! އުޙުދުހަނގުރާމަ، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، މިކަން ރަސޫލާގެ ކުރިން، މުޝްރިކުންގެ ކާބަފައިންގެ ގޮތަށް ރަސޫލުން ވަޢުދުގެންނެވީ ވެއެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލުން ވަޢުދުގައި، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން، އެ ރަސޫލުން ގެންނެވި ހިދާޔަތުގެ ތަޢުލީމުގެ ދަޢުވަތަށް ދަލީލުކުރަނިވި ބުރުހާނުތަކާއި މުޢުޖިޒާތުތަކުގެ އިތުރަށް، މިކަން ރަސޫލާގެ ކިބައިން މުޝްރިކުން މިއަދު އުޅުނު ކަންތަކައިގެންނެވެ. ނަމަވެސް، މުޝްރިކުންގެ ކާބަފައިން ވެސް ވަނީ، އެ ރަސޫލުން ދޫކޮށް، އެ ރަސޫލުން ގެންނެވި ހިދާޔަތަށް އިންކާރުކޮށް ކާފިރުވެ، އެއްވެސް ބައެއްކަމުގައި ނުލައި، ބޮޑުވެ ރަސޫލުން ދެކޮޅުހަދައިފައެވެ.

އަދި މުޝްރިކުން މިއަދު ދަރުމާ ވާހަކަދެކުމުގައި މުޝްރިކުންނަށް ބަދުދުޢާ ކުރުމުގައި ވެސް ނަމަ، މުޝްރިކުންގެ ކާބަފައިންގެ ގޮތަށް ޖާހިލުވުން ރަސޫލުންނާމެދު، އެ ގޮތަށް ކަންތައްތައްކުރުމަށް ފަހު، މުޝްރިކުން ނޫން، އެހެން ބައެއްގެ މުސްލިމުން ރަސޫލާކަ ޖެހިއްޖުމުން، އެ ރަސޫލާގެ ކިބައިން އެ ވަގުތު ބުރުހާނުތަކާއި މުޢުޖިޒާތްތައް ގެންނެވުމަށް މުޝްރިކުން މިއަދު އުޅުނި، ފަދަ ކިއްވެގެންނެއްތޯ؟[128]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި މިވާ ވާހަކައަށް ތަޤުރީރު ދެނީ، مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމުގައިވެސް ވަޙީގެން އިސްލާމް ދީނަށް ގޮވައިލެއްވުމުންނެވެ.

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! އުޙުދުހަނގުރާމަ، ހަރުދިޔުންގެ ވަގުތު، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަނިޔާވި ހައެވެ.

128- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެއީ، ޔަހޫދީންގެ އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން كَعْبُ بْنُ الْأَشْرَفُއާއި، مَالِكُ بْنُ الصَّيْفُއާއި، فَنْحَاصُ بْنُ عَازُورَاءُއާ އަދި އެ ނޫން ވެސް ބަޔަކު އިލްމުވެރިން ހިމެނުން ވަގުތުގައެވެ. އަދި، رَسُولُ اللهِ ﷺގެ އަރިހުގައި އެބައިމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِއެވެ! ތިބާ ތިޔަ ވިދާޅުވަނީ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާއަކީ، الله ﷻގެ ރަސޫލަކުކަމުން ފޮނުއްވިގެންނާ ރަސޫލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި، الله ﷻގެ ރަސޫލަކަމުން ތިބާގެ ދައްކަން ފޮތެއް ބާވައިލައްވި ކަމުގައެވެ.

ނަމަވެސް، ތައުރާތުގައި، الله ﷻ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައި އަންގަވައިފައި ވަނީ، އުޅުން ފޮނުއްވެވޭ އަލިފާނުން އަނދައިގެން ދަނިވި ޤުރުބާނަކާއިގެން، އެ ރަސޫލަކު ވަޑައިގެންފުދަން ދާނދެން، އެއްވެސް ރަސޫލަކުގެ ރަސޫލުކަން ޤަބޫލުކަމަށް، އެ ރަސޫލަކަށް އީމާންނުވުމަށެވެ. ވީމާ، ބަޔާންވެދިޔަ ފަދަ ޤުރުބާނެއް ތިބާ ގެންނަވައިދީ ނަމަ، ތިބާގެ ރަސޫލުކަން ޤަބޫލުކުރަން، ތިބާގެ ރިސާލަތަށް އީމާންވާނަމެވެ. މި ޔަހޫދީން، އެބައިމީހުން ދަންނަވާފުން، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކައާ ގުޅޭގޮތުން، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން ވެއްޖެއެވެ.[129]

فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَآءُو بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾

﴿184﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގައިވާ ޔަހޫދީން، ޔަހޫދީންގެ ކާބަފައިން ރަސޫލުންނާމެދު ކަންތައްތައް ދޮގުކުރައިފިނަމަ، އިބަ ރަސޫލާ ގެންނިވި ރިސާލަތު ޔަހޫދީން ދޮގުކޮށް ކަލޭގެ ފުރަތަމަ އެ ކަލަޔި، އަޖައިބުވާންޖެހޭ ކަލޭގެ ނޫން ކަން، އިބަ ރަސޫލާ ދެނެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

129- أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْإِمَامِ الْوَاحِدِي

އެގެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ބާތިލުގެ އަހްލުވެރީން ވަނީ، ތިބާ ރަސޫލާގެ ކުރީން ވަޑައިގަތް ރަސޫލުންގެ މެދުއިން ވެސް، ވަރަށް ގިނަ ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކޮށްފައެވެ. އެ ރަސޫލުންގެ ޤައުމުގެ މީސްތަކުންގެ ގާތަށް، އެ ރަސޫލުން ވަޑައިގެންނެވީ ބާވައިލުއްވިގެންވާ ޒަބޫރުތަކާއި، ސާބިތުވެގެންވާ މުޢުޖިޒާތްތަކާއި، ބައްޔިނާތުގެ މަގަން އަލިކުރަނިވި ބުރުހާނުތަކުން ފުރިގެންވާ ފޮތްތަކާއިގެންނެވެ.

ސަބްރުކުރައްވާށެވެ. އެ ހުރިހައި ޤައުމުތަކުގެ ވަނީ، ކާފިރުންނާއި ޢަދާވާތުގެ އަނިޔާތަކުގެ ތެރެއިން، މީސްތަކުންނަށް، އިމާންކަމުގެ އަލިގަދަ ނޫރުގެ ތެރެއަށް އެބައިމީހުން ވައްދަވައިދެއްވުމުގެ ނަޞޭހަތްތެރިކަމާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމެވެ. އަދި ބައްޔިތު ކާބައިކާއި ބާތިލުގައި ކާބައިކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފިއެވެ.[130] ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، ބާތިލުގެ އަހްލުވެރީން ވަނީ، އެ ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު ދޮގުކޮށްފައެވެ. ވީމާ، ކާފިރުން އެ ދަނޑިވަޅާ ގޮތުގައި، އިބަ ރަސޫލާ ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ![131]

كُلُّ نَفۡسٖ ذَآئِقَةُ ٱلۡمَوۡتِۗ وَإِنَّمَا تُوَفَّوۡنَ أُجُورَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۖ فَمَن زُحۡزِحَ عَنِ
ٱلنَّارِ وَأُدۡخِلَ ٱلۡجَنَّةَ فَقَدۡ فَازَۗ وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلۡغُرُورِ ١٨٥

﴿185﴾ ކޮންމެ ނަފްސަކީ ވެސް، މަރުގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާނޭ އެއްޗެކެވެ. ދެން އުޖޫރަތު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކުގެ ޖަޒާއި އުޖޫރަ ނަރަކައިން އެއްކިބާކޮށް ދުރުކުރި، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ރަޙްމަތެވެ. ވީމާއެކު، ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމަ ފުރިހަމައަށް، އެއްވެސް އުނިކަމެއްނެތި ފުރިހަމައަށް ތިޔަބައިމީހުން ދެއްވާނީ، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ކަމުގައިވެއެވެ.

130- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
131- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

އަދި، الله ﷻ، އެ މީހަކު ނަރަކައިން ދުރުކުރައްވައި، އެ ތަނުގެ އަޒާބުން މިންޖުކުރައްވައި، ސަލާމަތްކުރައްވައި، ސުވަރުގެ ވައްދަވައިދީ މިހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ މީހަކު ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބުވެރިވެގެން ކާމިޔާބުވެއްޖެ ކަން ކަށަވަރެވެ.

އަދި، الله ﷻ ގެ ބަސްފުޅަކުން ލިބުމަށް އާއި އެދި އުޅުން ދުއްސުވުމާއި، ދުއްސުވުންތެރިބެ، ނުހަނު ބޮޑު ގޮތްތަކަށް އެބާ ލިބިގެންފާނެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި މީހަކަށް ލިބޭ ކޮންމެ އުފާލެއް ވަސް، ވަގުތީ އުފާވެރި އަރާމުތަށް އަދި ނުހަނު އަވަހަށް ފިލައިދަނިވާ އެއްޗެކެވެ. މިހާ، ދުނިޔޭގެ އެއްޗެހިންނަކީ ދޮގު ދުއްސުވުމެކެވެ. އެއްޗަށް މިހާރު ކަމުގައި ގަބޫލުކުރެވޭ އެއްޗެއް ކަމުގައި ގުޅުން ފެނިގެންދިޔަކަމުގެ ވެސް ގަދަކަން ވާނެއެވެ!132

لَتُبۡلَوُنَّ فِيٓ أَمۡوَٰلِكُمۡ وَأَنفُسِكُمۡ وَلَتَسۡمَعُنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكُمۡ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُوٓاْ أَذٗى كَثِيرٗاۚ وَإِن تَصۡبِرُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ١٨٦

186 އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލުން ތިޔަބައިމީހުން އަދާކުރަންޖެހޭ ވާޖިބުތަކާއި ސުންނަތްތަކާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޝަރުޢުކުރައްވައި، الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުން އިމްތިޙާނުކުރައްވާނެވެ. އެއީ، އެ إِلٰهَ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ކުރާ ޖިހާދުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ޤަތުލުވެ، އަނެއް ބައެއް ޒަޚަމްވެ، އަނެއް ބައެއްކަން ހަނިހާ ގޮސް މިންވަރުކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުން އިމްތިޙާނުކުރައްވާނެވެ.

132– تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި މައިންބަފައިންނާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި، އެކުވެރި ރަޙްމަތްތެރިން މަރުވެދިޔުމާއި، އެ ނޫން ވެސް ކަންތައްތަކުން ގެއްލުވައިލައްވައި، އެ ކަންތައްތަކުން ތިޔަބައިމީހުން އިމްތިޙާނުކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ، ތެދުވެރި އިޚްލާޞްތެރި މުއުމިނުންނާއި އެ ނޫން މީހުން ވަކިކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަޑުއަހާނެ އުނދަގޫ ފަދަ ޝިރުކުގެ ބަސްތަކާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަށް ފުރައްސާރަކުރުމުގެ ގޮތުން، ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިންނާއި، މުޝްރިކުން ދައްކާ ވާހަކަތަކާއި ބަސްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިވޭނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރަށް، އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ނުރުހުން ދީނާ އުނދަގޫތަކާއި ދެއްތެރިކަމެއް ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފެނޭނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ. އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! އެ ފަދަ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް، ތިޔަބައިމީހުން ކެތްތެރިވެ، الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، އެ إِلٰهއަށް ބިރުވެތިވެ، ތަޤްވާވެރިވެއްޖެ ނަމަ ދަންނާށެވެ!

ޖެހޭ ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާ ކުރިމަތިވާ އެ ފަދަ ތަޖުރިބާ އިމްތިޙާނުތަކަށް ކެތްތެރިވެ، އެ إِلٰهގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންވުން ވީ، އެ ކަންތައްތައް ކުރުމަކީ ތިޔަބައިމީހުން ޢަޒުމްކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. ވީމާ، އެ ކަންކަން ކުރުމުގައި ކެތްތެރިވެ، އެކަކަށްވުރެން އަނެކަކު ކުރިއަރައި ދިޔުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ވާދަކުރޭ، އެ ކަންކަން ޖަމާ ކުރުމަކީ ގަދައަޅައި މަސައްކަތްކޮށްކުރަންޖެހޭ ކަމެކެވެ![133]

133- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! އެއްދުވަހަކު، سَعْدُ بْنُ عُبَادَة ﵁ އާރާސްކަނުގެއްގައި އުޅުއްވާލީވެ އެ ސަޙާބީއަށް ޒިޔާރަތްކުރެއްވުމަށް ޖަކައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެ ވަޑައިގެންނެވީ މަގުމަތީގައި، މުސްލިމުންނާއި، މުޝްރިކުންނާއި، ޔަހޫދީން އެއްވެފައި ތިބޭނެ ކައިރީން ވަޑައިގެންނެވުނެވެ. އެ ވަގުތު، رَسُولُ اللهِ ﷺ ސަވާރުވެވަޑައިގެންނެވި ޙިމާރު ބުރުވަމުންދިޔަ ހިރަފުސް، އެބައިމީހުން އެ ތިބި ތަނަށް، ފުރޮޅިގެން ދިޔައެވެ.

އެހެންކަމުން، އެ ތާނގައިތިބި މުނާފިޤުންގެ ބޮޑުއިން، عَبْدُ اللهِ بنُ أُبَيِّ ابْنُ سَلُول ތަޅައިގެންހުރި ގޮތުގައި، އޭނާގެ ނޭފަތް ނިވައިކޮށްގެންހުރެ ބުނެފިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ގައިގަ ހިރަފުސް ނުބުރުއްވާށެވެ! މި ފަރާތުން އޭނާ ދެންނެވުމުން، އެބައިމީހުންނަށް ސަލާމްކުރައްވަމުން ފަހު، އެބައިމީހުން އެ ތިބި ތަނަށް، رَسُولُ اللهِ ﷺ ފައިބައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނަށް ގޮވައިލައްވައި، ޤުރުއާނުގެ ބައެއް އާޔަތްތައް އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައި ކިޔަވައިދެއްވުމުން ދެއްކެވުމުން، عَبْدُ اللهِ بْنُ أُبَيِّ ابْنِ سَلُول ބުނެފިއެވެ.

އޭ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ އެވެ! މިބާގެ މިހާ ވާހަކަކުރުގަޔާ ބަރާބަރު ކަމުގައި ވީނަމަ، މިހާ ގޮތަށް މިހާ ކަންތައް ކުރައްވާފައިވާން ގޯގައި އިންނެވުމެވެ. ވީމާ، ތިޔަބޭފުޅާގެ މަޖިލިސްތަކަށް ވަޑައިގެން ތިބީއިން ތިޔަބޭފުޅާ އަޑުއިވޭން ބޭނުންވާ ކަހަލަ ގޮތަކަށް ވަޑައިގެން ގޭގައި އިންނަވާށެވެ! އަދި މިހާ ތަހާކަފާ ވާހަކަދެއްކެވިޔަސް، މިބާގެ ތިޔައިން ޒިޔާރަތްކުރަނާ މީހުނާ ތަރުކަފާށެވެ! މި ބަހަނުން، عَبْدُ اللهِ بْنُ أُبَيِّ ބުނުމުން، އެ ތާނގައި ތިބި، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން، عَبْدُ اللهِ بْنُ رَوَاحَة ﵁ ދެންނެވިއެވެ.

އޭ ﷲގެ ރަސޫލާއެވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ މަޖިލިސްތަކަށް ވަޑައިގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނަސޭހަތްދެއްވާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާ ދެއްވާ ނަސޭހަތްތަކުގެ އަޑުއެހުމަކީ، އަޅުގަނޑުމެން ނުހަނު ލޯބިވާ ކަމެކެވެ. ދެން، عَبْدُ اللهِ بْنُ أُبَيّ އެ ދެންނެވި އެއްޗަކާ ގުޅޭ ގޮތުން، އެ ތާނގައި ތިބި މުސްލިމުންނާއި އެ ނޫން މީހުންގެ މެދުގައި އަޑުގަދަވެ، އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ އެއްޗިހި ގޮވަން ފެށިއެވެ. އަދި ނުހަނު ބޮޑު ހަމަނުޖެހުމެއް ޖެހުން ކައިރިވިއެވެ. ދެން، އެ ނަބިއްޔާ ބޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[134]

وَإِذۡ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ وَلَا تَكۡتُمُونَهُۥ فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ
ظُهُورِهِمۡ وَٱشۡتَرَوۡاْ بِهِۦ ثَمَنٗا قَلِيلٗاۖ فَبِئۡسَ مَا يَشۡتَرُونَ ١٨٧

﴿187﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތައުރާތުދެއްވުނު ޔަހޫދީންނާއި، އިންޖީލުދެއްވުނު ނަޞާރާއިންގެ ކިބައިން، ﷲ ﷻ ޢަހްދުކަރުވަދު ހިއްފެވި ހިނދު ކަންހިނގި ގޮތް، އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވައި، އެ ވާހަކަތައް، އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ! އެ ޢަހްދުކަރުވަދުގައި ވަނީ، އެއީ ކޮންމެ ބަޔަކު ވެސް، އެ ބަޔަކަށް ޓަކައި ބާވައިލެއްވުނު ފޮތުގައިވާ ޝަރްޢީ އެންގެވުންތަކާ އެއްގޮތަށް ބަޔާންކުރުމުގައި، އެ ފޮތުގައިވާ ޙުކުމްތަކާއި އިޝާރާތްތައް މީސްތަކުންނަށް އުނގަންނައިދިނުމަށާއި، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރަސޫލުކަމާ ބެހޭ ގޮތުން އައިސްފައިވާ ވާހަކަތައް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށާއި، އެ ފޮތުގައިވާ އެއްވެސް ވާހަކައެއް ފޮރުވައި ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކުރުމަށެވެ. ނަމަވެސް، އެ ދެބައިމީހުން ވެސް އެ ޢަހްދުކަރުވަދު އެއްލައިލި، އެ ދެބައިމީހުންގެ ފުރަގަހަށެވެ.

134- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ وَالْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އަދި އެ ދެބައިމީހުންގެ، އެ ޢަހްދުކަނަވަރުގައިވާ ގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ދޫކޮށްލައި،
ތައުރާތާއި އިންޖީލުގައިވާ ބައްޔުގޮތް ދޫކޮށްލައި، ހައްޤުބަދަލު ގެނައުމަށް ބަހައި،
އެ ދެ ގޮތަށް ވެސް އުނިއިތުރު ގެނެސް، ބާޠިލުގޮތަކަށް ތަރުޖަމާކުރިއެވެ. އަދި
އެ ޢަހްދުކަނަވަރު އެ ދެބައިމީހުން ވިއްކާލީ ނުހަނު ކުޑަ އަގަކަށެވެ. އެއީ،
ދުނިޔޭގެ ފަނާވެގެންދާ މުދަލާއި، ޝަރަފާއި މަޤާމުތަކުގެ ތެރެއިން ކުޑަ މިންވަރެއް
ލިބިގަތުމަށް ބަދަލުގައެވެ. ފަހެ، އެ ދެބައިމީހުން އެ ގަތް ތަކެއްޗަކީ، އެ ހުރި ވިއްކައިގަތުމުގެ
ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ![135]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! ތައުރާތު ދެއްވުނު ޔަހޫދީންނާއި އިންޖީލު ދެއްވުނު ނަޞާރާއިންގެ
ޢިލްމުވެރިން، ﷲ ﷻ ޢަހްދުކަނަވަރު ހިއްވައިލައި ވަނީ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރަސޫލުކަމާ ބެހޭ ގޮތުން
އެ ދެ ގޮތުގައި އަހިސްސާގައިވާ ވާހަކަތައް މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށާއި،
އެ ދެ ގޮތުގައިވާ އެއްވެސް ވާހަކައެއް ސިއްރުނުކުރުމަށެވެ. ނަމަވެސް،
އެ ޢަހްދުކަނަވަރު، އެ ދެބައިމީހުން ވެސް އެއްލައިލީ އެ ދެބައިމީހުންގެ ފުރަގަހަށެވެ.
ވީމާއެކު، އެ ދެބައިމީހުން ވެސް، އެ ޢަހްދުކަނަވަރުގައިވާ ގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމަށް
ދޫކޮށްލައި، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ސިފަފުޅުތަކާއި، އެ ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަމާ ބެހޭ ގޮތުން،
އެ ދެ ގޮތުގައިހުރި ވާހަކަތައް ސިއްރުކުރުމުގެ ސަބަބުން، މި އާޔަތް
ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[136]

لَا تَحۡسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفۡرَحُونَ بِمَآ أَتَواْ وَّيُحِبُّونَ أَن يُحۡمَدُواْ بِمَا لَمۡ يَفۡعَلُواْ فَلَا تَحۡسَبَنَّهُم بِمَفَازَةٖ
مِّنَ ٱلۡعَذَابِۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ١٨٨

135- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
136- فَتْحُ الْقَدِيرِ لِلْإِمَامِ الشَّوْكَانِي اَلْيَمَنِي

﴿188﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ޔަހޫދީންނާއި، މުނާފިޤުންނާއި، އެ ނޫން ވެސް ކާފިރުންނަކީ،
އެބައިމީހުން ދައްކައިދޭ ވިޔަސްދާ ވާހަކަތަކާއި ކޮށްއުޅޭ ހަޖުމުޤާދު ކަންތައްތަކާމެދު
އުފަލުކުރާ އަދި އެބައިމީހުން ނުކުރާ ކަންތައްތަކަށް މީސްތަކުންގެ ތަޢުރީފާއި ތަނާ ލިބުމަށް
އެދޭ ބައެކެވެ. އެއުރެންނަކީ، އެ ގޮތަ ވިހުންނަނީ، ދުނިޔޭގައި ވެސް، ﷲ ﷻ ކާފަރާއި
އުޒާބުން ސަލާމަތްވާނޭ ބައެއް ކަމުގައި، އިބަ ތަސައްވަރު ނުކުރާށެވެ!
އަދި އާޚިރަތުގައި އެބައިމީހުންގެ ތަކަލީފު ތަދުވެރި ޢަޛާބުވާނެއެވެ. އެ ދުވަހުން
އެބައިމީހުންނަށް ހުރި ނަރަކައިގެ ވޭންދެނިވި ޢަޛާބެވެ.137

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި އެ ވަނީ، ﷲ ﷻ ޚަބަރުދެއްވައިފައިވާ ކަމަކަށް
އަރައިގަތް، އެ ކުރި ކަމަކީ ތިމާއަށް ކުރުވުން ތަނަވަސް ލޮބު ކަލެއް ކަމުގައިދޭކާ،
އެ ކަމުގެ މައްޗަށް ފަޚުރުވެރިވާ މީހުންނާއި، ތިމާ ނުކުރާ ކަންތައްތަކަށް، މީސްތަކުންގެ
ތަޢުރީފާއި ތަނާ ލިބުމަށް އެދޭ ކޮންމެ ބައަކަށް، ﷲ ﷻ ކުރައްވައިފައިވާ ނުހަނު ބޮޑު
އިންޒާރުކަމެވެ.138

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! ޣަޒުވާތަކުގައިވާ މަދްސަރަހައްދުގެ ޒަމާނުން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ހަނގުރާމަ
ސަފަރުކުރެއްވުމުން، އެ މަދްސަރަހަ ބައެއް ޒަމާނު އެ ޒަމާނުގައިހުރި ފަރާތްތަކަށް ޖިހާދުގައި
ސިއްރުވާތީ، އެ ޒަމާނުގައި ހުރި ފަރާތްތަކަށް ނޫން އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ދެންނެވުމަން ޖެހެ،
އެބައިމީހުން އެ ކުރަ ކަންތައްތަކާމެދު އެބައިމީހުން އުފާވެރިކަމުގެ ސަބަބުން،
މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.139

137- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
138- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِض الْقَرْنِي
139- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَصَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي وَصَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِم

وَلِلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾

﴿189﴾ އުޑުތަކާއި ބިމާ އަދި ވުޖޫދުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތީގެ ހާއްސަވެ މިލްކުވެގެން ވަނީ،
ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށެވެ. އަދި އެ ތަކެތި އުފައްދަވައި އެ ތަކެތީގެ އެންމެހައި
ކަންތައްތައް ތަދްބީރުކުރެއްވުން ހާއްސަވެ މިލްކުވެގެން ވަނީ، އެ إلهއަށެވެ. އަދި،
الله ﷻ އީ، ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް، ކަރަކުޅަދުންވަންތަ إلهއެވެ.[140]

إِنَّ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ لَأٓيَٰتٖ لِّأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿١٩٠﴾

﴿190﴾ ހަމަކަށަވަރުން، އިސްވެދިޔަ މިސާލަކާ ނުލައި، އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވުމާއި،
ރޭދުވާ ތަކުރާރުވުމާއި، ރޭގަނޑަށްފަހުން ދުވާލުގެ ވަގުތު ދިގުވެ ނުވަތަ ކުރުވެ
ތަފާތުވުމާއި އަދި ދުވާލަށްފަހުން ރޭގަނޑުގެ ވަގުތު ދިގުވެ ނުވަތަ ކުރުވެ ތަފާތުވުމާއި،
މި ހުރިހައި ކަމެއްގައިވޭ، އެ ހުރި ކަންކަމާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކުރާ ބުއްދިވެރިންނަށް،
الله ﷻ ވޮޑިގެންވާކަމާއި، އެ إلهގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، ކަރަކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ
ބޮޑުކަން ހަދީންވަނިވި ގިނަ ހެކިތަކެއް ވާކަން ކަށަވަރެވެ.[141]

ٱلَّذِينَ يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمٗا وَقُعُودٗا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمۡ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلۡأَرۡضِ رَبَّنَا مَا خَلَقۡتَ هَٰذَا بَٰطِلٗا سُبۡحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٩١﴾

﴿191﴾ ދުނިޔެ އުފެއްދުވުމާއި ގުޅުވާ ތަކުރާރުވުން ދުރަ ކަންކަމުގެ ހަޤީޤަތް
ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމުން އޮތް ވިސްނާ ބުއްދިވެރިންނަކީ، ކޮޅަށްތިބެގެންނާއި،
އިށީނދެގެންނާއި، އޮށޯވެގެންނާއި، މި ހުރިހައި ހާލަތެއްގައިވެ، الله ﷻ
ހަނދުމަކޮށް، އެ إلهއަށް ޛިކުރުކުރާ އެއުރެންނެވެ.

140- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
141- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އުޙުދުހަނގުރާމައިގައި، އަސްލުމީހާގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުން ގެއްލިގެންދާ ގޮތްވުމަކީ ވިސްނައި ޖިހާދުކުރުން،

ހަމަހަމަ ވެރިކަން ދެމެހެއްޓުން، اللهُ ﷻ އަށް ދަންނަވައި އެދޭ ގޮތުންނެވެ. "އޭ އަހަރެމެންގެ

ވެރި إِلٰهُއެވެ! ތިބާ إِلٰهُ މި އެންމެހައި ތަކެތި ހައްދަވައިފައި ވަނީ މާނައާއި ނުލައި

ގޮތްތަކަށް ނޫނެވެ. އަދި ހައިރާނަށް ނުލެ ބާކީ ތަޢާލާ ގޮތްތަކަށް ވެސް

ނުވެނޫނެވެ.

އަދި ކިޔުއްވާ! މާނައަށް ނުލެ ބާކީ ތަޢާލާގެ ތަކެތި ހައްދަވާފައި އެ ނޫން ވެސް

އެންމެހައި ޙިކުމަތްތަކެއް، ތިބާ إِلٰهُ ހުސްބާޠިލުގޮތުންނެއްނެއެވެ. ފަހު، ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުން

އަހަރެން ދުރުކުރައްވާ ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!" އޭގެ، ނުބައި ކަންތައްތައްކުރުން

އަހަރެން ދުރުކުރައްވައި ކަލޭގެފާނުގެ ރަޙްމަތުން ތިޔަ ފެތުރި އަހަރެންނަށް

ދެއްވާށިއެވެ.[142]

ހަނދާންކުރޭ! އެއްދުވަހު، ފަތިސްނަމާދަށް ބަންގިދެއްވުމަށް ފަހު، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ

ގޮތަށް ވަޑައިގެން بِلَالُ ﵁ ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ اللهُ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ނަމާދު ވަގުތު

ވަދެއްޖެއެވެ. އަދި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ރޮއިވޮޑިގަންނަވަނިކޮށް ފެނިވަޑައިގަތުމުން، بِلَالُ ﵁

ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ اللهُ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ތިބާ ރަސޫލާއަށް ކުރީގައްޔާއި ފަހުން

ކުރެއްވުނު ކުށަށް، اللهُ ﷻ މާފުކުރައްވާފައިވާއިރު ވެސް، ރޮއިވޮޑިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟

އެ ފަހަރުން بِلَالُ ﵁ ވިދާޅުވުމުން، ޖަވާބުދެއްވައިފިއެވެ. «يَا بِلَالُ: أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا

شَكُورًا» މާނައީ: "އޭ بِلَالُއެވެ! ޝުކުރުވެރިވާ އަޅަކަށް ވާން، ތިމަން ރަސޫލާއަށް

ނުޖެހޭތޯއެވެ؟

142– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ
لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۝ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَـٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ މި އާޔަތްތައް،
ތިމަން ރަސޫލާގެ މައްޗަށް، މި ރޭ ބާވައިލައްވައިފައި ވަނިކޮށް، ތިމަން ރަސޫލާ
ރޮއިނުލައްވާނީ ކީއްވެގެންތޯ، ކަލޭ ބިލާލެވެ؟" މި ކަމަކުން ވިދާޅުވުމުން ކަލޭ
ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. «وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرُ فِيهَا» ވަނީ: "އެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާމީހާ
ކަލޭ، އެ އާޔަތްތަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުނުކުރާ މީހާ ހަލާކުވެއްޖެ! ކަލޭ އެ މީހަކަށް
ހަލާކުވެއްޖެއެވެ."[143]

رَبَّنَآ إِنَّكَ مَن تُدۡخِلِ ٱلنَّارَ فَقَدۡ أَخۡزَيۡتَهُۥۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٍ ﴿١٩٢﴾

﴿192﴾ އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރި رَبّ އެވެ! އެ މީހަކު ކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން، ތިބާ إِلٰهُ،
އެ މީހަކު ނަރަކައަށް ވައްދަވައިފި މީހާ ޝަރަމްއެޅުއްވީ، ތިބާ إِلٰهُ، އެ މީހަކު
ފުރައްސާރަކުރައްވައި، ނިކަމެތިކުރައްވައި، ހަޤީރުކުރައްވައިފި މީހަކު ކަން ކަށަވަރެވެ.
އަދި އެއްވެސް ބަޔަކު ހާލަތުން އެ ބައެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެ ނަމަ
ފަސްނުޖެހޭނެއެވެ! الله ﷻ ގެ އަދަބުން ދިފާޢުކޮށްދީ، އެ ބަޔަކު ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ، ކިޔާފައި ދުރުކޮށް،
އެ ބަޔަކުގެ ޙިމާޔަތުގައި ހުރެ، ނަސްރުދެއްވާނޭ ފަރާތަކާއި އެއްވެސް ބަޔަކު ދިފާޢުކުރާ،
އެ ބަޔަކަށް ނުވާނެއެވެ.[144]

رَّبَّنَآ إِنَّنَا سَمِعۡنَا مُنَادِيٗا يُنَادِي لِلۡإِيمَٰنِ أَنۡ ءَامِنُواْ بِرَبِّكُمۡ فَـَٔامَنَّاۚ رَبَّنَا فَٱغۡفِرۡ لَنَا ذُنُوبَنَا
وَكَفِّرۡ عَنَّا سَيِّـَٔاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ ٱلۡأَبۡرَارِ ﴿١٩٣﴾

143- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِيرٍ الدِّمَشْقِي وَسِلْسِلَةُ الْأَحَادِيثُ الصَّحِيحَة لِلْأَلْبَانِي
144- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةَ

﴿193﴾ އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރި رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ إِلٰهُ ގެ ނަބިއްޔާ مُحَمَّدُ ﷺ،
އިބަ إِلٰهُ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމަށް ގޮވައިލައްވާ އަޑު އަހަރެމެން ކަންފަތުގައި އަހައިފީމުއެވެ.
އެ ރަސޫލާ މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލައްވަނީ، އިބަ إِلٰهُ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް
ޤަބޫލުކޮށް، އެ ކަމަށް ހެކިވެ އިޤްރާރުވެ، އިބަ إِلٰهُ ގެ ޝަރީޢަތަށް ޢަމަލުކުރުމަށެވެ.
ވީމާ، އަހަރެމެން އެ ރަސޫލާގެ ގޮވައިލެއްވުން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ ރަސޫލާގެ
ގޮވައިލެއްވުމަށް އިޖާބަދީ އިމާންވެއްޖައީމެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރި رَبّ އެވެ! ފަހެ،
އަހަރެމެންގެ ފާފަތައް އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވައިފާނދޭވެ!

އަދި އަހަރެމެންނަށް ކުރެވިފައިވާ ކުށްތައް، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ފޮރުވައިދެއްވައި،
މީސްތަކުންގެ މެދުގައި ފަޟީޙަތްނުކުރައްވާނދޭވެ! އަދި، އިބަ إِلٰهُ އަށް
ކިޔަމަންތެރި މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި އަހަރެމެން މަރުގަންނަވައި، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ
ދުވަހުން، ނަބިއްޔުންނާއި، ޞިއްދީޤުންނާއި، ހެޔޮލަފާ ޞާލިޙުންނާ އަހަރެމެން
އެއްތަންކުރައްވައި އެބައިމީހުންނާ އެކު އަހަރެމެން ލައްވައިފާނދޭވެ![145]

رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدتَّنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخۡزِنَا يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ إِنَّكَ لَا تُخۡلِفُ ٱلۡمِيعَادَ ١٩٤

﴿194﴾ އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރި رَبّ އެވެ! ދުނިޔޭގައި އަހަރެމެންނަށް ދެއްވުމަށް، އިބަ إِلٰهُ
ވަޢުދުކުރެއްވި ނަޞްރާއި، ތަމްކީނާއި، ތައުފީޤު އަހަރެމެންނަށް ދެއްވައި، ހިދާޔަތުގެ މަގަށް،
އަހަރެމެންނަށް ތަޙްޤީޤުކޮށްދެއްވައިފާނދޭވެ! އޭ، އިބަ إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލުންގެ ދުލުފުށުން،
އަހަރެމެންނަށް ދުނިޔޭގައި ދެއްވުމަށް، އިބަ إِلٰهُ ވަޢުދުކުރެއްވި ނަޞްރާއި، ތަމްކީނާއި،
ހިދާޔަތެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އަހަރެމެންނަށް ކުރެވިފައިވާ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން
އަހަރެމެން ފަޟީޙަތްނުކުރައްވާނދޭވެ! އަދި ލަދުވެތި ވެސް ނުކުރައްވާނދޭވެ!

145- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ އިލާހީ، ތިރިތިލަވަންތަކަމާއި މާތްވަންތަކަމުގެ ވެރި އިލާހެވެ. ވުޅާއެކު، އިބަ އިލާހު ކުރައްވާ ވައުދުފުޅާ، އިބަ އިލާހު ޚިލާފުވެވޮޑިނުގަންނަވާނޭ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ.[146]

فَٱسۡتَجَابَ لَهُمۡ رَبُّهُمۡ أَنِّي لَآ أُضِيعُ عَمَلَ عَٰمِلٖ مِّنكُم مِّن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰۖ بَعۡضُكُم مِّنۢ بَعۡضٖۖ
فَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ وَأُخۡرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِمۡ وَأُوذُواْ فِي سَبِيلِي وَقَٰتَلُواْ وَقُتِلُواْ لَأُكَفِّرَنَّ
عَنۡهُمۡ سَيِّـَٔاتِهِمۡ وَلَأُدۡخِلَنَّهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ ثَوَابٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِۚ وَٱللَّهُ
عِندَهُۥ حُسۡنُ ٱلثَّوَابِ ١٩٥

(195) ފަހެ، މުއުމިނުން އެބައިމީހުންގެ ވެރި ރަބُّގެ ޙަޟްރަތުގައި ދުޢާދަންނަވައި، ބަޔާންވެދިޔަ ދުޢާ ޤަބޫލުކުރެއްވުން، އެބައިމީހުންގެ ވެރި އިލާހު، އެބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވައި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުކުރަން ގަދައަޅައި މަސައްކަތްކުރި މީހަކީ، ފިރިހެނަކު ނުވަތަ އަންހެނަކު ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ އިން އެއްވެސް މީހަކު ކުރި ޢަމަލަކީ، ކިތަންމެ ކުޑަ ނުވަތަ ކިތަންމެ ބޮޑު ޢަމަލެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، ތިމަން އިލާހު، އެއިން އެއްވެސް ޢަމަލެއް ގެއްލި ނުކުރައްވާނެއެވެ.

އަދި އެ މީހަކު ކުރާ ކޮންމެ ޢަމަލެއްގެ ޖަޒާ، އެއްވެސް އުނިކަމެއް ނެތި، ތިމަން އިލާހު، އެ މީހަކަށް ފުރިހަމައަށް ދެއްވާހުށީމެވެ. އެހެނީ، ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން އައިސްފައި ވަނީ، އެއް އަސްލަކުންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެންމެންނަކީ ވެސް، ދީނީ ގޮތުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބައެއްގެ އެހީތެރިން އެކުވެރިންނެވެ. ވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަދަލުގައި ތަފާތުކުރައްވައި ޖަޒާދެއްވުމުގައި، އެންމެންނަށް ތިމަންނާ ހަމަހަމަވެގެން ވެއެވެ.

146– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ޖަށް، ތިމަން إِلٰهُގެ ރުހިވޮޑިގެން އަދި ހިޖުރަކުރި މީހުންނާމެދު ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުންނަކީ، ތިމަން إِلٰهއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ހަމައެކަނި، ތިމަން إِلٰهއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންގެ ރަށާއި ގެދޮރުން ނެރެވުނު، ތިމަން إِلٰهُގެ މަގުގައި ގިނަގުނަ އަނިޔާތަކާއި އުނދަގޫތަކާ ދިމާވި، ތިމަން إِلٰهُގެ ކަލިމަތުގެ މަތިވެރިކުރުމަށް ޖިހާދު ހަނގުރާމަކޮށް އަދި އެ ހަނގުރާމަތަކުގައި ޝަހީދުވި މީހުންނެވެ.

އެ ފަދަ މުޖާހިދުންނަށް، ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އެބައިމީހުންނަށް ކުރެވިފައިވާ ފާފަތަކާއި ކުށްތަކުގެ ހިސާބުބެއްލެވުމެއް ނެތި، އެ ކުށްތަކެއް އެބައިމީހުންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވައި، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުންނަށް ބަދަލުކުރައްވާނޭ ދިނުން ކަށަވަރެވެ. އަދި، އެ ސުވަރުގެތަކުގައިވާ ގަސްދޮވަރުތަކާއި، ބަގީޗާތަކާއި، ގަސްތަކުގެ ދަށުން ތަފާތު ބާވަތްބާވަތުގެ ކޯރުތައް ހިނގަހިނގައި ހުންނަ ސުވަރުގެތަކަށް، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުން ވައްދަވާނޭކަމީ ކަށަވަރެވެ. އަދި، الله ﷻ އެބައިމީހުންގެ މަސައްކަތް ބަދަލުޖަޒާ އިޙްސާނުވަންތަކަމާއި ދީލަތިކަމުގެ ބޮޑުކަމުން، އެ إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުން އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ މަތިވެރި ޘަވާބެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެންމެ ރިވެތިވެގެންވާ ޘަވާބާއި ދެއްވަނީ، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުގައެވެ.[147]

<u>މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:</u>

ދަންނާށެވެ! أُمُّ الْمُؤْمِنِينِ أُمُّ سَلَمَة ﵂ ގެ އަރިހުން އައިސްފައި ވެއެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުގައި ތިމަން ކަލޭގާ ދަންނަވައިފިމެވެ. އޭ اللهُގެ ރަސޫލާއެވެ! ހިޖުރައާ ބެހޭ ގޮތުން އަދިސްތަކާ އެއްވެސް އާޔަތެއްގައި، އަންހެނުންގެ ވާހަކަ، الله ﷻ ވަޙީކުރައްވާފައި ވަނިކޮށް، ތިމަން ކަލޭގާއަކަށް އިވިވަޑައިގެން ނުވެއެވެ.

147– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި ފަދައިން އެ ކަމަނާ ދެންނެވުމުން، އެ ކަމާ ހެދިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[148]

لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فِي ٱلۡبِلَٰدِ ١٩٦

﴿196﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ﷲ ﷻ ގެ އެއްކަލަވަންތަކަމަށް އިންކާރުކުރި ކާފިރުވި މީހުންނަށް
ދުނިޔޭގެ ތަނަވަސްކަން ލިބުމުން، އަދިވެސް އިތުރަށް ވިޔާފާރިކޮށް ތަނަވަސްކަން
ލިބިގަތުމުގެ ބާރުތަކާއި، އުފާވެރި އަރާމު ލިބިގެން ހިތްހަމަޖެހުން ހާސިލުކުރުމަށް ބަލައި،
ތިބާގެ ރަނގަޅަށް ދަތުރުފަތުރުކުރުން ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި އުޅުމުން އެ އެހެރެނީ
އެނބުރުމެއް، އިބަ ރަސޫލާ ހެއްލުންތެރިވުމެއް، އިބަ ރަސޫލާގެ ހިތްދަތިކުރުމެއްގެ
ކަމެއް ކަމުގައި ވިޔަސްނުދެއްވާށެވެ! އެހެނީ، އެ ހުރިހައި ކަންކަމަކީ މަދުއެއްޗެކޭ ވެސް،
ގާތްތަނުގައި އެ ކާފިރުންގެ ރިބުހިން ނުހި ފިލައިދިޔަނިވި ކަންކަމާއި މަދުއެއްޗެކެވެ.
ދެން އެއަށްފަހު، ދުވިރުންނާރި އެބައިމީހުންގެ ނުބައި ބަދަލުމަކެވެ.[149]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންނަ ޝަކުވާގެ ބައެއް ބަސްތަކެއް އަންނަނިވި ފަދައިން ބުނެފުމުންނެވެ. އެބައިމީހުން ބުނޭވެ. ﷲ ﷻ ގެ ދުޝްމަނުން ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކުރާތީ ތަނަވަސްކަންތެރި، ނުހަނު ބޮޑު އަރާމާއި އުފާވެރިކަމުގައި ދިރިއުޅުއްވުން ދާއިރު، ތިމަންމެން މުޅިމުންނަނީ ބިރުވެރި ދަތި ހާލަތެއްގައި، ބަނޑުހައިވުމާއި، ދަތިކަމުގެ ސަބަބުން ތިމަންމެން މި ވަނީ، ދަތިކަމުގެ ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައެވެ.

148- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي
149- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެބައިމީހުންގެ އެ ވަހަކަތަކާ ގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.150

مَتَٰعٞ قَلِيلٞ ثُمَّ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمِهَادُ ١٩٧

197 ދުނިޔޭގެ އުފާވާއި، މަޒާތާއި، އަރާމުދުނިވި ކަންކަމާއި، ތަކެތީން ލިބޭނީ
ކުޑިއަވަރަކަށް ކުޑައިރުކޮޅަކު ވަގުތީ އަރާމާއި އުފާވެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން،
ގާތުން ވަނީ ތިބޭނީ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އެ ތަނަކީ އެބައިމީހުން ތިބޭ ތަންތަނުގެތެރެ
ނުބައިކަމުގެ ބޮޑު ކަމެއްވެ!151

لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ رَبَّهُمۡ لَهُمۡ جَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا نُزُلٗا مِّنۡ عِندِ
ٱللَّهِۗ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لِّلۡأَبۡرَارِ ١٩٨

198 އެހެންނަމަވެސް، އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ،
އެ إِلٰهُ ނަހީކުރެއްވި އެންމެހައި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ތަޤްވާވެރިވި މުއުމިނުން ބަޔަކީ،
ނިޢުމަތްތަކުން ފުރިގެންވާ ސުވަރުގެތައް، އެ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުގައި، އެ إِلٰهُ ތައްޔާރުކުރައްވައިފައި
ވެއެވެ. އެ ސުވަރުގެތަކާއި، އެތަންތަނުގެ ގަސްގަހާގެ ދަށުން ކޯރު
ބާވަތްބާވަތުގެ ކޯރުތައް ހިނގަހިނގައި ހުންނަ، އަދި އެ ސުވަރުގެއިން ނުކުތުމެއް ނެތި،
ދާއިމަށް އެ ސުވަރުގެތަކުގައި އެބައިމީހުން ދެމިތިބޭނެ ސުވަރުގެތަކެވެ. އަދި، الله ﷻއަށް
ކިޔަމަންތެރިވި އަޅުންނަށް، އެ إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުން ދެއްވާ ހެޔޮ ޖަޒާ ދުނިޔާސަރުކަމާތަކެވެ.
އަދި، الله ﷻއަށް ކިޔަމަންތެރިވި ހެޔޮލަފާ އަޅުންނަށް ބާކީ، އެ إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުގައި
ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ ސުވަރުގޭގެ ނިޢުމަތްތަކަކީ، ހެޔޮކަމުން ބޮޑު ވުރެ،
ރިވެތިކަމާއި، ފުރިހަމަކަމާއި، މާތްކަން އިންތިހާއަށް ބޮޑު ނިޢުމަތްތަކެވެ.152

150- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي
151- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
152- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! ސުވަރުގޭގެ ނިޢުމަތްތަކާއި، الله ތަޢާލާއަށް ކާމިލުވެ، ދުނިޔޭގެ މަޖާތަކާއި އުފާ

ބާކީވުމުގެ ޖަހައި، އެތަންމިތަނުގެ ދުނިޔެދޫކުރުމުން، ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ އަރާމާއި،

އުފާވެ، ފަސްދޭތި ގަދުވަން މަސައްކަތްކުރާ އުޅުން މިނޫނަސް ދުނިޔޭގައި ލިބުނު ކަންކަމާއި

ތަކެއްޗަށްވުރެން، ފުރިހަމަކަމާއި މާތްކަން މާ ބޮޑުވެފައި މާ މަތިވެރި ނިޢުމަތްތަކެވެ.

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَمَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ
لَا يَشْتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٩٩﴾

﴿199﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ތަޢާލާއަށް އީމާންވެ، އެ إِلٰهُ ގެ

އެއްކަލަވަންތަކަން ތެދުކޮށް ގަބޫލުކުރާ، އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވައި އަރުވާކަނޑުވާން ބަޔަކު ފުރިހަމަ

އަހުލުކިތާބީން، إِلٰهُ ގެ ނަމަކަށް ކިޔާ ބޭނުންވާ، ބޭރޫނި ފޮނު، ތޯރާތާ އިންޖީލާއި

ތެދުކޮށް ވެއެވެ. އަދި، الله ގެ ބާރުވެރިކަން އެބަދަލުކުރުން ލިބޭން ބަލާނުކަން

ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهُ ބިރުވެތިވެ ކިޔަމަންތެރިވެ، ނިކަމެތިކަމާއި ތެދުވެރިން ފުރިހަމަ ބާރު،

ޖަޒާދެއްވުމުގައި ބަލާ ބިމުގައިވާ ކިތައް ފޯރުކޮށްދީ، އެބަދަލު ހިފާ ބަލާ

ބިމުގައިވާ ތަކެތިޔާ ޙިސާބުގަނެ ފަސް އެބަދަލު ދީފައެވެ.

އަދި، الله ބިމުގައިވާ އާޔަތްތައް ކުޑަ އަގަކަށް ވިއްކައި، ދުނިޔޭގެ ފާނީވެދާނެ

މުދަލާއި ތަކެއްޗެއް އެއްޗެއް ލިބިގަތުމަކަށް އެބަދަލުން

މަސައްކަތް ނުކުރެއެވެ. އަދި ފުރާގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެދުވެރިން ގިނަ މިހުން

ކަންތައް ކުރޭ ފަދަވެ، الله ބިމުގައިވާ އާޔަތްތައް ސިއްރުކުރުން ވަންހަނާކުރުން،

އެ އާޔަތްތަކުގައިވާ ޙުކުމްތަކާއި ވާހަކަތައް ވެސް، އެގޮތުގެ ގޮތަށް ބަދަލުކުރުމެއް

އެބަދަލުންނެއް ނުހަދައެވެ.

އެހެންކަމުން، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެބައިމީހުންގެ ވެރި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىއާ ބައްދަލުވުމުގެ
ނަސީބު އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭނެތެވެ. އަދި ނުހަނު ބޮޑު ދަރުމައާއި ޘަވާބު، އެ إِلٰهުގެ
ހަޟްރަތުގައި އެ ދުވަހުން އެބައިމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ. އަދި އެ ދުވަހުން އެބައިމީހުންނަށް
ދެއްވާ، ދަރުމައާއި ޘަވާބު އެއްވެސް އުނިވުމެއް ކަޑުވުމެއް ވިއަސް ނެތި ފުރިހަމަކޮށް
އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىއީ، އަޅުތަކުން
ކޮންމެ އަޅުތަކުގެ ޙިސާބުބެއްލެވުމުގައި އަވަސްފުޅުވެގެންވާ، ކަރާމާތްތެރިވަންތަ،
ގަދަރުފުޅުވަންތަ، މަތިވެރިވަންތަ إِلٰهއެވެ.[153]

<u>މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:</u>

ދަންނާށެވެ! ޙަބްޝީ ކަރައިގެ ރަސްގެފާނު النَّجَاشِي އަވަހާރަވި ޚަބަރައިގެން، رَسُولُ اللهِ ﷺގެ
އަރިހަށް جِبْرِيلُ عليه السلام ވަޑައިގަތުމުން، ކައު އިތުރު ރަސޫލާގެ އަޞްޙާބުބުންނަށް،
އެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ތިޔަ އަޞްޙާބުންގެ އަޚު
النَّجَاشِيގެ މައްޗަށް ތިޔަ އަޞްޙާބުން ކަށުނަމާދުކުރައްވާށެވެ! ދެން، النَّجَاشِيއަކީ،
އިސްލާމްވެވަޑައިގެން ހުންނެވި ފިރިއަކުކަން އެ ގައުމުގައި ބާކީވެ ތިއްބެވި
އަޞްޙާބުންނަށް އެނގިވަޑައިގެންފައި ނުވުމާ އެކު، އާދޭ ތެރެއިން ބައެއް އަޞްޙާބުންނަށް
ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ އަންގަވަނީ، ޙަބްޝީ ކަރައިގެ ގަދަރަދަ ހަރުކަށި
ވެރިންގެ ތެރެއިން މީހެއްގެ މައްޗަށް ކަށުނަމާދުކުރައްވަނީއެވެ. ދެން، ނަޞާރާ ހުންނެވި
މުސްލިމުންނަށް ހަމަ ބާވައިލެއްވުނު، ޤުރުއާނަށް ވެސް އީމާންވެވަޑައިގެން ކަން
އަންގަވައި، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[154]

153- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
154- الْبَحْرُ الْمُحِيطُ فِي التَّفْسِيرِ أَبُو حَيَّانَ مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْأَنْدَلُسِي

އަދި މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، ޔަހޫދީންގެ ޢިލްމުވެރީންގެ ތެރެއިން، عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَام رضي الله عنه އާއި، އޭނާގެ އެކުވެރީން ކަމުގައިވި، أَسَدُ بْنُ عُبَيْد އާއި، ثَعْلَبَةُ بْنُ سَعْيَة އާއި، أُسَيْدُ بْنُ سَعْيَة ފަދަ ޔަހޫދީންގެ ޢިލްމުވެރީންނާއި، ޙަބްޝުކަރައިގެ ރަސްގެފާނު النَّجَاشِي އާއި، އެ ރަސްގެފާނާއެކު އިސްލާމް ދީން ޤަބޫލުކުރެއްވި މިއީ އެ ރަސްގެފާނުގެ އެކުވެރީންގެ ވާހަކަ ކަމުގައި ވެސް ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެހެނީ، އެބައިމީހުންނަކީ، ތައުރާތާއި، އިންޖީލާ އަދި ކީރިތި ޤުރުއާނަށް ވެސް އީމާންވެގެން މިތިބި ބައެކެވެ.155

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱصْبِرُوا۟ وَصَابِرُوا۟ وَرَابِطُوا۟ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

﴿200﴾ އޭ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އީމާންވީ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތަބާވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާ ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތަކާއި ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެހުރުމުގައި ކެތްތެރިވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެރަވެރިވާ ބަލާއާއި މުސީބާތްތަކާއި ދުޝްމަނުންގެ ފަރާތުން ލިބޭ ދަތިތަކާއި އުނދަގޫތަކަށް ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ކެތްތެރިވާށެވެ!

އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރު ލިބި ކާމިޔާބުވުމަށް ބަލައި، ތިމަން إِلٰهُ ގެ ދުޝްމަނުން ކަމުގައިވާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެސް ދުޝްމަނުންނާ ދެކޮޅަށް ކުރުމާ ޖިހާދުކުރުމުގައި އެބައިމީހުންނަށްވުރެން ބޮޑަށް ކެތްތެރިވާ ބައެއް ތިޔަބައިމީހުން ކަމުގައިވެ، ދުޝްމަނުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ތާއަބަދުވެ ތިބޭށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން، އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ކެތްތެރިވެ ވަޞިއްޔަތްކޮށް އެކަކު އަނެކަކާ ދެކޮޅު ހަމަޖެހިގެން ތިބޭށެވެ!

155- صَفْوَةُ التَّفَاسِير لِلشَّيْخ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

އަދި އަޑުކަމުގެ ވަގުތުތަކަށް ފަރުވާތެރިވެ، ވުޟޫވަތީ ދެމިތިބުމުގައި ކެތްތެރިވެ، އެއް ނަމާދަށްފަހު އަނެއް ނަމާދަށް އިންތިޒާރުކުރާށެވެ! އަދި ހުރިހައި ކަމެއްގައިވެސް، اللهﷻ އަމުރުކުރެއްވި ގޮތަށް ތަޤުވާވެރިވުން ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައި، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުން ދުރުވެ، އެ إِلٰهަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! އެއީ، ކާމިޔާބީވުމުގެ ވަހި إِلٰهُގެ ރުހިވޮޑުގެންނެވުން ލިބި، އާޚިރަތުގައި ނަޢީމްގެ ސުވަރުގެއަށް ވަދެ ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތްތަކުގައި ކާމިޔާބުވުމަށް ހަމަނެއެވެ.[156]

قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟» قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: «إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَذَلِكُمُ الرِّبَاطُ، فَذَلِكُمُ الرِّبَاطُ »[157] ޙަދީޘް: رَسُولُ اللهِ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ”اللهﷻ ކުރި ފާފަތައް ފުހެލައްވައި، އޭގެ ސަބަބުން ދަރަޖަ އުފުއްލަވާ ކަމެއް، ތިމަން ރަސޫލާ ތިޔަ އަސްހާބުންނަށް ވިދާޅުވެދެއްވަންތޯއެވެ؟“

އަސްހާބުން ދަންނަވައެވެ. އަދިޔާއްޗެއެވެ! ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ! އޭ اللهގެ ރަސޫލާއެވެ! ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ”އެއީ، ފިނިގަދަ ވަގުތުގައްޔާއި، ބަލިވެ ސަބަބުން ވުޟޫކުރުމަށް އުނދަގޫވެފައިވާ ހާލަތްތަކުގައި، އުނދަގޫކަމާއި ދަތިކަމާ އެކު ވުޟޫ، ފުރިހަމަކުރުމަށް ވުޟޫކުރުމެވެ. އަދި ކައިރި މަގުތަކުން ހިނގައިފައި މިސްކިތަށް ދުރުން އައުމައި، ދުރުމަގުން ދިއުން، އެއްނަމާދުކޮށް، ދެން ދަނޑިވަޅަށް އިންތިޒާރުކޮށް މިސްކިތުގައި ތިބުމެވެ. އަދި އެއް ނަމާދަށްފަހު އަނެއް ނަމާދަށް އިންތިޒާރުކުރުމެވެ. ދީނުގެ ރައްކާތެރިކަމުގައި ދެމިތިބުމުގެ އަސްލަކީ އެއީއެވެ.“

156– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

157– صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ

وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ، وَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ، وَأُجْرِيَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ، وَأَمِنَ الْفَتَّانَ»[158] މާނައީ: އަދި رَسُولُ اللهِ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "الله ﷻ ގެ މަގުގައި ރިބާޠުކުރުމުގެ ދުވަހުން، އެއް ރޭ އެއް ދުވާ ވަނަވަން، އެ ބަހައްޓާ ސަރަޙައްދު ރައްކާތެރިކުރުމަކީ ބޮޑުމަސްގެ ބައިވެރިވާ ރޯދައަށް ހުރުން، އެއް މަސްދުވަހުގެ ރޯދަހިފުމާއި، އެ މަހުގެ ރޭތަކުގެ އަޅުކަމުގައި ކުރުކުރާ މަތިވެރިވުން ހުރެގެން ބޮޑުވެ. އަދި އެ މީހާ މަރުވެގެން އެ މީހަކު މަރުވެއްޖެ ނަމަ، އޭނާ ކުރަމުންދިޔަ ހެޔޮ ޢަމަލުގެ ދަރުމަވާއި ރިޒުޤު، ދުނިޔެގެ އާޚިރަތް މިލުކުން ލިބެނީއެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރަށް، ސުވާލުކުރާމީ އާޚިރަތް ދެއްވާ ރިޒުޤު ލިބޭނެ ކަމަށްވަސްކަރުމަށްވެނީއެވެ. އަދި އެ މީހަކު ކަށްވަޅުގެ އަޒާބުން ސަލާމަތްކަމަށްވެނީއެވެ."

وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَمَوْضِعُ سَوْطِ أَحَدِكُمْ مِنَ الجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَالرَّوْحَةُ يَرُوحُهَا العَبْدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوِ الغَدْوَةُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا»[159] މާނައީ: އަދިވެސް رَسُولُ اللهِ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "الله ﷻ ގެ މަގުގައި ރިބާޠުކުރުމުގެ ދުވަސް، އެންމެ ދުވަހަކު، އެ ބަހައްޓާ ސަރަޙައްދު ރައްކާތެރިކުރުމަކީ ބޮޑުމަސްގެ ބައިވެރިވާ ރޯދައަށް ހުރުން، ދުނިޔެއާއި، އެ ތަނުގައި ވާހައި އެއްޗަކަށްވުރެން އިތުރުވެގެ ހެޔޮވެގެން ބޮޑުވެ. އަދި ސުވަރުގެއިން ތިބާގެ ކަމަކާއި މިމީހުން ކަލާމުގައި މިންވަރު ތަނަކަށްވެސް ސުވަރުގެއިން ލިބުން، ދުނިޔެއާއި، އެ ތަނުގައި ވާހައި އެއްޗަކަށްވުރެން ހެޔޮވެގެން ބޮޑުވެ. އަދި ހެނދުނެއްގައި ނުވަތަ ހަވީރެއްގައި، الله ﷻ ގެ މަގުގައި، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ހިނގައި، އެ إِلٰهައަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި ހަރަކާތްތެރިވާނަމަ، އޭނާގެ އެ ހިނގުން، ދުނިޔެއާއި، އެ ތަނުގައި ވާހައި އެއްޗަކަށްވުރެން އިތުރުވެގެން ހެޔޮވެގެން ބޮޑުވެ."

158- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ
159- صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي

وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «كُلُّ مَيِّتٍ يُخْتَمُ عَلَى عَمَلِهِ إِلَّا الْمُرَابِطَ فِي سَبِيلِ اللهِ، فَإِنَّهُ يُنْمَى لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَيُؤَمَّنُ مِنْ فَتَّانِ الْقَبْرِ»[160] މާނައީ: އަދި ހަމަ އެ ފަދައިން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "الله ﷻ ގެ މަގުގައި، މުސްލިމުންގެ ސަރަޙައްދު ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ފިޔަވަޅަށް ހުއްޓައި މަރުވި މީހާ ނޫން އެހެން ކޮންމެ މީހެއްގެ ޢަމަލު ވެސް، އެ މީހަކު މަރުވުމުން ނިމިދެއެވެ. ފަހެ، ހަމަގައިމުވެސް، الله ﷻ ގެ މަގުގައި، މުސްލިމުންގެ ސަރަޙައްދު ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ފިޔަވަޅަށް ހުއްޓައި، މަރުވި މީހާގެ ޢަމަލު، ޤިޔާމަތް ދުވަހާ ހަމައަށް ޓަކައި އިތުރުކުރެއްވުމުން ދާނެއެވެ. އަދި ޤަބުރުގެ ފިތުނައިން އެ މީހަކު ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ."

ابْنُ عَطِيَّة رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. رِبَاطُއަކީ ނުވަތަ مُرَابَطَةއަކީ، الله ﷻ ގެ މަގުގައި، އިސްލާމް ދީނަށް ޓަކައި ޖިހާދުކުރުން މަތީ ދެމިހުރުމެވެ. މި އާޔަތުގައި އެ ބަސް ބޭނުންކުރެވިފައި ވަނީ، އެ މާނައިގައެވެ. ދެން، އޭނަށްފަހު، މުސްލިމުންގެ ބަނދަރުތަކާއި ސަރަޙައްދުތައް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ދިފާޢީގޮތުން ހުރުމަށް مُرَابَطَة މި ނަން ކިޔުނެވެ. އެ ބަހުގެ އަސްލަކީ، رَبْطُއެވެ. އަސްލުގައި ބަނދު، ހަނގުރާމައަށް ޓަކައި ހައްދުމެވެ، މަތިވެރިން ދޫކޮށްލުމެވެ. ކަނޑައެޅު ބަޔަކާ ބަޔަކު ޖިހާދުގައި ބަނދުކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް ބަލައި އެ ވަނީ އެއްކަލަ އަސްލަކާ ޖިހާދުކުރުމަށް ބަލައި ހައްދުމެވެ، ބަނދުކުރެވޭ ގޮތަށް، ނަމާދަށް އިންތިޒާރުކުރުމުގައި ވެސް މިބަސް ކަމަށް ޓަކައެވެ.[161]

160- سُنَنُ لِلْإِمَامِ أَبِي دَاوُود

161- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِإِمَامِ الْقُرْطُبِي

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ، ޤުރުއާން އުނގެނި އަދި އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، كَانَ لَهُ ثَوَابُهَا مَا تُلِيَتْ) މާނައީ: "اللهُ ﷻ ގެ ފޮތުން އާޔަތެއްގެ މިންވަރު ވެސް އުނގަންނައިދީފި މީހަކަށް، އެ އާޔަތް ކިޔެވޭހައި ހިނދަކު އެ ކަމުގެ ޘަވާބު ލިބިލިބި ހުންނަހުއްޓެވެ."